فاروق رەفیق

ستەمکاری

مەملەکەتی ترس و لەمرۆڤخستنی مرۆڤ و ترۆرکردنی عەقڵ

٢٠٠٣

نرخی تەنها (١٥) دیناره

ناوی کتێب: ستەمکاری: مەملەکەتی ترس و لەمرۆڤخستنی مرۆڤ و ترۆرکردنی عەقڵ
ناوی نووسەر: فاروق رەفیق
بابەت: لێکۆڵینەوە
تیراژ: ٢٠٠٠
ساڵی : ٢٠٠٣
ژمارەی سپاردنی (٢٠١)ی ساڵی ٢٠٠٣ی وەزارەتی رۆشنبیری پێدراوە
چاپ: چاپخانەی رەنج
مافی لەچاپدانەوەی پارێزراوە بۆ چاپخانە

پێشکەشە:

بە رەنج و جوامێری و غروری

(رەفیق حەمە کەریم عەزیز ئاغای شیوە کەڵ)

ناواخن

ـ دەروازەیەك: فەلسەفەو ستەمكاری
بەندی یەكەم: هونەری ستەمكاری؟
"خوێندنەوەی دایەلۆگی (تیرا نیكۆس)ی زینۆفۆن"
بەندی دووەم: ستەمكاری وەك پەتای رۆحو شار
ستەمكار بەرجستەبووی ئیرۆس
"تەفسیرێكی ئەفلاتۆنیانە"
بەندی سێیەم: ستەمكاری: لەناوبردنی شارو خەساندنی مرۆڤو دیلكردنی عەقڵ
"تەفسیرێكی ئەرستۆییانە"
بەندی چوارەم: كۆڵەكەكانی ستەمكاری: ترس، عەشق، خووی پەرستن، گۆشەگیری
"خوێندنەوەیەكی دووكتێبی مۆنتسیكیۆ"
بەندی پێنجەم: دیموكراسیو ئەگەری ستەمكاریەكی نەرمو نیان
خوێندنەوەیەكی كتێبەكەی ئەلكسی دی تۆكیۆڤیڵ
"دیموكراسی لەئەمەریكا"
بەندی شەشەم: ئایدیۆلۆژیا هەڵگری تۆوی ستەمكاری
"تەفسیرێكی هانا ئارێنتی بۆ تۆتالیتاریا نیزم"
بەندی حەوتەم: پەروەردەی لیبراڵو زانكۆو ستەمكاری

دەروازەیەك:

فەلسەفەو ستەمكاری

ستەمكاری ئەو دیاردە ترسناكەیە كە فەلسەفە لەمێژووی دوورودرێژی خۆیدا مامەڵەی لەتەكدا كردوە، رووناكی خستۆتە سەرو پرسیاری لەناڕەوایەتی ئەو دیاردەیە، ئەو سیستەمە كردوە. زیادەڕۆیی نییە گەر بڵێین یەكێك لەغەمە بنەڕەتیەكانی فەلسەفە بریتییە لەبوونی ستەمكاری، ئەو دیاردە ترسناكەی كە نەك هەمیشە هەڕەشەی لەبوونی ئینسانو ژیانی سیاسیو رۆحی ئینسانو هەڕەشەی لەخودی ژیان كردوە بگرە هەڕەشەی لەخودی فەلسەفەش كردوە، چونكی گەر لەبەر هیچ نەبێت لەبەرئەوەی فەلسەفە تەنیا لەكەشو هەوایەكی ئازاددا دەتوانێ هەناسەبداو ستەمكاریش هەموو ئازادییەك زەوت دەكا.

لێرەوە دەتوانین بڵێین كە پەیوەندی فەلسەفەو ستەمكاری پەیوەندییەكی مێژوویی تەنگا تەنگە، ئەم پەیوەندییەش كۆمەڵێ رەهەندی هەیەو كۆمەڵێ پرسیار لەخۆدەگرێ هەر لەسەر هەڵدانی فەلسەفەوە، بەتایبەتی فەلسەفەی سیاسی، تاكو سەردەمی ئەمڕۆكە گەر لەتەك هایدگەردا نەڵێین سەردەمی مەرگی فەلسەفەیە ئەوا بەلانی كەمەوە دەشێ بەسەردەمی سەرەو لێژبوونەوەی فەلسەفە لەقەڵەمی بدەین كە یەكێك لەنیشانەكانی ئەو سەرەو لێژبوونەوەیە پرسیارنەكردنی فەلسەفەی هاوچەرخە لەستەمكاری لەرۆژگاری ئەمڕۆدا.

لەو پرسیارانە كە پێ بە پێ لەتەك سەرهەڵدانی فەلسەفەو سەرهەڵدانی ستەمكاری وەكو سیستەمێكی سیاسی نەگونجاوو پڕ لەتەڵزگە هەمیشە بەشێوازی جۆراوجۆر بەئاشكراو بە پەنهانی خۆیان خستۆتە روو دەتوانین ئاماژدە بەچەند پرسیارێك بدەین: چۆن فەلسەفە لەتەك ستەمكاریدا هەڵدەكا؟ فەلسەفە چۆن لەستەمكاری دەڕوانێ؟ ستەمكاری وەكو سیستەمێكی دژ بەعەقڵو هەستی گشتی (Common Sense) هەڵوێستی بەرانبەر بەفەلسەفە چییە، فەلسەفە وەكو سیستەمێكی عەقڵیو لۆژیكیو فەلسەفە وەكو گەشتێك بەرەو راستیو عەدالەت؟ ئایا فەلسەفە دەتوانێت هۆكارێك بێت بۆ چاككردنی (ریفۆرمی) ستەمكاری یا هەر رژێمێكی دی؟

ئایا پەیوەندی فەیلەسوفو ستەمكار چ جۆرە پەیوەندییەكە؟ پەیوەندی حیكمەتو دەستەڵات چ جۆرە پەیوەندییەكە؟ ئایا فەلسەفە دەشێ دەست وەرداتە ناو كاروباری سیاسەتەوە یاخود فەلسەفەو فەلسەفاندن بەناچاری كارێكی

"سیاسییە"؟ ئایا فەلسەفە خۆی بەشێك نییە لەستەمكاری؟ ئەمانە مشتێكن لەخەروارێ لەپرسیارو رەهەندی ئەم پەیوەندییە ئاڵۆزە.

قسەكردن لەسەر ئەم پەیوەندییەی نێوان فەلسەفەو ستەمكاری ناشێ تەنیا كارێكی عەقڵی رووت بێتو تەنیا گرنگی مێژوویشی نییە، بەڵكو ئەم باسو لێكۆڵینەوەو پرسیاركردنە باسكردنە لەفەلسەفە خۆی، لەمێژووی فەلسەفەو بگرە هەمیشەش سەرەتای هەموو فەلسەفاندنێكیشە. گەر خوداناسی (سیۆلۆجیا) ئەو زانستە، ئەو بوارە مەعریفییە بێت كە باس لەخودایەتی دەكاو باس لەسیفاتو خاسیەتو جێو مەقامی یەزدانو ئیمانو پەیوەندی خوداو ئینسانو پەیوەندی واقیع بەترانسندێنتاڵ (متعالی)یەوە، ئەوا فەلسەفە وەكو پرۆژەیەكی عەقڵی ئینسانی باس لەواقیع، لەو شتەی كە هەیە، باس لەئینسانو پەیوەندیە ئینسانییەكانو رەهەندە ئۆنتۆلۆژیەكەی ژیانو ئنجا رەهەندە ژیانیو مەعریفییەكانی وجودو بوونی ئینسان لەبووندا دەكا، كە بەناچاری رەهەندیكی سەرەكی ئەم بوونە پرسیاركردنە لەچۆنیتی ژیان، چۆنیتی پەیوەندی سیاسیانەی ئینسانەكانو پرسیاركردن لە چۆنیتی ژیان لەژیر سایەی چ جۆرە سیستەمیكی سیاسی ئەو تۆدا كە گونجاوە، عەقلانییەو لەبارە بۆ مەیسەركردنی ژیانیكی چاك بۆ ئینسانەكان. فەلسەفەی سیاسی ئەوكاتە سەرهەلدەدا كە ئەوپرسیارە خۆی قووت دەكاتەوە "باشترین سیستەمی سیاسی كامەیە؟" بەواتایەكی دی ئینسانەكان بۆ ئەوەی ریكخستنیك بخەنە نیو شیوازی ژیانیانەوە، نیو كاروباری رۆژانەو ریكخستنی كاروباری شارەوە (ولاتەوە) لەرووی سیاسییەوە، واتە ریكخستنی پەیوەندی فەرمانرەواو فەرمان جیبەجیكەر (Rulers and Ruled)، دەبا كۆمەلی پرسیار بخەنە روو كە هەر هەمووی باس لە سەرهەلدانی هەم شار وەكو ریكخستنیكی سیاسیو رۆحی دەكاو هەم سەرهەلدانی فەلسەفەی سیاسی وەكو بواریكی مەعریفی كە ئەو پەیوەندییەو ئەو جۆرە ژیانە دەكاتە ئیشكالیەتو شوینی پرسیار. كەواتە لەتەك سەرهەلدانی ستەمكاریدا فەلسەفەش سەرهەلدەدا، لەتەك یەكەم ریكخستنی سیاسیانەی گروپو دەستەو تاقمەكاندا لەبۆتەقەی جڤاتیكدا، یا بەقەولی یۆنانییە كۆنەكان لەبۆتەقەی شار (Polis)دا فەلسەفەی سیاسیش سەرهەلدەدا بەرمەبنای پرسیاركردن لەژیانو بوونو جۆری سیستەمی سیاسیو ئەو ریكخستنە ئالۆزەكە لەژیر سایەیدا ئینسانەكانو پەیوەندییە ئالۆزەكان كۆدەكاتەوە. لیرەوە پرسیاركردن لەجەوهەری ستەمكاری وەكو ریكخستنیكی سیاسیانەی پەیوەندی ئینسانەكان، وەكو ریكخستنو بەریوەبردنی سیاسیانەی شار (ولات) سەر هەلدەدا، پرسیاری ئەوەی ئایا ئەم سیستەمە سیستەمیكی چاكە، عادلە، بەرمەبنای عەقلە یا غەریزەكان؟

ياخود ناعادڵو خراپو نا ئەقڵانییە؟ گەر وەك پرۆژەیەكی عەقڵانی سەیری فەلسەفە بكەینو دابڕین لەهەموو ئەو بۆچوونانەی كەوا سەیری فەلسەفە دەكەن وەكو تێڕامانێكی رووت لەبوون لەدەرەوەی هەلو مەرجی ئینسانی، ئەوا دەبێت بڵێین فەلسەفە ئەو كاتە وەكو سیستەمێكی عەقڵیو وەكو هەوڵدانێكی مەعریفی سەر هەڵدەدا كە سیستەمێكی سیاسی بەناو (Polis) شار سەرهەڵدەداو لێرەوە فەلسەفە لەپاڵ رەهەندە ئۆنتۆلۆژیو ئیبستیمۆلۆژیو جوانناسییەكەیدا رەهەندێكی ئەخلاقیو سیاسیانە لەخۆ دەگرێ كە جەوهەرینو مەرجن بۆ سەرەتاو سەرهەڵدانی فەلسەفەو بگرە لەرەهەندە بنەڕەتییەكانی فەلسەفە كە لەدواجاردا پەیوەندیان بەپرسیاری چۆنێتی ژیانو چاكەو خراپەی سیستەمی سیاسییەوە هەیە، هەر ئەمەشە پەیوەندی فەلسەفە بەستەمكارییەوە.

لێرەدا چاكترە هەڵوێستەیەك بكەینو بپرسین مەبەستمان لەستەمكاری چییە؟ هەموو هەوڵێك بۆ پێناسەكردنی ستەمكاری هەوڵێكی خۆكوژییە ، جۆرێكە لە خۆكوشتن لەرووی مەعریفییەوە، چونكی ستەمكاری ئەو مەخلوقەیە كە شێوەی خۆی دەگۆڕێ، چونكی ستەمكاری لەلایەكەوە كورت ناكرێتەوە بۆ لایەنێك، رەهەندێك بەڵكو دیاردەیەكە فرە رەهەندو لەوكاتەدا كە دوای هەوڵدانێكی زۆر دەڵێین "ئائەمەیە ستەمكاری"و دەرەوەی ئەم حاڵەتەش حاڵەتێكی نا ـ ستەمكارییە یا دوورە لەستەمكارییەوە، ئا لەوكاتەدا ستەمكاری لەبەرگێكی دیكەدا خۆی بەیان دەكا، ئالەوكاتەدا ستەمكاری هەندێك رەهەندی خۆی دەشارێتەوەو ئیدی سەرئەنجام ئێمە نەمانتوانیوە ستەمكاری پێناسە بكەینو بیناسینەوەو بگرە هەندێك جار بەسیستەمێكی سیاسی كە بەڕاستی ستەمكارییە ناوی تری لێدەنێینو رەنگە بڵێین ئەو سیستەمە پەیوەندی بەستەمكارییەوە نییە. وێڕای ئەم هۆشیار كردنەوەیەش دەتوانین چەند پرەنسیپو لایەنی سیاسی ئەو سیستەمە كە پێی دەڵێین ستەمكاری دیاری بكەین بەڵام بەومەرجەی كە هەمیشە لەیادمان بێت كە ستەمكاری هەمیشە ئەگەرێكی كۆمەڵایەتیو سیاسییە بەروو و شێوەی جیاواز جیاوازەوە، بەو مەرجەی هۆشیاربین كە باشترین رژێم، چاكترینو عادل ترین سیستەم دەكەویتە نیو زەلكاوی ستەمكارییەوە، یاخود ستەمكاری ئەگەریكە لەوی گەر بیتو پشتی لیبكەینەوەو دەستەڵات وەك پرنسیپو پیویستییەكی هەمیشەیی تاقینەكەینەوەو فەحسی دەستەلات نەكەینو بەشداری نەكەین لەبریارە چارەنوسسازەكاندا. ئیستا دەتوانین بلیین كە زۆر جاران ستەمكاری وابیری لیدەكریتەوە وەك سیستەمیكی زالم كە لەسەر زولمو پەخشكردنەوەی ترسەوە بەندەو لەسەر ترس دەژی، ترسو تۆقاندنی دانیشتوان وەك سیستەمیكی

فەرمانڕەوایەتیكردنی كەسیك یا چەند كەسانیك یا گروپیك (كە لەرۆژگاری مۆدیرندا دەتوانین بلیین دەستەڵاتی حیزبیكی سیاسی بە ئایدیۆلۆژیایەكی خەفەقان ئامیزەوە)، سیستەمیك كە یەكیك لەنیشانە سەرەكیەكانی ناسینەوەی ئەم سیستەمە بریتییە لەنەبوونی رەوایەتی (مەشروعیەت) نەبوونی رەوایەتی یاساییو ئەخلاقیو سیاسی. سیستەمیك كە لەلایەكەوە هیچ رەوایەتیەكی نییەو پریەتی لە زۆرە ملیو بەتۆبزی سەپاندنی شتەكانو بەریوەبردنی كاروبارەكان، لەلایەكی دیكەوە حوكم كردن بەرمەبنای ترسو تۆقاندن لەدەرەوەی یاساو ریككەوتن (اجماع)ی هاونیشتمانیان، بگرە لەناوچوونو مەحف بوونەوەی ئایدیای "هاونیشتمانی"و كردنی خەلكی بەرەعیەت (Subjects) لەجیاتی هاونیشتمانیانیك بەخۆیانو مافو راوو بۆچوونو بەشداربوونیانەوە لەكاروباری سیاسیو یاساییو كۆمەلایەتی جڤاتدا. ستەمكارەكان لەرژیمە ستەمكارییەكاندا سەرەتا بەدەست بەسەراگرتنی دەستەلات دەست پیدەكەنو دواجار كیشەی ئاسایش خود بەخود سەرهەلدەدا كە خۆی بەهانەیەكە بۆ پاراستنی دەستەلاتو لیرەوە سیستەمیك دروست دەبیت سەركوتكەر (Oppressive). لەتەك سەختی پیناسەی ستەمكاریشیدا دەتوانین وەك نەخشەیەك چەند پرنسیپیكی ستەمكاری دیاری بكەین، بەلام بەومەرجەی لەیادمان بیت كە ستەمكاری دیاردەیەكی ئالۆزەو كورت ناكریتەوە بۆ چەند پرنسیپیكو ئەم هەولەش تەنیا بۆ چوار دەورگرتنی ئەو دیاردەیەیە یاخود هەنگاویكە بۆ تیگەیشتن لەستەمكاری، یاخود نەخشەیەكە بۆ دۆزینەوەی ریگاكانی تیگەیشتن.

پرنسیپیك كە مەوقعیكی سەرەكی هەیە كیشەی رەوایەتیو نەبوونی رەوایەتییە لەسیستەمی ستەمكاریدا كە ئاماژدەمان بۆكرد. ستەمكاری دەتوانین بەوە بناسینەوە كەسیستەمیكە تییدا دەستەلاتو جۆری حوكم رەوایەتی لەدەست داوە، بەرمەبنای رەوایەتی سیاسیو یاسایی نییەو ئۆتۆرەتی (Authority) تییدا زۆرە ملییەو دەستەلات بە تۆپزی دەستی بەسەردا گیراوەو ئنجا لەمەترسناكتریش ئەوەیە كە میكانیزمیك یا میكانیزمەكان بوونیان نییە بۆ فەحسكردنی ئەو دەستەلاتە، واتە نەبوونی فەحسو بالانس (Check and Balance)ی دەستەلات. دەشی دەست بەسەراگرتنی دەستەلات بەرمەبنای كۆمەلی بەهانەی جیاواز بیت وەكو حالەتی تەواری (Emergency) ناكاو فەسادی سیاسی یاخود بەرژەوەندی گشتی یاخود لەبەدترین حالەتدا كیشمەكیش لەسەر دەستەلات لەنیو گروپو دەستەو تاقمە جیاوازەكاندا یاخود تاكەكاندا. بەهانە هەرچییەك بیت بەرئەنجامەكە یەكیكە ئەویش مۆنۆپۆلكردن (ئیحتكار كردن)ی دەستەلاتو ئۆتۆرەتیو مۆنۆپۆلكردنی بەكارهینانی

هێزو چەك بۆ سەپاندنی شێوازێکی تایبەتی لەدیدو سیاسەتو ڕێکخستنێکی تایبەتی پەیوەندیە کۆمەڵایەتییەکانو سەپاندنی یەك گووتار لەدەرەوەی ڕێککەوتن (اجماع)ی جڤاتو یاساو گفتو گۆی مەدەنیانەو عەقڵیانەی فەرمانڕەواو فەرمان بەسەردا کراوەکاندا. خاسیەتێکی دیکەی ستەمکاری بریتییە لەکۆنترۆڵکردنی زانیاریو سەرچاوەکانی مەعریفەو ڕاوبۆچوونو ئینجا بڕیار. ستەمکاری بەکۆنترۆڵکردنی زانیاری سەبارەت بەسیستەمو سەبارەت بەچۆنێتی کارکردنی دەستەڵات دەست پێدەکاو لەئەنجامدا بەوە دەشکێتەوە کە بۆ چوونەکان، عەقڵەکان، دیدەکان کۆنترۆڵ دەکاو یەك جیهانبینی، دیارە جیهانبینیەكو دیدێکی نا عەقلانیو فەحس نەکراو لەلایەن عەقڵەوە، بەسەر هەمووان‌دا دەسەپێنیو دواجار بڵاوکردنەوەی جۆرە زانیارییەك کە ئالودەبووەو بەدوورە لەراستیو ئنجا سەپاندنی بڕیارەکان، جا چ سیاسیە یا ئابوری یا کۆمەلایەتی یا یاسایی، لەدەرەوەی بەشداریکردنو گفتوگۆی عەقڵی. بەڵام ئەم حاڵەتە مەیسەر نابێت، واتە ئەم کۆنترۆڵکردنو سەپاندنی یەك گوتارەو بەیەك بەرگ کردنە نایەتەدی گەر پڕۆسەی بەسەربازیکردنی یاساو کۆمەڵگا پیادە نەکرێت، پڕۆسەی بەسەر بازیکردنیش واتە جەنگ دژ بەئازادییەکانو ملکەچکردنی هاونیشتمانیان لەڕێگای بڕیارو فەرمانە هەڕەمەکیەکانەوە، ئەو فەرمانو بڕیارانەی کە هیچ بنەمایەکی یاساییو فیکریو ئەخلاقیان نییەو سەرچاوەکەشیان کەس نییە جگە لەستەمکارو گروپی فەرمانڕەوا. پڕۆسەی بەسەربازیکردنی کۆمەڵگاو سیاسەت ئەو سەرنجە دەخولڤێنێ کە ئەسڵی سیاسەت واتە دەست بەسەراگرتنی دەستەڵاتو ئیدی پیادەکردنی ئەجێندایەك (بەرنامەیەك) کە بتەویۆ مەبەستت بێ لەدەرەوەی پێویستییە مەدەنیو عەقڵییەکان، واتە ڕەوایەتی بەخشین بەلاقەکردن، (تەجاوزکردن)ی سیاسەتو جڤاتو دەستەڵات، ئەمە لەکاتێکدا کە چ سیاسەتو چ جڤاتو چ دەستەڵات لەدەرەوەی ئەم لاقەکردنە بەناچاری کۆمەڵێ مانای قووڵی دیکە لەخۆدەگرن. یەکێك لەبەرئەنجامەکانی ئەم لاقەکردنەی دەستەڵاتو بواری مەدەنی بریتییە لەپشت گوێ خستنی ئەرکە مەدەنییەکانو لەجیاتی ئەمە ئەزبەرکردی فەرمانو ڕێسای ستەمکارو ستەمکارەکان کە بێ گومان لە دەرەوەی ئەخلاقی مەدەنینو دژ بەبەرژەوەندی بواری گشتین. لێرەوە ئەوکاتەی کە خەڵکی یا هاونیشتمانیان ئەخلاقی مەدەنی لەیاد دەکەنو جاهیلن بەرانبەر بەئەرکە سیاسیو مەدەنیەکانیان، واتە دوورە پەرێزی دەکەن لەسیاسەت ئەو حاڵەتە هیچ نییە جگە لەستەمکاری یاخود بەرئەنجامەکەی دروستکردنی ستەمکارییە ئەو کاتەی خەڵکی گوێ نادەنە ئەوەی کەمەشق بەئازادییەکانیان بکەن ئیدی ئەو کەسانەی کە دەیانەوێت ترۆرایزی جڤات

بکەن بەئاسانی دەتوانن ئەو کارەبکەنو ستەم نواندن دەبێتە کارێکی ڕۆتین. ئەوکاتە خەڵکی یا هاونیشتمانیان دەستبەرداری ئازادی خۆیان دەبن، ستەمکارەکان دەتوانن لەژێر هەرناوو دروشمێکدا بێت کۆتو زنجیرو نیر بهاوێنە سەر ملو دەستو قاچو ڕۆحی ئینسانەکان. ستەمکاری لەناوبردنی ئەخلاقی مەدەنیو ئازادییە مەدەنیەکانەو کردنی ئینسانە بەڕەعیەت، مەخلوقێك کە تەنیا جێبەجێکردنی فەرمانی لەسەرە نەك بوون بەئەندامێکی چالاکی نێو جڤاتو نەك بوونەوەرێك کە لەبڕیارە چارەنووسسازەکاندا بەشدارە، تەنیا پەیڕەویکردنی لەسەرەو بێ تواناو مافی پرسیارکردن، بێ گوتنی "من بۆ پەیڕەوی بکەم؟" ستەمکاری تەنیا جۆرە حوکم کردنێکی تاکە کەسێك، کەسی ستەمکار یا دیکتاتۆر، نییە بەڵکو دەشێتو بگرە واقعێکی مێژووییە کە ستەمکاری حوکمی گروپێك بێت بەناوی "بەرژەوەندی نەتەوەیی"، "بەرژەوەندی خەڵکی"، "بەرژەوەندی ستەمدیدەکان"، "بەرژەوەندی وڵات" تا دوایی لەم جۆرە دروشمانە کە بەهانەن بۆ درێژە پێدانی سیستەمێك کە لەبەردەم پرسیارێکی سادەی عەقڵدا هەرەس دەهێنێت. وەك گوتمان ستەمکاری سیستەمێکی ئاڵۆزو فرە ڕەهەندەو لەکۆمەڵێ بەرگی جیاواز جیاوازدا لەمێژووی مرۆڤایەتیدا خۆی بەیانکردوەو بەرمەبنای پرنسیپو بەهانەی جیاواز جیاواز کە دوا نمونەی ئەو سیستەمە ستەمکارییە کە بەناوی ئازادی مرۆڤو دیموکراسیەتەوە لەرۆژگاری ئەمرۆدا خۆی بەیان دەکا. بابگەڕیینەوە بۆ کیشەی فەلسەفەو ستەمکاری.

گەر سەیری فەلسەفەی کلاسیك بکەین لەیۆنانی کۆنداو لەشارستانیتی ڕۆمانیداو بگرە لەرەوتی فەلسەفە لەهەندیك لەترادسیۆنەکانی دیکەدا وەکو ترادسیۆنی ئیسلامیو مەسیحی، دەبینین ستەمکاری هەمیشە وەك کیشەیەك قووت بۆتەوەو شوینی مشتو مری فەلسەفیانەی فەیلەسوفەکان بوە. بەڵام لەسەردەمی مۆدیرنداو لەگەل سەرهەلدانی فەلسەفەی مۆدیرنداو بەتایبەت ئەو وەرچەرخانە گەورەیەی کە ئەوبوارەی پیی دەلین "زانستی سیاسی" بەخۆیەوە دەبینیت، کیشەکە شیوەیەکی دی بەخۆیەوە دەبینیتو ئیدی فەلسەفە یا لە باشترین حالەتدا سەرقالی ستەمکاری نابیتو بەتایبەت بواری زانستی سیاسی لەژیرکاریگەری پۆزەتیڤیزمو میژوویتی (HIistoricism)دا خۆی لەقەرەی حوکمی بەهایی (Value Judgment)نادا، یاخود لەهەندیك حالەتدا سەرقالی بەشداریکردن دەبیت لەبیناکردنی ستەمکاریدا بەشیوازی جیاوازو بەبەهانەی جودا جودا. ویرای ئەمەش کە گوتمان "ستەمکاری" خۆی لەخۆیدا ئەم زاراوەیە حوکمدانە بەسەر ئەو سیستەمەدا کە سیستەمیکی بەدەو بەدوور لەعەقل. بەڵام ئەوکاتەی کە "زانستی سیاسی"و زانستە کۆمەلایەتیەکانی

دی دەیەوێت (دەیانەوێت) لاسایی زانستی سروشتی بکاتەوە (بکەنەوە) بەناچاری دەبێت دوورەپەرێزی بکا (بکەن) لەحوکمدان، ئەمەش بەواتایەکی دی قسەکردنە لەکێشەیەکی گەورە کە پەیوەندی بەجیاوازی خستنە نێوان Fact (حەقیقەت، واقیع)و Value بەهاوە هەیە. لیۆشتراوس یەکەم کەسە کەسەرنجمان بۆ ئەم کێشەیە بەووردیو زرنگیو ژیرانە رادەکێشێ. ئەو دەنووسێ "رێک کەوت نییە کە زانستی سیاسی ئەمڕۆ شکستی هێناوە لەوەدا کە لەجەوهەری ستەمکاری بگا وەك ئەوەی کە هەیە، زانستی سیاسی ئێمە ئەمڕۆکە سەرقاڵی ئەو باوەڕەیە کە حوکمدانی بەهایی شیاونییە لە لەبەرچاوگرتنی زانستیانەدا" ئەم کێشەیە وەك گوتمان لەوێوە دەست پێدەکا کە ئەو شتەی پێی دەڵێن "زانستە کۆمەڵایەتیەکان" لەوانە زانستی سیاسی، هەوڵدەدەن لاسایی زانستە سروشتییەکان بکەنەوەو خۆیان وەك زانستی دەقیق لەقەڵەم بدەن وەکو فیزیاو کیمیاو ماتماتیك..هتد. ئەمەش دەبێتە مایەی ئەوەی کە دوورە پەرێزی بکەین لەقسەکردن یا حوکمدان لەسەر یا بەسەر ستەمکاریدا. ئەمە لەکاتێکدا کە ستەمکاری مۆدێرن دڕاندانەتر، وەحشیانەتر، ترسناکترو سەراپاگیرترە لەستەمکاریەك کە فەلسەفە لەکلاسیکدا رووبەرووی دەبوەوە، هەر شتراوس ئاماژدە بەخاڵێکی جەوهەریو گرنگی ستەمکاری مۆدێرن دەکا: "ستەمکاری ئەمڕۆکەیی تەکنۆلۆژیای لەبەردەمدایە لەپاڵ ئایدیۆلۆژیاکاندا ، بەگشتی تەعبیری لێبکەین، ستەمکاری مۆدێرن لەسەر بوونی زانستەوە خۆی دادەرێژێ، واتە تەفسیرکردنێکی تایبەتی یاجۆرێك لەزانست. بە پێچەوانەوە، ستەمکاری کلاسیك، بەپێچەوانەی ستەمکاری مۆدێرنەوە، رووبەڕوی زانستێك نەدەبووە وە کە بیر لە "داگیرکردن یا کۆنترۆڵکردنی سروشت" بکاتەوە"[١] (جەغد کردنەکان لەم کۆتەدا ئێمە زیادمان کردون). داگیرکردنی سروشت بەسروشتی ئینسانیشەوە تاکە خاسیەتێکی جەوهەرییە کە مۆدێرنتی لەکلاسیكو هەموو ترادسیۆنەکانی دیکە جیادەکاتەوە. هەروەك شتراوس دەڵێت"ئێمە ئەمڕۆ رووبەرووی ستەمکاریەك دەبینەوە کە مەترسی ئەوە دەکرێ، سوپاس بۆ ئایدیای "داگیرکردنی سروشت"و بەتایبەت داگیرکردنی سروشتی ئینسان، مەترسییەك کە ستەمکاری لەقۆناغەکانی پێشوودا نەیتوانیوە دروستی بکا ئەویش ستەمکارییەکی هەمیشەییو گەردوونی". کەواتە ئێمە ئەمڕۆ لەدنیای مۆدێرنداو سوپاس بۆ مۆدێرنتی لەهەرکات زیاتر رووبەڕووی ستەمکارییەکی ستەمکار دەبینەوە، بەڵام ئەوە فەلسەفەیە کە بەکاری خۆی هەڵناستێو قسە لەستەمکاری ناکا. قسەکردن لەسەر سەرەو لێژبوونەوەی فەلسەفە لەدنیای مۆدێرنداو ئەو کارەساتەی پێی دەڵێن "زانستە کۆمەڵایەتیەکان" بەناچاری دەبێت هەڵبگرین بۆ بۆنەیەکی دیو هەلیکی

دیو لێرەدا بەگشتی تەنیا لەیەك رەهەندی پەیوەندی ستەمکاریو فەلسەفە قسەبکەین.

گەر بۆ ساتێك کەمو کورپییەکانی فەلسەفەی مۆدێرن بخەینە لاوە دەتوانین بڵێین بەگشتی فەلسەفە هەمیشە کێشەی هەبووە لەگەڵ ستەمکاریدا گەر لەبەر هیچ نەبێت ئەوا لەبەر ئەوخاڵە جەوهەرییەی کە فەلسەفەو چالاکی فەلسەفی پێویستی بەفەزایەکی تاڕادەیەك کراوەو ئازاد، فەزایەکی بەدوور لەکۆنترۆڵو هەڕەشەو ترس هەیە تاکو گەشەبکا، ئازادی ئۆکسجینی فەلسەفەیە، بەڵام مەبەست چییە لەئازادی ئەوە کێشەیەکی دیکەیە. فەلسەفە وەکو بوارێکی مەعریفی ناتوانێ لەفەزایەکی سەرکوتکەرانەو ستەمکارانەدا بژیو بەرهەم بهێنێتو شتەکان بخاتە ژێر پرسیارەوە. وەك چالاکیەك، گفتوگۆیەکی عەقلانی، وەك گەشتێك بەدووی حەقیقەتدا فەلسەفە پێویستی بەلانی کەمی ئازادی هەیە کە بەدڵنیاییەوە ستەمکاری ناتوانێ ئەو ئازادییە فەراهەم بکا. هەر لێرەشەوە دەبێت بڵێینو چەندین جار جەغدی لەسەربکەینەوەکە سروشتییە فەلسەفە وەك کێشەیەکی گەورەی خۆی سەیری ستەمکاری بکا، وەك تەڵزگەیەك، رێگرێك لەبەردەم گفتوگۆی ئازادو عەقلانیدا. بێ هۆنییە کەفەلسەفە لەیۆنانی کۆنداو بەتایبەت لەشاری ئەسینادا رەونەق پەیدادەکاو بەرهەمدێتو گەشەدەکا، بێ هۆنییە کە فەلسەفە لەشارستانێتی ئیسلامیدا تا ئەوکاتە گەشەدەکاو بوونی هەیەو ئامادەیی هەیە، کە کرانەوەیی هەیەو پەراوێزێکی ئازاد بۆ گفتوگۆی عەقلی.

با سەرنجێکی خێرا بدەینە دووشاری یۆنانی، سپارتاو ئەسینا[٢] سپارتا وەکو شارێکی گرنگی یۆنانی کە رەقیبی ئەسینابوو، شارێك بوو خاوەن سیستەمێکی سیاسیو سەربازیو کۆمەڵایەتی تایبەت[٣] یەکێك لەسیفاتە سەرەکییەکانی سپارتا گەر نەڵێین ستەمکاری بەلانی کەمەوە دەبێت بڵێین زاڵ بوونی میلیتاریزم (سەربازیگەرێتی)بوو، واتە زاڵ بوونی کەڵکەڵەی سەربازیو سەربازیگەری، کردنی کۆمەڵگا بەیەك سەربازگەی گەورە رێکخستنی شار (Polis) بەرمەبنای بۆچوونو پرنسیپی سەربازی. ئەوەی بۆ ئێمە گرنگە لێرەدا ئەوەیە کە سپارتا وێڕای گرنگی سیستەمی پەروەردەشی، لەمێژووی خۆیدا یەك تێکستی فەلسەفی بەرهەم نەهێناوە، فەیلەسوفێکی بەرهەمنەهێناوە، دیارە چەندین ژەنەڕاڵو سەرکردەی سیاسیو سەربازیو ستراتیژیستی گەورەی خستۆتەوە بەڵام لەبواری فەلسەفەدا تێکستێکی ناچیزیش چییە لەو شارەوە بۆ ئێمە نەماوەتەوە. لەبەرامبەر سپارتادا ئێمە ئەسینامان هەیە کە شارێکی لیبڕاڵ (بەمانای کلاسیکی لیبرال)و دیموکرات کە لەیۆنانی کۆندا بۆتە مەرکەزی چالاکی فەلسەفەو فەیلەسوفانی وەکو سوکراتو

ئەفلاتوون‌و زینۆفۆن‌و ئەرستۆیی بەرهەمهێناوە. رەوایە لێرەوە وەکو دوو تایپ سەیری سپارتاو ئەسینا بکەین، تایپێك کە تایپی سپارتاییە. رەنگە بێ بەری نەبێت لەفەزیلەت، لەوانە دروستکردنی ستراژیسیست‌و جەنگاوەرەکان، بەلام تایپێکە کە فەلسەفە بەرهەمناهێنێ چونکی ناتوانێ لانی کەمی ئازادی فیکرو گفتوگۆی عەقلیی فەراهەم بکاو تایپێکی دی کە تایپی ئەسینایییە تایپێکە رەنگە بێ بەری نەبێت لەکەم‌و کوڕی لەوانە بلاوبوونەوەی جۆرێك لەبەرەلایی، ئازادییەکی مندالانە کە لەلایەن گاڕانەوە بەهەلە بەکار دەهێنرێت، بەلام وێڕای ئەمەش فەلسەفە تەنیا لەژێر سایەی ئەم تایپەدا گەشەدەکات‌و دەتوانی قسەی خۆی بکا. گەر بەووردی لەبۆچوونە فەلسەفییەکانی سوکرات‌و ئەفلاتوون‌و ئەرستۆو زینۆفۆن وردبینەوە دەبینین کە هەریەك لەم فەیلەسوفانە لەلایەکەوە رژیمی سپارتایان بەرز نرخاندەوە، بەلام نەیانتوانیوە لەژێر سایەی ئەو سیستەمەدا بژین، لەلایەکی دیکەوە کیشەیان هەبوە لەتەك ئەسینادا، رژیمی دیموکراسی ئەسینایدا، بەلام هیچ کام لەم فەیلەسوفانە نەیانتوانیوە لەدەرەوەی ئەسینا بەکاری فەلسەفییەوە سەرقال بن، بەواتایەکی دی ئەسینای لیبرال‌و دیموکرات بەهەموو کەموکوریەکانیشیەوە تاکە مۆلگەیەکی فەلسەفەو تاکە پەناگایەکی چالاکی فەلسەفەبوە. تایپی سپارتایی دەشی فەزیلەتی خۆی هەبیت، ئینسانی چوست‌و چالاك‌و جوامیرو جەنگاوەر دروست بکا بەلام فەلسەفە لەو کەش‌و هەوایەدا هەناسەی بۆ نادری‌و هەر بۆیەشە سپارتای میژوویی یەك بەرهەمی فەلسەفی بەرهەم نەهینا. بەپیچەوانەوە تایپی ئەسینایی کە رەنگە سیستەمیك بیت زۆر رەزیلەت لەخۆبگری‌و ئینسانی عەوام‌و بازاری (Vulgar) دروست بکا بەلام فەزیلەتیکی گەورەی ئەسینا ریگەدانیەتی بەگەشەکردنی فەلسەفە. بەدریژایی میژوو هەردوو تایپی سپارتایی‌و ئەسینایی خۆیان دووبارە دەکەنەوە، لەهەر چرکەساتیکدا، ویرایی جیاوازی کلتورو بەهاو ئایین‌و ئەو ئەفسانەیەی کەپیی دەلین "رەگەز" تایپی ئەسینایی، واتە هەبوونی پەراویزیك بۆ ئازادی‌و جۆریك لەکرانەوەو زال بوونی ئەخلاقی مەدەنی‌و هەبوونی فەزای گشتی (public)، بالادەست بووبیت ئەوا فەلسەفەو چالاکی فەلسەفی،و دام‌و دەستگایەك بوونی هەبووە بۆ برەو پیدانی گفتوگۆی فەلسەفی‌و لەهەر چرکەساتیکیشدا تایپی سپارتایی بالا دەست بووبیت ئەوا فەلسەفەو چالاکی فەلسەفی یا بوونیان نەبووە یاخود لەپەراویزیکی لەبیرکراودا بوون بی کاریگەری‌و بی هەستکردن بەبوونیان‌و فەیلەسوفەکان لەحالەتی کۆچدا بوون‌و لەبیری مەنفا.

بالەیۆنانی کۆنەوە بازیکی زۆرگەورەو میژوویی بدەین‌و نموونەیەك لەسەدەی بیستەم بهینینەوە لەمەر پەیوەندی فەلسەفەو ستەمکارییەوە. بەر لەوشتەی کەپیی

دەلین "شۆرشی کۆمەنیستی رووسی" فەلسەفە لەرووسیادا لەگەشەکردندا بوو، یانەی فەلسەفی‌و بنکەی فەلسەفی‌و گفتوگۆی فەلسەفی لەئەکادیمیاکانداو گۆڤاری فەلسەفی خاسییەتیکی ژیانی فیکری روسیای پیش ئەو بەناو شۆرشەبوو. کاتیك ئەو ئاشوبە کۆمەلایەتی‌و رۆحییە رووداو ستەمکارەکان حوکم دەگرنە دەست ئیدی فەلسەفە پاشەکشی دەکا، لەو سەرودەمی ئەو ئاشوبەدا چەند فەیلەسوفیك نەك ئازادی قسەکردنیان نامینیت، نەك بواری چالاکییە فەلسەفییەکان کەم دەبنەوە بەلکو ئەو چەند فەیلەسوفە کەمەی ئەو سەردەمەی رووسیا لەبۆنە جیاوازەکاندا رووبەرووی نەك ستەمکاری حیزبی کۆمیونیست‌و کۆمیونیستەکان‌و دەولەت دەبنەوە بەلکو لەلایەن میگەلیشەوە تەماتە باران دەکرین، باشترین نموونە بەسەرهاتی نیکۆلای بردیایڤە. بردیایڤ وەکو فەیلەسوفیك ناچاردەکریت رووسیا بەجی بهیلی‌و لەفەرەنسا نیشتەجی بیت‌و هەر لەفەرەنساشەوە دریژە بەکارە فەلسەفییەکانیبدا. لەماوەی هەفتاو چوارسالی حوکمی کۆمیونیستەکاندا لەرووسیا یەك فەیلەسوف لەدایك نابیت‌و چالاکی فەلسەفی کۆتایی پی دیت (دیارە پیویست بەئاماژدە بۆ کردن ناکا کەمارکسیزم ئایدیۆلۆژیایە نەك فەلسەفە). گەر چالاکییەکی فەلسەفیش بوونی هەبووبیت ئەوا (١) لەپەراویزدا بووە، (٢) دژ بەدەولەت بووەو ریگای پینەداوە، (٣) ویرای ئەمەش بۆ میژوو بلیین کە لەپەراویزدا یەك دوو فەیلەسوفی گەورە لەکار نەکەوتن بەلام دەبا مرۆڤایەتی بەچارەنووسیان ئەو کاتە بزانی‌و ئاگادار بیت کە کۆمیۆنیزم وەکو سیستەمیکی ستەمکاری کۆتایی دیت. لەکاتیکدا کە فەلسەفە لەژیر سایەی ستەمکاری کۆمیۆنیزمدا وەکو پرۆژەیەك لەبار دەبریت‌و هەموو چالاکیەکی فەلسەفی یاساغ دەکریت، لەو شوینەی کەپیی دەلین "خۆرئاوا" ویرای هەموو کەموکورییەکانی سیستەمی سیاسی‌و کۆمەلایەتی‌و ئابووری، چالاکی فەلسەفە برەو پەیدا دەکا. بۆ نموونە لەئەمریکا، کە دەشیت ژیانی ئەمریکی‌و خەونی ئەمریکی‌و سیستەمی سیاسی ئەمریکی‌و سەرمایەداری ئەمریکی کە وەحشیترین جۆری سەرمایەدارییە شوینی چەندین رەخنەی قوول‌و مانادار بن ویرای ئەمەش لەسەدەی بیستەمدا گرنگترین سەنتەری چالاکی فەلسەفی پیك دەهینیت، بەپلەیەك ئەو چالاکییە فەلسەفیانەو چاپکردنەوەی میراتی فەلسەفی شوینی سەرسورمانە. لیرەوە تایپی سۆڤیەتی لەگەل ریزماندا بۆ سپارتاو فەزیلەتەکانی، تایپیکی سپارتایی بوو هەر بۆیەشە لەژیر سایەیدا فەلسەفە نەك گەشەی نەکرد بەلکو پووکایەوە، تایپی ئەمریکیش لەگەل ریزماندا بۆ ئەسینا، تایپیکی ئەسینایییە، دیموکراتی لیبرالە کە تییدا فەلسەفە لەگەش‌و نمادایە. بەلام بۆ ئەوەی بەساویلکەیی تاوانبار نەکردریین دەلیین کە نمونەی ئەمریکی لەسەرەو لیژبوونەوەدایەو لەرۆژگاری

ئەمرۆدا ویرای ئەو چالاکییە هەرە دەولەمەندەی فەلسەفەش، فەلسەفە دەستەوەستانە لەبەردەم جیهیشتنی کاریگەری لەسەر ئەو سیستەمەو بگرە بەهۆی سەرەو لیژبوونەوەی خودی فەلسەفەشەوە فەلسەفە تیناگا یا نایەویت تی بگا چی لەئەمەریکادا دەگوزەری.

مەبەست لەباسکردنی ئەونمونە زیندوە لەدنیای مودیرن وەبیرهینانەوەی ئەو راستییە کەفەلسەفەو ستەمکاری دوو دژەیەکن، دوو دوژمنی خوینینی یەکدی، ستەمکاری لەفەلسەفەدا کەوتنی خۆی دەبینیتەوەو فەلسەفەش لەستەمکاریدا مەرگی خۆی. ستەمکاری ترسی گەورەی لە فەلسەفەو فەیلەسوفەکانە، فەلسەفەش دەزانی کەستەمکاری ئەو ئاوو هەوایە، ئەو کەشە نییە کەئەم تییدا گەشەبکا، قسەبکا فەیلەسوف دەزانی لەژیر سایەی ستەمکاریدا ئەو دەبیت یا مالی چۆل بکا یا لەپەراویزدا بەنهینی قسان بکاو بەزمانیکی تەمو مژئاسا بدوی یا دەبیت ئامادەبیت بچیتە ژوورەساردەکانی زیندانەکانی ستەمکارەکانەوە یاخود ترۆرکردنی کاراکتەری لەلایەن کۆیلەکانی دەستەلاتەوە، ئەو مەخلوقە عەجیبەی دەستەلاتی مۆدیرنە دروستی کردووە (رۆشنبیر)، هیرشە شەخسییەکانو گالتە پیکردنەکانی ئایدیۆلۆژیستەکانی ستەمکاری. لەفەزایەکی نا ئازاددا، لەنیو جڤاتیکدا کە جگە لەستەمکاری هیچ سیستەمیکی دیکەی ئەزموون نەکردوە، فەلسەفە ناتوانی هەناسەبدا. بەلام لەبیرمان بیت کەلەو شوینەدا کەخەلکی تامی ئازادی فیکریان نەچەشتوەو هەمیشە دەستو پەنجەیان لەتەك ستەمکاریدا نەرم کردوە، ئەوە بەتەنیا ستەمکار نییە کەدژی فەلسەفەیەو دژی سیاسەت بەلکو جەماوەریشو بگرە خوینەوارەکانی ئەو جڤاتەش دژ بەفەلسەفەنو دژ بەفەیلەسوفەکانن. لیرەوە دەبیت تیبگەین لەو دژایەتیکردنەی فەلسەفەو فەیلەسوفەکان لەدنیای ئیمەدا لەلایەن ئەو مەخلوقە عەجیبەوە کە پیی دەلین "رۆشنبیر" ئەم دژایەتیە دژایەتیەکە هەم لەلایەن سیستەمی سیاسییەوەو هەم ئەو مەخەلوقانەوە کە فەلسەفە نیشانەی پرسیار لەسەریان دادەنی لەوانە "رۆشنبیران". هۆکەشی ئەوەیە کە ستەمکاری لەمیژووی دوورو دریژی خۆیدا زەوقیکی هەرەناشرین، دیدیکی هەرە کەچو خیل بەسەر کەسەکاندا دەسەپینی کە یەکیك لەرەهەندەکانی ئەو زەوقە ناشرینە دژایەتیکردنی فەلسەفەو حەقیقەتە، گەرچی لەلایەن ئەوکەسانەشەوەبیت کە خۆیان بە"خویندەوار" دەزانن. ئەمجارە ستەمکار رۆلی پاسەوان، گارد، جەللاد بەجیدەهیلی بۆ ستەمکارە گرگنەکان، ئەو ستەمکارە گرگنانەی دژ بەحەقیقەتو فەلسەفەو عەقلن لەجیاتی خودی ستەمکارو لەژیر پەردەی "پیشکەوتن"و عەقلانیەتو ئازادیدا، هەر ئەمەشە خاسییەتیکی سەرەکی "رۆشنبیر" کە لەجیاتی

ستەمکار هەلدەستی بە بەدناوکردنی فەلسەفەو فەیلەسوف بەلام ئەمجارە لەژیر ناوی "رۆشنگەریدا"، هەرئەمەشە کارەساتی ئیمە لەم سەردەمەدا.

ستەمکاری تەنیا کیشەیەکی سیاسی نییە کە خۆی لەسیستەمیکی سیاسی خراپدا بەیاندەکا، بەلکو ئەوکاتە ستەمکاری دەبیتە خوو عادەتو جۆریك لەدنیابینیو کۆمەلانی خەلکی جگە لەستەمکاری شیوازیکی دی، ژیانیکی دی نابیننەوە لەو دیو ئەو سیستەمەوە، ئیدی ستەمکاری نەك ریشەکانی لەدامو دەستگا سیاسیو حکومییەکاندا دادەکوتی، بەلکو ریشە لەناو هەموو دەستگا کۆمەلایەتیو بگرە لەمەترسناکتر لەرۆحی خەلکیدا دادەکوتیو لەجیاتی ستەمکاریك کە لەسەرەوەی هەرەمە کۆمەلایەتیەکەوەیە سەدەها ستەمکاری گرگن دروست دەبن لەپەیوەندیە کۆمەلایەتییەکاندا، لە پەیوەندی ژنو میردەوە بگرە تا پەیوەندی دۆستایەتیو تا پەیوەندی نیوان قوتابیو مامۆستاو بگرە تاپەیوەندی "رۆشنبیران". ئیدی لیرەوە تیگەیشتن لەمۆنتسیکیۆ، کە دواجار لیی دەدویین، ئاسان دەبیت کە پیی وایە دۆستایەتی لەژیر سایەی ستەمکاریدا مەحالە. مەبەستی سەرەکی ئیمە لەم ئاماژەدە بۆکردنە نیشاندانی ئەو راستییەیە کە ستەمکاری تەنیا کیشەیەکی سیاسی نییە بەلکو کیشەیەکی ئەخلاقیو دەروونیو فیکریو کۆمەلایەتییەو کەسانی ژیر سایەی ئەو سیستەمە هیچ شتیك نییە لەژیانی ئەو خەلکەدا کە سروشتی بیت، هاورییەتی درۆیە، پەیوەندی عەشقی درۆیە، پەیوەندی سیاسیانە بوونی نییە لەجیاتی ئەوە پەیوەندی شوانو مەرومالات بوونی هەیە، دامو دەستگای مەدەنی بوونی نییە، لەهەمووی ترسناکتر پەیوەندی رۆحانی بوونی نییەو بگرە رۆحانیەت هەروەك فەلسەفە هەرگیز لەژیر سایەی سیستەمی ستەمکاریدا گەشەناکا. بگەرینەوە سەرئەو خالەی کە بۆ فەلسەفە لەژیر سایەی ستەمکاریدا گەشەناکاو فەلسەفە چۆن لەستەمکاری دەروانی. فەلسەفە گەشتیکی مەعریفی لەسەرخۆیە بەرەو حیکمەت، گفتوگۆیەکی مرۆڤە ئازادەکانە لەفەزایەکی دۆستیو ئازاددا لەمەر رەهەندە جیاوازەکانی بوون. بی هۆنییە کە فەیلەسوفەکانی یۆنان، لەوانە ئەفلاتوونو ئەرستۆ، فەلسەفە دەبەستنەوە بە هاورییە تیەوەو لەکۆمەلی تیکسدا پەیوەست کردنیکی فەلسەفەو سیاسەتو هاورییەتی دەبیننەوە، بەپلەیەك کەدەتوانین بلیین فەلسەفە گفتوگۆی هاوریکانە یا جەنتلمانەکان لەمەجلیسی هاورییانەدا. ستەمکاری کە سیستەمیکە لەسەر ترۆرو ترس بەندە بواریك بۆ ئەو فەزا ئازادو پر لە برواو هاورییەتیە نا هیلیتەوەو جەنتلمان دروست ناکا بەلکو کۆیلە بەرهەمدەهینی،و ئیدی لیرەوە فەلسەفەو کاری فەلسەفی مەحال دەبن، کۆیلە حەزی لەفەلسەفە نییە، فەلسەفە کاری جەنتلمانەو ستەمکاریش جەنتلمان بەرهەم

ناهینی. لەژێر سایەی ستەمکاریدا، منداڵەکانی ستەمکاری بەبوغزو تۆڵەو پاشقوڵ لەیەکگرتن پەروەردە دەکرین. ستەمکار ئەو ڕۆحە نەخۆشە پەروەردەدەکا کەناتوانی بێ بوغزو نەفرەتو ڕۆحی تۆڵەسەندنەوە بژی، بێ ڕقو کینەو گومان بژی، لەژێر سایەی ستەمکاریدا کە کاریگەریەکی سەنگینی لەسەر هەموو ئەندامانی جڤات هەیە، تەنیا ستەمکارە گرگنەکان دروست دەبن نەك هاوریکان.

هەموو چرکەساتە پڕ لەڕەونەقەکانی فەلسەفە ئەو چرکەساتانەن کە یا ستەمکاری بوونی نەبووە یاخود ستەمکاری لاواز بوەو دەستەڵاتیکی سەراپاگیریی نەبوە تاکو ڕیگا لەکاری فەلسەفەو فەیلەسوفان بگری دەتوانین، ئەم ئەرگومینتە (حجەیە) بەکار بهینین دژی ئەو ڕەگەز پەرستانەی کە فەلسەفە بەموڵکی ڕەگەزیکی تایبەت، واتە ڕەگەزی سپی، دەزانن‌و لەو باوەڕەدان کە تەنیا ڕەگەزی سپی فەلسەفەی بەرهەمهیناوەو بەرهەمدەهینی. ئەو ڕەگەزپەرستانە، لەوانە تەنیا بۆنمونە ئاماژدە بۆ ئەمانویل کانتو ئیرنست رینان بکەین، ئەو ڕەگەزپەرستانە ئەو خاڵە جەوهەرییەی کە لەبیری دەکەن بریتییە لەچۆنیتی سیستەمی حوکم‌و فەرمانڕەواو ئاوو هەوای سیاسی کە بمانەویت یانەمانەویت ڕۆلیکی گرنگ دەبینن‌و کاریگەریەکی زیاد لەپیویستیان هەیە لەسەر هەبونی یا نەبوونی چالاکی فەلسەفی[٤] کاتیك ئیرنست رینانی ڕەگەز پەرست دەلی ڕەگەزی سامی ناتوانی فەلسەفە بەرهەم بهینی، ئەمە ڕایە نەك بۆچوونیکی ڕەگەز پەرستی ڕووتە بەلکو موغالەتەیەکی میژوویشە لەوەدا کە ناتوانی ئەو ڕاستییەببینی کە بەناو "ڕەگەز"ی سامی فەیلەسوفی گەورەی دروستکردوە، کەواتە کیشەکە "ڕەگەز" نییە بەلکو کیشەکە ستەمکارییە، ئەوە ستەمکارییە کە ریگرە لەبەردەم چالاکی فەلسەفیدا، ئەوە ستەمکارییە کە کەشی ئازاد لەناودەباو فەلسەفەش لەخەفەقاندا ناتوانی هەناسەبدا، کەواتە "ڕەگەز" توخمە سەرەکیەکە نییە لەنەبوونی چالاکی فەلسەفیدا بەلکو هەبوونی یا نەبوونی ستەمکاری توخمە سەرەکیەکەیە. لەو شوینەدا کە پەراویزیك بۆ ئازادی بوونی هەیە فەلسەفە گەشەدەکاو لەوشوینەش کە خەفەقان هەیە ستەمکاری دەژی‌و فەلسەفە دەمری. لیرەوە فەلسەفەو ئازادی بییەك ناژین‌و فەلسەفەو ستەمکاریش پیکەوە ناژین، هەربۆیەشە فەیلەسوفە گەورەکانی وەکو ئەفلاتون‌و ئەرستۆو شیشەڕۆو فارابی‌و مۆنتیسکیوو ئارینتو شتراوس هەمیشە جەغدیان لەسەر لایەنە کاولکارییەکەی ستەمکاری کردوەو پییان لەسەر بوونی پەراویزیك لەئازادی داگرتوە تاکو فەلسەفە بوونی هەبیت.

قسەکردنی ئیمە لەسەر ستەمکاری پرۆژەیەکی دریژەو لیرەدا تەنیا بەشیك لەبۆچوونەکانمان‌و خویندنەوەکانمان دەخەینە ڕوو. لەم کتیبەدا چەند

فەیلەسوفیك،و چەند بیریاریك‌و چەند تیکستیك هەلدەبژیرین بۆ قسەکردن لەسەر ستەمکاری. بەدەگمەن فەیلەسوفیك بەدی دەکەین لەمیژووی فەلسەفەدا، تاکو فەلسەفەی مۆدیرن کە راوبۆچوونی نەبیت بەرانبەر بەستەمکاری‌و ئازادی‌و چۆنیتی باشترین سیستەمی سیاسی، لیرەوە قسەکردن لەسەر ستەمکاری نەك سەخترین پرۆژەیە لەپەیوەندیدا بەفەلسەفەو، بگرە پرۆژەیەکە کۆکردنەوەی لەدوو تویی کتیبیکدا مەحالە، بەتایبەت کە دەگەینە قۆناغی مۆدیرن گفتوگۆکەمان ڕوویەکی دیکە وەردەگریت‌و پیویستی بەووردەکارییەکی تایبەت هەیە چونکی ڕووبەڕوی بیریاری ئەو تۆ دەبینەوە کە بەشداریدەکا لەبیناکردنی ستەمکاریدا، لەوانە ماکیاڤیلی‌و هۆبزو لۆك‌و کارل مارکس‌و.. هتد. بەلام ئیمە لیرەدا چەند فەیلەسوف‌و چەند تیکستیکمان هەلبژاردوە بۆ قسەکردن لەسەر ستەمکاری، باسنەکردنی فەیلەسوف‌و بیریارەکانی دی لەم ڕووەوە مانای ئەوەناگەیەنیت کە راو بۆچوونی گرنگ‌و جەوهەریان نییە لەسەر ئەوکیشەیە بگرە باسنەکردنیان تەنیا کیشەیەکی تەکنیکییە ئەویش ئەوەی کە کتیبیك ناتوانی هەموو ئەو بۆچوونانە، ئەو هەموو خاوەن ڕاو سەرنجانە بەسەربکاتەوە. ئەم کەموکورییە تەنیا بەوە پردەبیتەوە کەئیمە نیازی خۆمان دەربرین بۆ خوینەران، نیازی ئەوەی کە ئەم کتیبە سەرەتای پرۆژەیەکی دریژخایەنە لەسەر ستەمکاری، بەواتایەکی دی ئەمە هەنگاوی یەکەمەو ئیمە لەبوارەکان‌و هەلەکانی داهاتودا بۆ کیشەی ستەمکاری دەگەڕیینەوەو ئەو تیکستانە، ئەو فەیلەسوفانە بەسەر دەکەینەوە کە باس لەستەمکاری دەکەن.

بۆئیمەستەمکاری پرسیاریکی وجودی‌و سیاسیانەی گرنگەو بگرە بنەرەترین پرسیارە لەبەرئەوەی ستەمکاری یەکیکە لەبنەرەترین کیشەی کۆمەلگاکانی ئیمە هەر لەمەراکیشەوە تاکو چین، لیرەوە قسەکردن لەسەر ستەمکاری‌و تیگەیشتن لەم دیاردەیە، ئەم نەخۆشییە سیاسی‌و کلتوری‌و ڕۆحییە مەرجی یەکەمە بەرەو ڕزگاربوون لەستەمکاری‌و دامەزراندنی کۆمەلگایەکی ئازاد. هەر بۆیەشە قسەکردنی ئیمە لەسەر ستەمکاری پرۆژەیەکی دریژخایەنە. لەلایەکی دیکەوە تیگەیشتن لەستەمکاری لای ئیمە تەنیا گرنگیەکی تیوری‌و عەقلی نییە بەلکو مەسەلەی ژیان‌و مەرگە بۆ ئیمە، چونکی ستەمکاری تەنیا سیستەمیکە کە ئیمە پیی ئاشناین‌و سەدەکان تیدەپەڕن‌و ئیمە تەنیا پەنجە لەتەك ستەمکاریدا نەرم دەکەین، بەمانایەکی دی، ستەمکاری تەنیا سیستەمیکە کە لەمیژە بالادەستە لەدنیای ئیمەدا بەشیوازی جیاواز جیاواز، بەشیوەو ڕەنگ‌و قەبارەی جیاوازو بەشیوەیەك کە ئیمە ڕام بووبن، ڕاهینراوین، پەروەردەکراوین، زەینیکمان بۆ دروست بوە کە لەدەرەوەی ستەمکاری هیچ شتیکی دیکە ناتوانین ببینین، لەو چرکە ساتانەشدا کە هەلی ڕزگار

بوونمان بۆ دەرەخسی، لەو هەلو بۆنانەشدا کە دەتوانین لەستەمکاری دەربازبین وەکو بالندەیەکی عاشقی دیلی دەگەڕیینەوە بۆ ناو قەفەسەکەمان، بەلی هەندی جار ستەمکاری لای ئیمە لەقەفەسیکی دەرگا کراوە دەچیت، ئەوە ئیمەین کە ناتوانین، جورئەت ناکەین لەقەفەسەکە بیینەدەرەوە، یاخود گەر بیینە دەرەوە یا بمانهیننە دەرەوەی قەفەسەکە هەر زۆر زوو خۆمان دەگەیەنینەوە ناو قەفەسەکە. لەدەرەوەی قەفەسیش تووتی ئاسا گۆرانیەکانی ستەمکاری دەچرین، لەمامەلەکردنماندا لەتەك یەکدی وەك ستەمکار مامەلە دەکەین، بەلی ستەمکاری ئیمەی لەمرۆڤ خستووە، ئیمە جەوهەری ئینسان بوونمان لەدەستداوە. هەرگیز نابیت بەکۆمەلی دروشمی عەدەمی (ناهیلیستی)و ئانارشیستیو وشەی "یاخی بوون"و "بوهیمی بوون" هەلبخەلەتیینو وابزانین هەلگرانی ئەو درووشمانە دژ بەستەمکارینو کەسانی ئازادن، ناو هەزار جارنا، ئەوکەسانە پەروەردەی ستەمکارین، منداله ورکەکانی ستەمکارین، پیاوانی ستەمکارینو مۆرکی ستەمکاری لەسەر رۆحیانەو ئەو دروشمانەش راکردنن لەمامەلەکردن لەتەك ستەمکاریدا، مامەلەکردنیکی عەقلیو بەرمەبنای مەعریفەو ئەرگومینت، ئەمە جگە لەوەی کە پەرتەوازەییو بی بەرنامەییو بی ستراتیژیەتی ئەو ستەمکارە بچووکانە خۆی لەبەرژەوەندی ستەمکارییە، لیرەوە هەموو دروشمیکی عەدەمی بوونو بانگەواز بۆ عەدەمیەتو دژایەتیکردنی فەلسەفەی سیاسیو فەلسەفە خۆی خزمەتیکە بەستەمکاری. هەمیشە ستەمکارەکان، چ لەرابووردودا چ لەدنیای مۆدیرندا، چ بەرمەبنای ستراتیژیەتیکی داریژراو بیت یاخود لەریگای ترۆرو ترسو تۆقاندنو شیعرەوە، هەولیانداوە کە خەلکی دیارە رەعیەت، بیر لەسیاسەت نەکەنەوە. سیاسەت بەمانا قوولەکەی نەك حیزب حیزبینەکەی ناو ولاتانی ئیمە، هەولیانداوە کەلکەلەی سیاسەتو بیرکردنەوە لەدەستەلاتو بگرە لەرۆژگاری ئەمرۆدا کەلکەلەی گالتەکردن بەسیاسەتو سیاسەتمەدارەکان بلاویکەنەوە تاکو بوار برەخسی کە ستەمکارو سیستەمی ستەمکاری کاروباری بەچاکی بروا. بۆستەمکاری گەورەترین کیشەو مەترسی ئەوکاتە سەرهەلدەدا کەخەلکی پرسیاری سیاسیانە بخەنەروو، ئەوکاتەی سیاسەت لەدەستەیەك بسیننەوەو بیگەریننەوە ژیر رکیفی هاونیشتمانیان، ئەمەش بەو مانایە نا کەشەر لەسەر دەستەلات بکەن بەلکو بەمانا ئەفلاتوونیو ئەرستۆییەکەی سیاسەت واتە پرسیارکردن لەعەدالەتو ژیانی چاكو هەبوونی فەرمانرەوای عادلو ئنجا فەحسکردنی دەستەلات. سوکرات لەبۆنەیەکدا دەلیت سیاسەت بریتییە لەوەی کە دووهاوری یەکتریان بینی لەباشترین ژیان پرسیار بکەن. مەبەستی سوکرات ئەوەیە کە ئیمە پرسیار دەکەین چۆن بژینو چ ژیانیك

دروستترین ژیانەو کامە ژیان زۆرترین بەختەوەریمان بۆ فەراهەم دەکا ئا ئەمەیە کرۆکی سیاسەت. بەلام ستەمکارو کۆیلەکانی ستەمکاری کاریان ئەوەیە کە ریگە نەدەن ئەو فەزایە دروست بیت کەتییدا مرۆڤەکان لەبوونیانو ژیانیان پرسیار بکەن، کاریان رەزیلکردنی سیاسەتەو سەرقال کردنی خەلکی بەژیانی رۆژانەو رابواردنەوە. لیرەوە ئەو کەسەی کە ئەمرۆ دژی سیاسەتە لەراستیدا لەلایەکەوە گەورەترین خزمەت بەستەمکارەکانو ستەمکاری دەکاو لەلایەکی دیکەوە شەکەرۆکەیە کە (مهرج) کە ستەمکاری بەکاری دەهینی بۆ دلخۆشکردنو مەستکردنی گاران تابیر لەپرسیارە سیاسییە چارەنوسسازەکان نەکەنەوە. لیرەوە لەباسکردنی ستەمکاری هاوچەرخدا زۆر پیویستەو مەسەلەیەکی جەوهەرییە کە دەبیت رۆلی "رۆشنبیران" لەراگرتنی ئەو سیستەمەدا لەبەرچاوبگرین، یەکیك لەکۆلەکە هەرە سەرەکییەکانی ستەمکاری ئەمرۆ "رۆشنبیرە".

وەکو گوتمان ئیمە لیرەدا تەنیا چەند فەیلەسوفو بیریاریك بەسەردەکەینەوە، چەند تیکستیکی فەلسەفی دەخوینینەوە، ئەویش لەترادسیۆنی ئەوروپیدا. لیرەوە رەخنەیەکی مانادار، کە دیارە لەپال رەخنەی دیکەدا، بشی لەم بەرهەمەی ئیمە بگیریت ئەو رەخنەیە دەبیت کە دەلیت "ئەم بەرهەمە لەدیدیکی نیوەندیتی ئەوروپییەوە (Eurocentrism) مەرکەزیتی ئەوروپییەوە نوسراوە.ئیمەش لەتەك پیزانینماندا دەلیین ئەمە عەینی حەقیقەتە. ئیمە ویرای خەباتمان دژ بەمەرکەزیتی ئەوروپی ( )، پەروەردەبووی ئەوترادسیۆنەین، رزگاربوونیش لیی ئاسان نییە. ئیمە زیاتر ئاشنای میراتی فیکری ئەوروپینو لەوبوارەدا مەشقمان بینیوەو پەروەردەبووین. بۆ ئیمە ئاسان نییەو بگرە جورئەتی ئەوە ناکەین کە لەحالی حازردا دەم لەترادسیۆنی چینیو هیندیو ئیسلامی بدەینو بلیین لەوترادسیۆنانەدا کیشەی ستەمکاری چۆن کەوتۆتەوە. ئیمە لەویژدانیکی تەندروستەوە هەق بەخۆمان نادەین کەیەك دووکتیبۆچکە لەم لاو ئەولا خربکەینەوەو پەرە پەرەیان بکەینو دواجار بلیین "ئا ئەمەیە دیدی ئیمە لەسەر ئەوترادسیۆنە"، ئەمەکاری ویژدانە بیمارەکانە کە لەکوردا نمونەی زۆرە. ئەو تیکستانەی لیرەدا قسەیان لەسەر دەکەین لەزانکۆو لەسەردەستی شارەزایانی فیکرو فەلسەفە بەوانە خویندوومانن ئنجا جورئەتی ئەوەمانکردوە دەم لەتەفسیرو خویندنەوەی خۆمان بدەین، ئەمەش ئەو ئەخلاقەیە کە لەکوردا بوونی نییە، ئەوەی کە هەیە بریتییە لەچەند ویژدانیکی بیمار، بەلی بیمارو چەند ئیگۆیەکی لەخۆرا فوو تیکراو. ترادسیۆنیکی دیکە کە ئیمە کەمیك شارەزاییمان لەسەر هەیە ترادسیونی ئیسلامییەو ئیمە لەژیر دەستی دوو فەیلەسووفی عیراقیدا ئیسلاممان خویندۆتەوە، دکتۆر حسام ئالوسیو دکتۆر

عیرفان، بەڵام ویرای ئەمەش قسەکردن لەسەر ئیسلام خۆ ئامادەکردنی دەوی مەشقکردن و شەونخونی بەسەر کتیب و سەرچاوەکانەوە کە لەئیستادا ئیمە جورئەتی ئەوە ناکەین، گەرچی سەرقالی خویندنەوەی ئەو میراتە دەولەمەندەشین بەڵام جورئەتی ئەوەناکەین خۆمانی لەقەرە بدەین، ئەمەلەکاتیکدا پیویستە لەیادمان بیت کە سۆفستائییەکانی کورد (واتە رۆشنبیرانی کورد) ئیسلام و قسەکردن لەسەر ئیسلام بەنیچیریکی سانا لەقەلەم دەدەن، ئەو نیچیرەی کە هەرچی لەسەر بلیی دروستەو پیویست بە خۆمائامادەکردن و چوون بۆ زانکۆو خویندنەوەی کتیبەکان ناکاو پیویستی بە شەهادەکان نییە، هەرئەوەندەی کە توانیت شعریك بنوسی دەتوانی لەسەر ئیسلام قسەبکەیت. گەر جورئەتمان کردباو بمانتوانیبا لەسەر ئیسلام قسەبکەین ئەوا دەمانتوانی کۆمەلیك فەیلەسوفی ئیسلامی لەوانە فارابی بخەینە ژیر سەرنج و ووردبوونەوە وە لەوشوینەدا کە پەیوەندی بەستەمکارییەوە هەیە. رەنگە بەهانەیەك کە ئیمە بیدەین بەدەستەوە لەبەرانبەر ئەو رەخنەیەدا کە ئاماژەدمان پیکرد واتە یۆرۆ سینتریك بوونی هەندی بۆچوونی ئیمە رەنگە ئەمە بیت کە ئەو تیکستانەو ئەو فەیلەسوفانەی ئیمە لییان دەدوین بەشیکن لەمیراتی فیکری مرۆڤایەتی. ئیمە دەبیت لەتەك ئەو تیکستانەدا خۆمان هاوشیوە بکەین و بەم کارەش ئەو تیکستانە لەناوچەگەریتی رزگاریان بکەین و خۆشمان بەم کارە لەناوچەگەریتی رزگار بکەین و ببینە هاونیشتمانیەکی گەردوونی، گەر هاونیشتمانی جیهانی مانایەکی هەبیت.

بەندی یەکەم لەم کتیبەدا تایبەتە بەشیکردنەوەی دایەلۆگەکەی زینۆفۆن تیرانیکۆس ـ کە ئیمە لیرەدا بەپیویستمان زانی دەقی ئەو دایەلۆگە بکەینە کوردی و لەتەك راڤەکردنماندا بۆی لەچوارچیوەی فەسلیکدا بیخەینە بەردەم خوینەران.

بەندی دووهەم تایبەتە بەئەفلاتوون: "ستەمکاری وەك پەتای رۆح و شار، ستەمکار بەرجەستەبووی ئیرۆس" لیرەدا پیویستە سەرنجی ئەو خالە بدەین کە ستەمکاری کیشەیەکی گەورەیە لای ئەفلاتوون و لەکۆمەلی دایەلۆگدا بۆ ئەم کیشەیە دەگەریتەوەو بگرە جگە لە چەند دایەلۆگیك نەبیت دەتوانین بەم شیوە یا بەو شیوەیەی دی مەسەلەی ستەمکاری لەدایەلۆگەکانی ئەفلاتووندا ببینینەوەو تەفسیری بۆ بکەین. ئەوەی ئیمە لیرەدا دەیخەینە روو نابیت وەکو کۆی بۆچوونی ئەفلاتوون سەیربکردریت لەمەر ستەمکارییەوە، داستانی ئەفلاتوون و ستەمکاری بابەتی چەند کتیبیکە، کە بەو هیوایەی لەداهاتوودا بتوانین بۆی بگەرییەنەوەو بەتیروتەسەلی تر قسەی لەسەر بکەین.

بەندی سییەم "ستەمکاری: لەناوبردنی شارو خەساندنی مرۆڤ و دیلکردنی عەقل: تەفسیریکی ئەرستۆییانە"

تایبەتە بەراوو بۆچونی ئەرستۆ. لیرەشدا دەبیت ئەوە بزانین کە بۆزانینی سەرجەم رای ئەرستۆ لەسەر ستەمکاری پیویستمان بەخویندنەوەی کۆمەلی بەرهەمی ئەرستۆیە، ئیمە لیرەدا تەنیا جەغدمان لەسەر کتیبی "سیاسەت"ە.

بەندی چوارەم "کۆلەکەکانی ستەماکاری: ترس، عیشق، خووی پەرستن گۆشەگیری" تایبەتە بەخویندنەوەی دووکتیبی مۆنتسکیو. لەباسکردنی مۆنتسکیودا دەمانتوانی رەخنە لەبۆچوونی ئەو بگرین وەکو ئەوروپییەك کە چۆن مامەلە لەتەك ئەوی دیکەدا (other) کە لیرە ئیسلام و موسلمانەکانن دەکاو کیشەی "من و ئەوی دیکە" زیندوو بکەینەوەو لیرەشەوە هەم قسە لە نیوەندیتی ئەوروپی بکەین و هەم لەسەر ئۆرینتالیزم بدویین. بەڵام ویرای گرنگی ئەو باسەش ئیمە دوورە پەریزیمان کرد لەئاماژدە بۆکردنیکی لەو جۆرە چونکی پەیوەندییەکی راستەوخۆی بەباسەکەمانەوە نییە. لەلایەکی دیکەشەوە قووتکردنەوەی ئەو رەخنەیە ئەگەری ئەوە لەخۆ دەگری کە پرسیار بخاتە سەرگرنگی بۆچوونەکانی مۆنتسکیو.

بەندی پینجەم "دیموکراسی و ئەگەری ستەمکارییەکی نەرم و نیان" تایبەتە بەخویندنەوەی کتیبەکەی تۆکیوڤیل. بی گومان ئەوەی لیرەدا ئیمە گوتومانە خویندنەوەییەکی سەراپاگیری ئەو کتیبە نییە، ئیمە تەنیا لەپەیوەندیدا بە ستەمکارییەوە قسە لەسەر ئەو کتیبە دەکەین. "دیموکراسی لەئەمریکا" یەکیکە لەهەرە کتیبەگرنگەکانی سەدەی نۆزدە کە تەنیا دەشی بەراووردی بکەین لەتەك کتیبەکەی هیگلدا "فینۆ مینۆلۆژیای رۆح" لەگرنگیداو پیویستی بەخویندنەوەو خویندنەوەهەیە.

بەندی شەشەم "ئایدیۆلۆژیا هەلگری تۆوی ستەمکاری" تایبەتە بە هانا ئارینت. هەرچی پەیوەندی بەم ئافرەتە ژیرو دلیرەوە هەیە دەبیت بلیین کە عەقلیکی گەورەی سەدەی بیستەمەو بەردەوام خویندنەوەی نویی بۆ دەکری و بەتایبەت لەدنیای ئەنگلۆ ـ ئەمریکیدا. فەسلیك کافی نییە بۆ بۆچون و تیوریەکانی ئەو ئەقلە لەمەر تۆتالیتاریانیزمەوە بەلکو ئەو کارە بەکتیب دەکری، لیرەدا بەتکا وەکو دەروازەیەك بۆ قسەکردن لەسەر ئەو عەقلە لەم کارەی ئیمە بروانن.

دوابەش تایبەتە بە پەروەردەی لیبرال و زانکۆو ستەمکاری. ئەم فەسلەش خۆی بابەتی کتیبیکە گەر چەند کتیبیك نەبیت، ئیمە لیرەدا جگە لەچەند سەرنجیك زیاتر هیچی دیکەمان نەخستۆتە روو.

دوا سـەرنجمان ئەوەیـە کـە هیواداریـن ئـەم بەرهەمـە هـەنگاوی یەکـەم بیـت بـۆ قسەکردن لەسەر ستەمکاری‌و سەرەتای پرۆژەیەکی گەورە بیت لەسـەر ئـەو دیـاردە ئالۆزەو بەوهیوایەی ئەم بەرهەمە ببیتـە مایـەی خولقـاندنی کۆمـەلی پرسـیار لەمـەر بارودۆخی ستەمکاریانەی کوردەوەو سەرەتایەك بیت بۆ پرسیارکردن لەو نەخۆشییە رۆحی‌و سیاسییەی کە ئیمە لەمیژە موبتەلاین پیی، سەرەتایەك بیـت بـۆ رزگـاربوون لەسـتەمکارییەك کـە ئیمـە تـەنیا قوربانیـەکی نـین بـەلکو لەدروسـتکەرەکانی ئەوستەمکارییەین‌و ستەمکاری لەرۆحماندا مۆلگـەی خسـتوەو نـاتوانین لـەدەرەوەی ستەمکاری هیچ سیستەمیکی دیکـە ببینـین یـا خـەون بـەهیچ سیسـتەمیکی دیکـەوە ببینین، بەو هیوایەی ئـەم بەرهەمـە سـەرەتای بیرکردنـەوە بیـت لـەرزگار بـوون لـەو بیمارییە.

فاروق رەفیق
ئازاری دوو هەزارو سی
کەنەدا

بەندی یەکەم

هونەری ستەمکاری؟

هونەری ستەمكاری؟

زینۆفۆن Xenophon (354ـــ430 پیش زاین) وەك فەیلەسوفو میژوونوسو بیریاریكی سیاسی كۆمەلیك بەرهەمی لەدوا بەجی ماوە كە ئەمڕۆ لەكۆمەلیك بەرگدا لەبەردەستماندان، لەوانە "بیرەوەرییەكان Memorabilia" و "ئیكۆنۆمیكۆس Oeconomicus" و "سیمپۆزیەم" و "عوزرخوایی سوكرات" و "پەروەردەی كوروش Cyropaedia" (لەدوو بەرگدا)و هیلینیكا "كاروباری یۆنانی" و ئانابەسس Anabasis و ئنجا دایەلۆگی تیرانیكۆس Tyrannicus یاخود هیرۆ Hiero.

تیرانیكۆس دایەلۆگیكی كورتە لەنیوان هیرۆ، ستەمكاری سیراكۆسو سایمۆندیسی شاعیردا سەبارەت بەستەمكاری كەتییدا كۆمەلی راووبۆچوون شەنو كەو دەكرین، كۆمەلی وینە لەمەر ستەمكارو ژیانی ستەمكاری دەكەون، كۆمەلیك رەهەندی ستەمكاری دەخرینە روو. ستەمكاری كیشەی یۆنانیە كۆنەكان بوو، واتە شوینی بیركردنەوەیان بوو، هەر بۆیەشە ئەفلاتوون لەچەند دایەلۆگیكدا لەستەمكاری دەدوی، ئەرستۆ بەهەمان شیوە، بەلام ئیمە تیكستیكمان نییە راستەوخۆ بەناوی ستەمكارییەوە جگە لەئەم دایەلۆگەی زینۆفۆن، "تیرانیكۆس، واتە ستەمكار."

لەسەرەتاوە سەرنجی خوینەران بۆ ئەو راستییە رادەكیشین كە تیگەیشتن لەم دایەلۆگە لەدەرەوەی بەرهەمەكانی دیكەی زینۆفۆن كاریكی ئاسان نییە، واتە ئایدیالترین حالەت ئاگاداربوونە لەنوسینەكانی دیكەی زینۆفۆن، یاخود لەباسكردنی "هیرۆ"دا گەرانەوە بۆ هەندیك بەرهەمی دیكەی ئەو لەوانە بەلانی كەمەوە پەروەردەی كوروش (Cyropaedia). بەلام بەهۆی نەبوونی ئەو بەرهەمانە بەهیچ زمانیكی خۆرهەلاتی ناوەراست، تائەو شوینەی ئیمە ئاگادارین جگە لەبەشیكی كەمی گەشتەكەی زینۆفۆن بەولاتی فارسدا لەژیر ناونیشانی "Persian Expedition The" ئەمە وادەكا كە خوینەر سوودیكی ئەوتۆ نەبینیت. ویرای ئەم سەرنجەش ئەم دایەلۆگە سەربەخۆیەو بی ئامازەدەكردنیش بە بەرهەمەكانی دیكەی زینۆفۆن خۆی وەك تیكستیك مەحكەمەو دەتوانین مامەلەی لەتەكدا بكەینو بیخوینینەوە. خالیكی تر ئەوەیە كە شارەزا بوون لەیۆنانی كۆنو بەتایبەت لەرووی سیاسیو میژووییەوەمەرجی سەرەكییە بۆ تیگەیشتن لەو رەوتە (سیاقە)ی كە ئەم تیكستەی تییدا لەدایك بوە. بەلام ئیمە لیرەدا لەبەر مەسەلەیەكی فیكری بەپیویستمان نەزانی كە ئەو رەوتە میژووییە باس بكەین، ئەویش لەبەر دژایەتی كردنمان بۆ فیكرو

مەنهەجی میژوویی (Historicism) كە وەك كەلكەلەیەك كۆمەلی گورزی لەفیكرو ترادسیۆنی مرۆڤایەتی داوە. گەر ئەو رەوتە میژووییە باس بكەین كە ئیمە كۆمەلیك سەرچاوەمان لەبەردەستدایەو بەئاسانی دەتوانین ئەوكارەبكەین، بەلام رەنگە ئەو ئینتباعە بدەین بەدەستەوە كە ئەم تیكستە میژووییەو لەسەردەمیكی تایبەتیدا هاتۆتە ئاراوەو باس لەسەردەمیكی تایبەتی دەكا، ئەمە لەكاتیكدا بەهەلبژاردنی ئەم تیكستەو بەقسەكردنمان لەسەری دەمانەویت كیشەیەكی یونیڤیر سال (گەردوونی) بهوروژینینو هەژاری فیكری سیاسی ئەمڕۆكە دەربخەینو بلیین چۆن تیكستیكی كۆن كە لەسەر ستەمكارییە سنورەكانی میژوو دەبریتو دەیەها وانەی پییە بۆ ئیمە. ئیمە دەمانەویت بەم هەلبژاردنەو تیكستەكانی دیكەی نیو ئەم كتیبە هەژاریو كلۆلی زانستی سیاسی هاوچەرخ دیاری بكەین كە نایەویت لەستەمكاریو بەتایبەت لەستەمكاری هاوچەرخ قسەبكا ئەمەش لەبەر زال بوونی دوو كەلكەلە، پۆزەتیڤیزمو میژوویی، لەلایەكی دیكەوە ئەم دایەلۆگە دەبیت وەك تیكستیكی سەربەخۆ بخویندریتەوە لەدەرەوەی ئەو رەوتە میژووییە. لەبەردووهۆ ئیمە دەقی ئەم دایەلۆگەمان لەزمانی ئینگلیزییەوە كردە كوردی، یەكەم: لەبەر گرنگی دایەلۆگەكە كە راستەوخۆ دەربارەی ستەمكارییە، دووهەم: لەبەرئەوەی كە قسەكردنەكانی ئیمە لەسەر ئەو دایەلۆگە سیخناخ نەبیت بەكۆتەیشن (ئیقتباس)، وەرگرتنی نمونە لەو تیكستەوە، واتە ناچار نەبین بۆ هەرخالیك، بۆ شیكردنەوەی هەر بیرۆكەیەك نموونەیەك بهینینەوە. لەجیاتی ئەمە ئیمە تیكستەكە بەكوردی دەخەینە بەردەم خوینەرانو ئەوساكە ئیمە ناچارنابین راڤەكردنەكەمان سیخناخ بكەین بەنمونەی ئەو تیكستە، بەلكو خوینەران دەتوانن زوو زوو بۆ تیكستەكە بگەرینەوە. ئەوەش بلیین كە ئەم تیكستە قسەكردنیكی زۆر هەلدەگریو ئیمە لیرەدا تەنیا راگوزاری قسەی لەسەر دەكەینو ئەو مافە بەخۆمان دەدەین كە لەبۆنەی دیكەدا بۆ ئەم تیكستە بگەرێینەوە بەتایبەت كیشەی حیكمەتو ستەمكاری، كیشەی فەیلەسوفو ستەمكار هەلدەگرین بۆ بۆنەكانی دیكە. ئەمەش دەقی دایەلۆگەكە.

هیرۆ یا تیرانیکۆس Tyrannicus

زینۆفۆن[١]

(1)

(1) سایمۆندیسی شاعیر جاریك لەجاران هات بۆلای هیرۆی ستەمكار. دوای ئەوەی هەردووكیان حەوانەوە، سایمۆندیس گوتی "هیرۆ ئامادەییت تیدایە ئەو خالەم بۆ روون بكەیتەوە كەچ شتیك هەیە تۆ لەمن باشتر بیزانی؟"

هیرۆ گوتی: "جۆری ئەوشتانە دەبیت چی بن كە رەنگە من بیانزانم چاكتر لەپیاویكی حەكیمی وەكو تۆ؟"

(2) سایمۆندیس گوتی: "بەش بەحالی خۆم دەزانم كە تۆ كەسیكی تایبەت (private)[٢] بوویتو ئیستاش ستەمكار، ریی تیدەچی، چونكی هەردوو حالەتەكەت ئەزموون كردوە، كە ئەوە لەمن باشتر بزانی كە ژیانی ستەمكاریو ژیانی تایبەتی جیاوازن چ لەرووی چیژەوەو چ لەرووی ئازارەوە."

(3) هیرۆ گوتی: "باشە بۆچی ئەوشتانەی ژیانی تایبەتیم وەبیرناهینیتەوە لەبەرئەوەی لەحالی حازردا بەلانی كەمەوە تۆ كەسیكی تایبەتیتو سەربەخۆ؟ لەم ریگەیەوە لەو باوەرەدام بتوانم بەچاكی جیاوازییەكانی ئەو دووجۆرە ژیانەت. نیشان بدەم"

(4) سایمۆندیس بەم شیوەیە دووا: "زۆرچاكە هیرۆ، لەبەر رۆشنایی سەرنجدانەكانمدا لەرابووردوودا دەتوانم بلیم كە كەسانی تایبەت هەست بەچیژ یا ئازار دەكەن لەبەرانبەر بینراوەكاندا لەریگای چاوەوە، لەبەردەم شتە بیستراوەكانیشدا لەریگای گویوە،بۆندارەكان لەریگای لووتەوە، خواردنو خواردنەوە لەریگای دەمەوە، ئینجا سیكس، لەریگای دیارە هەموو دەزانین لەكویوە.

(5) هەرچی پەیوەندی بەوشتەوە هەیە كە ساردە یاگەرم، رەق یا نەرم، سووكە یا سەنگین، كاتێك كەجیایان دەكەینەوە من وای دەبینم كە لەرێگای هەموو جەستەمانەوە هەستیان پێدەكەین، چ خۆشحاڵمان بكەن یاخود ئازارمان بدەن. هەروەها وا بۆمن بەدیار دەكەویٚ كە ئێمە خۆشحالْ بین یا ئازار بچێژین بەهۆی ئەو شتەوە كە چاكە یاخراپە، ئەمە هەندێك جار تەنیا لەڕێگای رۆحەوە دەبێت، هەندیٚ جاری دی لەڕێگای رۆحو جەستەوە.

(6) "ئەوەی كە نوستن خۆی جۆرێكە لەخۆشی، دەتوانم بلّێم كە من لەمە بەئاگام بەڵام لەڕێگای چییەو لەچ كاتێكداو چۆن، ئەمەیان تاڕادەیەك لێی بیٚ ئاگام".

"هەروەها رەنگە شوێنی سەر سوڕمانیش نەبێت كە شتەكان لەوكاتەدا كە بێدارین زیاتر وێنەیەكی ئاشكرامان دەدەنیٚ وەك لەحاڵەتی خەوتندا".

(7) هیرۆ لەبەرانبەر ئەوشتانەی گووتران ئاوها وەڵامی دایەوە: "سایمۆندیس، بەش بەحالّی خۆم ناتوانم بلّێم كە چۆن ستەمكار شت، جا هەر شتێك بێت، دەبینیٚ لەدەرەوەی ئەو خالاّنەی كە تۆ ئاماژدەت بۆكردن. تائێرە بەلانی كەمەوە من نازانم كە چۆن ژیانی ستەمكارانە جیاوازە لەژیانی تایبەتی جا لەهەر روویەكەوە بێت".

(8) سایمۆندیس گوتی: "بەڵام بەم شێوەیە ئەو دوو ژیانە جیاوازن، چێژ لای ستەمكار چەندین جار رێژەی زیاد دەبێت لەڕێگای هەریەك لەو هۆكارانەوەی كە ئاماژدەمان پێدان، هەروەها ستەمكار خاوەنی ئەو شتانەیە كە كەمتر ئازار بەخشن".

"ئەمە بەهیچ شێوەیەك وانییە سایمۆندیس " هیرۆ گوتی: ئەوە باش بزانە كەستەمكارەكان چێژو خۆشیان كەمتر هەیە وەك لەوپیاوانەی كە ژیانی تایبەتی خۆیان دەژینو لەسەر هۆكاری متەوازع دەژین،و هەروەها ستەمكارەكان زۆرترینو گەورەترین ئازارو دەردەسەریان هەیە".

(9) سایمۆندیس لەوەڵامدا گوتی: "ئەوەی دەیلّێیت بەراستی سەرسورهێنەرە" لەبەرئەوەی گەر ئەمە ئاوها بێت ئەی بۆچی زۆربە ئارەزوو دەكەن ببنە ستەمكار، هەروەها زۆربەی ئەوانەی ناوبانگیان دەركردوە وەك كەسانی بەتوانا هەمان ئارەزوویان هەیە؟ هەروەها بۆچی هەر هەموو ئیرەیی بەستەمكارەكان دەبەن؟"

(10) هیرۆ گوتی: بەزیۆس سوێندبیٚ، لەبەرئەوەی تەنیا مەزەنە دەربارەی مەسەلەكە دەكەن، هەرچەندە بیٚ ئەزموونن لەڕووی كردارەوە دەربارەی هەردوو جۆری ژیانەكە. من هەولّ دەدەم مەسەلەكەت بۆ روون بكەمەوەو راستی مەسەلەكەت پیٚ فێربكەم، لەبینینەوە دەست پێدەكەم گەر لەبیرم مابێت تۆش قسەكانت لەوێوە دەست پێكرد.

(11) "هەر لەخالی سەرەتاوە، كاتیك لیی رادەمینم، وای دەبینم كە ستەمكارەكان هەرچی پەیوەندی بەشتە جوانو شاكارەكانەوە هەیە كەسەرنجمان بۆلای خۆیان رادەكیشن لەریگای بینینەوە، ستەمكارەكان لەوەزعیەتیكدان كە زەرەریانە. بۆ نمونە، شتی جیاوازی زۆر هەن لەوڵاتە جۆراو جۆرەكاندا كەشایانی بینینن، كەسانی تایبەت دەچن بۆ هەریەك لەو شوینانەو هەرشاریك كە دلیان بخوازی بۆ بینینی ئەو شتە جوانو شاكارانە. هەروەها دەچن بۆ ڤیستڤالە باوەكان كە لەویدا ئەو شتانە نیشان دەدرین كە لەلایەن هەموانەوە بەرز دەنرخیندرین.

(12) بەڵام ستەمکارەکان کەمترین شانسیان هەیە بۆ بینینی ئەوشتانە لەبەرئەوەی لەرووی ئاسایشەوە گونجاو نییە بۆ ئەوان بچن بۆ ئەوشوێنانەی کە تێیدا ئەمان (ستەمکارەکان)، بەهێزتر نابن لەهەموو ئەوانی دیکەی کە لەوێ ئامادەن. هەروەها لەماڵیشەوە ئاسایشێکی ئەوتۆیان دابین نەکردووە کە بتوانن بەدڵنیاییەوە برۆن بۆ دەرەوە موڵکو ماڵیان بەکەسانی دەوروبەر بسپێرن. چونکی ئەو ترسە لەئارادا هەیە کە لەدەستەڵات بخردرێن و بێ دەستەڵات بمێننەوەو نەتوانن تۆڵە لەو کەسانە بکەنەوە کە ناعەدالەتیان نواندوە".

(13) "رەنگە بڵێیت بەڵام هەموو ئەو دیمەنانە، ئەوشتانە دەهێنرێنە بەردەمیان هەرچەندە لەماڵیشەوە نەجولێن". بەزیۆس سوێندبێ، سایمۆندیس، ئەمەوایە، بەڵام ژمارەیەکی زۆر کەم لەنمونەیەکی ئێجگار زۆر ئنجا ئەمانە بەهۆی سروشتیانەوە بەنرخێکی زۆرگران بەستەمکار دەفرۆشرێن بەشێوەیەك ئەو کەسانەی کە ئەو شتانە دەخەنە روو چاوەڕوانی ئەوە دەکەن کە لە چرکەساتێکدا هێندە پارە لەستەمکار وەربگرن چەندین بار زیاتر لەوەی کە لەئینسانەکانی دی وەریدەگرن لەهەموو ژیانیاندا".

(14) ئنجا سایمۆندیس گوتی: "گەر هەرچی پەیوەندی بە دیمەنە جوانەکانەوە هەبێت ئاوها لەبارێکی خراپدا بیت، بەلانی کەمەوە لەرووی بیستنەوە لەبارێکی چاکتردا خۆت دەبینیتەوە، لەبەرئەوەی هیچ کات تۆبێ بەش نیت لەپێداهەڵدان و ستایشکردن کە چ دەنگێکی شیرینە. ئەوانەی لەمەجلیسی تۆدا ئامادە دەبن ستایشی ئەو شتانە دەکەن کەدەیانڵێیت و بەکردەوەکانتا هەڵدەدەن. لەبەرانبەریدا تۆ دووریت لەمەودای سوکایەتی پێکردن، قورسترین و ناخۆشترین شت بۆ بیستن، چونکی هیچ کەس ئامادەنییە کە بەرەو رووی ستەمکار خودی ستەمکار تاوانبار بکا".

(15) ئنجا هیرۆ گوتی: "کامە چێژ؟ تۆ لەوباوەڕەدایت کە ستەمکار لەو کەسانەوە کە هیچ شتێکی خراپ ناڵێن لەبەردەمیدا چی دەست دەکەوێت لەکاتێکدا ئەو دەزانێ کە هەر بیرکردنەوەیەکی ئەو پیاوە بێدەنگانە خۆی لەخۆیدا بۆ خودی ستەمکار خراپەو شوێنی گومان؟ یاخود، چ چێژێك، لەو باوەڕەدایت ئەو بەدەستی بهێنێ لەوانەوە کەستایشی دەکەن لەکاتێکدا ئەو دەزانێ کە ئەوان بۆیە ستایشی دەکەن تەنیا لەبەر خاتری تەمەلوق کردن؟"

(16) ئنجا سایمۆندیس گوتی: "بۆخاتری زیۆس، هیرۆ ئەم هەقەت پێدەدەم، شیرین ترین ستایش لەوکەسانەوە دێت کە ئازادن بەپلەیەکی زۆر. بەڵام ببینە، تۆ

ناتوانی هیچ کەس رازی بکەیت بەوەی کە تۆ چێژی زیاتر نابینیت لەوشتانەی کە ووزەو توانا بەئێمەی ئینسان دەدەن."

(17) من دەزانم سایمۆندیس کەبەلانی کەمەوە زۆربە لەو باوەڕەدان کە ئێمەی ستەمکار دەخۆیین و دەخۆینەوە بەچێژو زەوقێکی زۆرەوە زیاتر لەکەسانی تایبەت لەودیدەوە کە بەشداربوونیان لەژەمێکدا لەسەر سفرەی ئێمە چێژی زۆرترە وەك لەخواردنی هەر سفرەیەکی دی، ئاخر ئەو شتەی کە لەودیو عادی بوونەوەیە چێژێکی نائاسایی دەبەخشێ.

(18) هەر لەبەر ئەم هۆیەشە کە هەموو ئینسانەکان جگە لەستەمکارەکان بەخۆشییەکی زۆرەوە چاوەڕوانی هاتنی کاتی ئاهەنگو جەژنەکان دەکەن. مێزی ستەمکارەکان هەمیشە بەو شێوازە زۆرە دەڕازێنرێتەوە کە هەلی زیادکردنی چێژوو خۆشی نامێنێت بۆ ستەمکارەکان لەکاتی ئاهەنگەکاندا. لەبەرئەوە لەم رووەوە بارودۆخی ستەمکارەکان خراپ ترە لەکەسانی تایبەت".

(19) دواجار گوتی: "من باش دەزانم کەتۆش لەم رووەوە ئەزمونت هەیە، مەبەستم ئەوەیە بڵێم کەسێك تا زیاتر خزمەتی بکردرێت بەڕێژەیەکی ئەوتۆ کەزیاتربێت لەو رێژەیەی پێویستە، زیاتر هەست بەتێربوون دەکاو کەمتر ئیشتیای خواردنی دەبێت. هەروەها سەبارەت بەماوەی چێژیش ئەوکەسەی کە کۆمەڵێ خواردنی زۆری بۆ دروست بکردرێ لەوەزعێکی خراپتردایە وەك لەوکەسەی بەتەوازعەوە دەژی."

(20) سایمۆندیس گوتی: "بەڵام بۆخاتری زیۆس، هەتاکو ئەو کاتەی کە دڵ ئارەزوودەکا، ئەو کەسانەی لەسەر خواردنی دەوڵەمەند دەژین چێژی زۆر دەبینن وەك لەوانەی کە لەسەر ژەمی سادەو هەرزان دەژین."

(21) هیرۆ گوتی: "سایمۆندیس، کەواتە تۆ لەو باوەڕەدایت ئەو کەسەی کە زۆرترین چێژ ببینی لەهەر کردەوەیەك ئەوا عیشقێکی زۆریشی دەبیت بۆ ئەوشتە؟".

"بەدلنیاییەوە" سایمۆندیس گوتی:

"باشە، تۆ وای دەبینیت کەستەمکارەکان بەتاسەو خۆشییەکی زۆرەوە بچنە سەر سفرەکانیان زیاتر لەپیاوانی تایبەت؟"

سایمۆندیس گوتی: "نەء بۆ خاتری زیۆس من هەرگیز وای نابینم، بەڵام وا بۆ زۆربەی خەڵك دەردەکەوی."

(22) هیرۆ گوتی: "بەرای تۆ هۆی چییە ئەو هەموو ژەمە پیشکەش بەستەمکار دەکری، تیژ، تاڵ، سویر، ترشاو، نمونەکانی دیکەی وەکو ئەمانە؟".

سایمۆندیس گوتی: "بەدلنیاییەوە من زۆر بەناسروشتیان دەزانم".

(23) تۆ لەو باوەڕەدایت کە ئەم خواردنانە شتێك بن جگە لەبابەتی ئارەزوو بۆ ڕۆحە ناسك یانەخۆشەکان؟ "لەبەرئەوەی بەش بەحاڵی خۆم دەزانم، ڕەنگە تۆش بزانی، کە ئەو کەسەی بەتاسەوە نان دەخوا هیچ پێویستی بەم بێ مانایيە نییە".

(24) سایمۆندیس گوتی: "باشە سەبارەت بەو بۆنو بەرامو ڕۆنە گرانبەهایانەی کە لەخۆتیان دەدەیت، لەو باوەڕەدام ئەوانەی لەدەورتن لە تۆ زیاتر چێژیان لێ دەبینن، هەروەك چۆن پیاوێك خواردنێکی بۆن ناخۆشی خواردبێت کەسانی نزیك لێوەی زیاتر هەستی پێدەکەن وەك لەخۆی".

(25) هیرۆ گوتی: "لەمەزیاتر، هەرچی پەیوەندی بەخواردنەوە هەبێت، ئەو کەسەی هەموو جۆرە خواردنێکی هەبێت بەتاسەوە لەهیچیان ناڕوانێ. بەڵام کەسێك کە لەشتێکی کەم بێت لەکاتی بینینی لەو شتەدا بەتاسەوە خۆی لەوشتە تێردەکا."

(26) سایمۆندیس گوتی: "ڕەنگە چێژوەرگرتن لەسێکس بەپلەی یەکەم بێت بۆ ئارەزوو خواستن بۆ ستەمکاری، ئارەزووکردنی بوون بەستەمکار، چونکی تۆ دەتوانی لەگەڵ کێ بتەوێ، جوانترین کەس، بخەوی".

(27) هیرۆ گوتی: "ئێستا تۆ ئاماژدەت بەشتێکدا کە باش ئەوەبزانە ئێمەی ستەمکار لەم ڕووەوە حاڵمان خراپترە لەکەسانی تایبەت. دەربارەی ژن هێنان، سەرەتا ژن هێنانێك هەیە لەتەك کەسێکی دەوڵەمەنترو بەدەستەڵات تر کە من وای دەبینم نەجیبترین جۆری ژنخواستنە کە چێژ ببەخشێتە بوكو زاوا. دووهەم، جۆرێکی دیکەی ژنخواستن هەیە کە لەنێوان دووکەسی یەکساندا ساز دەدرێ. بەڵام زەماوەندکرن لەتەك ئەو کەسانەدا کە لەپلەی خوارەوەن بەزەماوەندێکی بێ کەڵكو بێ ڕێز حیساب دەکرێ".

(28) کەواتە، مەگەر لەوحاڵەتەدا نەبێت کەستەمکار لەتەك ئافرەتێکی بیانیدا زەماوەندبکا، دەنا ناچار دەبێت لەتەك ئافرەتێکی ئاست نزمدا زەماوەندبکا، بەواتایەکی دی ئەوشتەی کە ڕازی دەکا بەئاسانی بەدەستی ناگات. لەمەزیاتر، بەتەنگەوە هاتنو سەرنج ڕاکێشانی ئافرەتێکی حەکیم زۆرتر چێژ بەخشە وەك لەهی ئافرەتی کۆیلە، ئەمەی دواییان هیچ شوێنی ڕەزامەندی نییە، نەك ئەوەندە بەڵکو بۆنەی ئەو تۆ زیاتر دەڕەخسێ بۆ تووڕەبوونو ئازارو دەردەسەری لەکاتی پشت گوێ خستنی شتێکدا.

(29) بەڵام هەرچی پەیوەندی بە سێکسەوە هەبێت لەتەك کوڕە جوانەکاندا، ستەمکار لێرەشدا زەرەریەتی، هەروەك چۆن لەتەك ئافرەتاندا بۆ منداڵ هێنانەدنیاوە. وابزانم هەموو دەزانین کە سێکسێ چێژ زۆر دەبەخشێ گەر پێ بەپێ لەتەکیدا عەشق هەبێت.

(30) بەڵام لەستەمکاردا عەشق کەمتر سەرهەڵدەدا، کەمتر خۆی نیشان دەدا، چونکی عەشق قسە لەچێژێ ناکا کە لەبەردەستدابێت، بەڵکو چێژی عەشق لەو شتەدایە کەشوێنی ئاوا تخواستنە. هەروەك چۆن پیاوێك کە ئەزموونی تینوێتی نەکردبێت چێژ لەخواردنەوە نابینێت، ئاوهاش پیاوێکی بێ ئەزموونی عەشق بێ بەشە لەئەزموونی چێشتنی شیرینی سێکس".

(31) سایمۆندیس بەمە زۆر پێکەنییو گوتی: "هیرۆ مەبەستت چییە؟ ئایا ئەوە ئینکار دەکەیت کە عەشقی کوڕوکاڵ مەسەلەیەکی سروشتییە لەستەمکاردا؟ گەر وایە چۆن دەتوانیت (دەیلۆخیۆس)ت خۆش بوێ، ئەوەی کە دەڵێن جوانترین کوڕە؟.

(32) بەزیۆس سوێندبێت، سایمۆندیس، ئەمە لەبەر ئەوەنییە کە من ئارەزووی ئەو شتە دەکەم کەلە ئەودا بوونی هەیە، بەڵکو بۆ بردنەوەو بەدەست هێنانی ئەو شتەیە کە بەکەڵکی ستەمکار نایەت."

(33) لەبەرئەوەی من (دەیلۆخیۆس)م خۆش دەوێ بۆ ئەو شتەی کە سروشت ئینسان ناچار دەکا لەکەسێکدا بخوازێ کە باشترینە، ئەمەش ئەو شتەیە کە من دەبێت بەدەستی بهێنم، بەڵام من بەقووڵی ئارەزووی بەدەست هێنانی دەکەم هاوڕێ لەتەك عەشقدا، لەتەك کەسێکدا کەڕازی بێت هەروەها کەمتر ئارەزووی ئەوە دەکەم کە بەتۆپزی لێی بستێنم وەك لەوەی خۆم ئەزیەت بدەم.

(34) من خۆم لەو باوەڕەدام کە سەندن بەزۆری لەدوژمنێك کەڕازی نییە خۆشترین شتە، بەڵام خزمەتی ئەوکەسانەی کەخۆیان دەخوازن لای من خۆشترین شتە.

(35) بۆ نمونە، غەمزیەکی ئەو کەسەی کە وەڵامی عەشق دەداتەوە زۆر ئارامی بەخشە، پرسیارەکان چێژ بەخشن، وەڵامەکانیش هەروەها، بەڵام شەڕکردنو ململانێ زۆرترین ئارەزوی سێکسی دەهوروژێنێ.

(36) بەدڵنیاییەوە وای دەبینم کە چێژێك لەکەسێکەوە کە خۆی ڕازی نییە زیاتر لەکرداری قۆڵ بڕین دەچێ وەك لەسێکس. هەرچەندە بێزاری کەسی قۆڵ بڕاو جۆرێك چێژ بەکەسی قۆڵ بڕ دەبەخشێ، لەگەڵ ئەمەشدا چێژوەرگرتن لە ئازاری ئەوکەسەی کە خۆشت دەوێ، ماچی بکەیتو شوێنی بوغزی ئەو بیت، دەستی بۆ بەریتو شوێنی بێز هاتنەوەی بیت، ئایا بەڕاستی ئەمە ئیدی شوێنی بێزاریو بەزەیی هاتنەوە نییە؟.

(37) کەسێکی تایبەت کاتێك کە مەعشوقەکەی خزمەتێکی پێشکەش بکا تێدەگاو وەکو نیشانەی عەشق سەیری دەکا چونکی ئەو دەزانێ کە مەعشوقەکەی لەژێر هیچ

پاڵەپەستۆیەکدا هیچ خزمەتێك ناکا. بەڵام هەرگیز شیاو نییە بۆ ستەمکار کەبڕوا بەو کەسە بکا کە خۆشی دەوێت.

(38) چونکی ئێمە دەزانین ئەو کەسانەی بەهۆی ترسەوە هەوڵ دەدەن خزمەتێك بکەن، بەهەموو شێوازێك هەوڵ دەدەن وا خۆیان نیشان بدەن وەکو هاوڕێ. لەمەزیاتر لەبیرمان بێت کەپیلان دژ بەستەمکاران لەهیچ کەسێکەوەو لەلایەن هیچ کەسێکەوە دانارێژرێن جگە لەو کەسانەی کە ئیدعا دەکەن کە گوایە ئەمانیان (ستەمکارەکان) خۆشی دەوێ".

(2)

(1) ئنجا سایمۆندیس سەبارەت بەقسەکانی هیرۆ گوتی: "ئەو هەموو لەبەرژەوەندی نەبوونانە کە ئاماژەت پێدان بەلای منەوە زۆر سادەن، چونکی من دەبینم ئەو کەسانەی کە بەپیاوی کامڵ ناوبانگیان دەرکردوە، بەدەستی خۆیان خۆیان خستۆتە حاڵەتێکەوە کە لەرووی خواردنو خواردنەوەو شتی ناسکەوە زۆر لەبەرژەوەندیان نەبێت، بگرە لەسێکسیش دوورەپەرێزیان کردوە.

(2) بەڵام ئێوەی ستەمکاران لەم شتانەی خوارەوەدا لەکەسانی تایبەتیتان تێپەڕاندوە. ئێوە پرۆژەی گەورە دادەهێننو بەجوانی جێ بەجێیان دەکەن، ئێوە رێژەیەکی زۆر ئەوشتانەتان هەیە کە پێویست نین، ئەو ئەسپانەتان هەن کە بێ وێنەن، چەکی ئەوتۆ کە ناوازەن، خشڵی نایاب بۆ ژنەکانتان، خانوە هەرە قەشەنگەکان، ئەو خانوانەی کە رازێنراونەتەوە بەشتو مەکی بەهادار، لەمەزیاتر، ئەو خزمەتکارانەی ئێوە هەتانن هەم لەژمارەدا زۆرنو هەم لەمەعریفەدا باشترینن، ئنجا ئێوە ئەوکەسانەن کە دەتوانن. هەم بەدوژمنەکانتان زەرەرو زیان بگەیەنن هەم سوود بەهاوڕێکانتان ببەخشن.

(3) بەرانبەر بەمە هیرۆ گوتی: "سایمۆندیس من هیچ سەرسام نیم لەوەی کەزۆرینەی ئینسانەکان بەستەمکاری هەڵدەخەڵەتێن. چونکی من لەوباوەڕەدام کە حەشامات (Crowd) ئەو سەرنجەیان لادروست دەبێت کە هەندێك بەختەوەرنو هەندێکی دی کلۆڵ ئەمەش لەرێگای بینینەوە.

(4) ستەمکاری بەئاشکرا ئەو موڵکو ماڵانە دەخاتە روو کە بەهادارن. بەڵام ئەوشتەی کەڕەقو شوێنی زەبرو زۆنگە لەرۆحی ستەمکاردا پەنهان دەهێڵێتەوە، لەوشوێنەدا کە بەختیاریو کلۆڵی ئینسانی تێیدا خەزن کراوە.

(5) ئەوەی کە ئەمە بەسەر زۆربەدا تێدەپەڕێ، وەك گوتم شوێنی سەرسوڕمان نییە. بەڵام ئەوەی کە تۆش لەمەبێ ئاگایت، تۆیەك کە ناوبانگت دەرکردوە بەوەی بەچاکی ئەو کێشانە دەبینیت کە شوێنی ئیشکالیەتن لەرێگای عەقڵتەوە نەك لەرێگای چاوانتەوە، ئا ئەمە بۆ من شوێنی سەرسوڕمانە.

(6) بەڵام، سایمۆندیس، من لەرێگای ئەزمونەوە دەزانمو پێت دەڵێم کە ستەمکار کەمترین بەشی شتەچاکەکانی هەیەو خاوەنی بەشێکی زۆری شتەخراپەکانیشە.

(7) سەیری ئەم نمونەیە بکە: گەر ئاشتی سەیربکردرێ وەك ئەوەی کەباشترین چاکەیە بۆ ئینسانەکان، ئەوا ستەمکارەکان کەمترین بەشیان پێ دەبرێ لەئاشتی،

گەر جەنگیش گەورەترین خراپە بێت ئەوا ستەمکارەکان زۆرترین بەشیان هەیە لەم خراپەیەدا.

(8) چونکی، شیاوە بۆ کەسانی تایبەت، مەگەر لەوحاڵەتەدا نەبێت کەشارەکەیان سەرگەرمی جەنگ بێت، دەنا دەتوانن بۆ هەرکوێییەك دڵیان دەخوازێ گەشت بکەن بێ ئەوەی بترسن لەوەی کە کەسێك ترۆریان دەکا. بەڵام ستەمکاران، هەر هەموویان، ئاوها سەیری هەموو شوێنێك دەکەن وەك ئەوەی سەرزەمینێکی پڕ لەکەڵکەڵەی دوژمن کارانە بێت. خۆیان وا بیردەکەنەوە کە زۆر پێویستە بەحاڵەتی پڕ چەك بوونەوە بڕۆنو هەمیشەش چواردەوریان بەپاسەوانی تایبەتی بگیردرێت.

(9) لەمەزیاتر، گەر کەسانی تایبەت بەهۆی کاریکەوە پی بنیتە خاکی دوژمنەوە ئەوا لەو باوەرەدا دەبن کە سەلامەت دەبن بەلانی کەمەوە دوای ئەوەی کە دەگەرینەوە مالەوە. بەڵام ستەمکاران دزانن ئەوکاتەی دەگەنەوە شاری خۆیان ئا لەویدا زیاتر لەهەر شوینیکی دی خۆیان لەنیو دوژمنەکانیاندا دەبیننەوە.

(10) دووبارە، گەر ئەوانەی بەهیزترن پەلاماری شاریاندا،و ئەوانەی کە لەدەرەوەی دیوارەکانی قەڵان، لاوازنو لەوباوەرەدان کە لەمەترسیدان، هەر هەموو هەست بە ئەمنو ئەمان دەکەن بەلانی کەمەوە کاتیك خۆیان دەگەیەننەوە ناو قەڵاکە. بەڵام ستەمکار تەنانەت لەناو مالی خۆشیدا بەدوور نییە لەمەترسیو لەئاسایشدا نییە، نەك ئەوەندە بەلکو بگرە لەمالی خۆیدایە کە ئەو لەوباوەرەدایە دەبیت زیاتر لەهەر شوینیك زۆرتر ووریا بیت.

(11) زیاتر لەمە، بۆ کەسانی تایبەت، رزگار بوون لەجەنگ لەریگای پەیمانەکانو ئاشتییەوە فەراهەم دەکریت. کەچی لای ستەمکاران هەرگیز ئاشتی لەتەك رەعیەتی ستەمکاریدا مەیسەر نابیت، هەروەها ستەمکار ناتوانی باوەر بەریککەوتنو پەیمان بهینیتو پشتی لی بکاتەوە.

(12) "دیارە ئەو جەنگانە هەن کەشارەکان بەرپایان دەکەن، یا جەنگی کە ستەمکاران بەرپای دەکەن دژ بەوانەی بوونەتە قوربانی زۆرو ستەم. لەم جەنگانەدا، هەرچی تالیو سەختیەك کە ئینسان دەیچیژیو لەشاردا پییدا تیدەپەری، بەهەمان شیوەش ستەمکاریش پییدا تیدەپەری.

(13) هەردوو لا دەبیت پرچەك بن، هۆشیاربن، ریسك بکەن، ئنجا لییان درا دیارە ئەزیەت دەخۆن، هەریەکە لەم جەنگانەدا بەشی خۆی ئازار دەچیژی.

(14) تا ئیرە، جەنگی هەردوولا وەك یەکن. بەڵام هەرچی پەیوەندی بەو چیژو خۆشییەوە هەبیت وەك بەرئەنجامی شەرکردن کە کەسانی ناو شار لیی بەهرەمەند

دەبن لە جەنگ دژ بەشارەکانی دیکە، ئەوا ستەمکاران لەم چیژو خۆشیەش بی بەشن.

(15) بەدلنیاییەوە ئەو کاتەی شارەکان نەیارەکانیان لەشەردا دەبەزینن، ئاسان نییە تەعبیرکردن لەوچیژو خۆشییە کە کەسەکان بەدەستی دەهینن لەبەرئەنجامی شکاندنی دوژمن دا، لەراونانی دوژمندا، چەندە خۆشی دەبینن لەکوشتنی دوژمنەکانیاندا، چەندە بەکردەوەکان شاگەشکە دەبن، چەندە ناوو ناوبانگ بۆخۆیان بەدەست دەهینن،و چۆن بەختەوەریەکی ئەو تۆ بەدەست دەهینن لەو قەناعەتەوە کە شتیکیان بۆ شارەکەیان زیادکردوە.

(16) هەریەکە ئیدعای ئەوەدەکا کە لەپلانەکەدا بەشداربوەوەو زۆرترینی کوشتوە، زەحمەتیش نییە کە ئەو راستییە نەبینری چۆن زیادەرۆیی دەکەنو پیوەی دەنین، ئیدعاکردنی ئەوەی کەهیندەیان کوشتوە، لەراستیدا زیاتر لەوەی کەمردوون. ئەوشتە نەجیبانەیە لای ئەوان دەبیتەمایەی سەرکەوتنیکی گەورە.

(17) بەڵام کاتیك کە ستەمکار گومان لەهەندیك کەس بکا لەوەی داوبچنن دژ بەئەو،و بەفیعلی وا سەیربکا کە خەریکی پیلانیکی لەو جۆرەن، ئەوا لەناویان دەبا، ئەو دەزانی کە هیچ شتیك بۆشار زیادناکا، دەزانی، بی گومان، کە فەرمانرەوایەتی تەنیا بەسەر ژمارەیەکی کەمدا دەکا، لیرەوە ناتوانی دلخۆش بیتو هیچ فەخریك لەکرداریدا نابینیتەوە، بەلکو هەتا دەتوانی لەوشتەی کە رووی داوە کەم دەکاتەوەو لەکاتیکدا ئەمە دەکا، عوزر دەهینیتەوە بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە وەك ئەوەی کە هیچ ناعەدالەتیەکی نەنواندبی. لیرەوە تەنانەت ئەو شتەی کردوویەتی لای خۆشی کاریکی جوامیرانە نییە. هەروەها لەکاتیکدا ئەوانەی کە ئەم لییان دەترسا دەمرن، لەم حالەتەشدا ئەو ئازاتر نییە بەلکو لەجاران زیاتر حەزەردەکا. کەواتە ستەمکار هەموو ژیانی لەشەریکدا خەرجدەکا کە من ئیستا بۆت باس دەکەمو نیشانتی دەدەم.

(3)

(1) ئیستا وەرەو مەسەلەی هاورییەتی لەبەرچاوبگرە، چۆن ستەمکاران بەشداری تیدادەکەن. جاری باسەرنج بدەینە ئەوەی ئایا هاورییەتی مەزنترین چاکەیە بۆ ئینسانەکان.

(2) دیارە مەسەلەکە لای کەسیك کە خۆشدەویستری لەلایەن کەسیکی دیکەوە ئەوا ئەوکەسەی خۆشی دەوی بەئامادەبوونیو بینینی ئەو هەمیشە خۆشحالە، بەخۆشییەوە سوودی پیدەگەیەنی، تاسەی دەکا گەر ئامادەنەبوو (لەوی نەبوو)، بەخیرهاتنەوەی دەکا لەکاتی گەرانەوەیدا، چاکەکانی لەتەکدا بەش دەکا، بەهانایەوە دەچی گەر بینینی رووبەروی گیروگفت بۆتەوە.

(3) لەمەزیاتر، تەنانەت ئەوە بەسەر شارەکاندا تینەپەریوە کە ئەو راستییە نەبینن کە هاورییەتی مەزنترین چاکەیەو شوینی خۆشی هەموو ئینسانەکانە. بەهەرحال، زۆریك لەشارەکان ئەو یاسایەیان دارشتوە کەتەنیا زیناکەران بکوژدرین بی لیپرسینەوە، لەبەر ئەم هۆیە، لەبەر ئەوەی لەوباوەرەدان کەزیناکەران تیکدەرانی دۆستایەتی نیوان ئافرەتانو میردەکانیانن. چونکی هەرکاتیك ئافرەتیك بەهۆی حالەتیکی تایبەتەوە ملی نا بۆ پەیوەندیەکی سیکسی، میردەکەی بەچاویکی سووك سەیری ناکا، بەومەرجەی میردەکەی رای وابیت کە هاورییەتی ژنەکەی بەردەوام دەبیت بی پچران.

(4) "من خۆم لەو باوەرەدام کە خۆش بویسترییت هیندە چاکەیەکی مەزنە کە کەسی خۆش ویستراو هەم لەخوداکانەوەو هەم لەئینسانەکانەوە سودو کەلك رووی تیدەکەن. تەنانەت لەمەشدا ستەمکاران، بەجیا لەهەموو کەس، بی بەشنو زەرەریانە.

"بەلام، سایمۆندیس گەر حەزدەکەیت بزانی من راستیت پیدەلیم ئەوا لەم خالە وورد بەرەوە. بەدلنیاییەوە پتەو ترین دۆستایەتی ئەو دۆستایەتیەیە کە دایكو باوکان بۆ مندالەکانیان هەیانەو ئەوەی مندالەکان بۆ دایكو باوکیان هەیانە، برا بۆ برا، ژن بۆ میردی، هاوری بۆ هاوری.

(5) گەر تۆ بتەوی بەووردی لەمەسەلەکە ووردببیتەوە کە کەسانی تایبەت خۆش دەویسترین لەلایەن ئەوانەوە کە ناوم بردن، لەکاتیکدا ستەمکاران مندالەکانی خۆیان کوشتوە، لەژیر سایەی رژیمە ستەمکارەکاندا برا بۆتە جەللادی برا، هەروەها زۆریك

لەستەمکاران سەرەو نگوم کراون لەلایەن ژنەکانیانەوە، یاخود لەلایەن هاوریکانیانەوە، ئەو هاورییانەی کە ئەمان لەو باوەرەدابوون بەراستی هاورین.

(6) چۆن ستەمکارەکان باوەر بهینن بەوەی کە شوینی خۆشەویستین، یا خۆش دەویسترین لەلایەن هیچ کەسیکەوە، هیندەی شوینی رکو کینەن بەپیی سروشتو بەلام خۆش ویستنیان بەزۆری یاسا؟

(4)

(1) دووبارە، وەرەو سەیری کێشەی بڕوا (trust)بکە، کێ دەتوانێ لەمەدا بەشداربێتو بێ بەش نەبێت لەچاکەی مەزندا؟ ئەوە چ جۆرە دۆستایەتیەکی شیرینە کە بەدوورە لەبڕواو ڕێزی وەك یەکەوە؟ چ جۆرە نزیکیەکە لەیەکەوە کەخۆشی دەبەخشێ بەژنو مێرد بێ بڕوا؟ یاخود ئەوە چ خزمەتکارێکە باشە گەر شوێنی بڕوا نەبێت؟

(2) لێرەدا هەرچی پەیوەندی بە بڕواکردنو ئیعتمادکردنەوە هەیە، ستەمکار کەمترین بەشی پێ بڕاوە، نەك هێندەی نەك تەنیا ئەوەی ژیانیان خەرج دەکەن لەبڕوانەکردن بەو خواردنو خواردنەوانەی پێشکەشیان دەکرێ، بەڵکو مومارەسەیەکە باوە کە ستەمکارەکان پێش ئەوەی قوربانی پێشکەش بەخوداکان بکەن داوا لەئامادەبوان دەکەن کەتامی قوربانییەکە بکەن بەهۆی بێ باوەڕییو نەبوونی ئیعتمادیانەوە بگرە لەوێشدا رەنگە شتێکی خراپ بخۆن یا بخۆنەوە.

(3) هەرچی پەیوەندی بەنیشتمانەوە هەیە، لای ئینسانەکان نیشتمانەکان زۆر بەبەهان. هاونیشتمانیان وەك پاسەوانی یەکتر مامەڵە دەکەن دژ بەکۆیلەکان، هەروەها دژ بەپیاو خراپەکان، ئەمەش بێ بەرانبەر، بۆ ئەوەی هیچ هاونیشتمانییەك روبەڕوی ترۆر نەبێتەوە.

(4) بگرە تا ئەو شوێنە پێشکەوتوون لەچاودێریکردندا کە هەندێك کردویانەتە یاسا کە تەنانەت کەسی شەریکی تاوانبار هەروا بەئاسانی بۆی دەرباز نەبێت. کەواتە بەهۆی نیشتمانەوەیە هەر هاونیشتمانییە ژیانی خۆی بەسەلامەت دەژی.

(5) بگرە لەمەشدا، پێچەوانەکەی بۆ ستەمکارەکان راستە. لەجیاتی ئەوەی تۆڵەیان بۆ بکەنەوە، شارەکان بەشکۆمەندییەوە رێز لەبکوژانی ستەمکار دەنێن، لەجیاتی ئەوەی بکوژی ستەمکار لەمەراسیمە پیرۆزەکاندا بێ بەش بکەن، وەك ئەوەی کە لەگەڵ بکوژانی کەسانی عادی دەیکەن، کەچی شارەکان لەمەعبەدەکاندا پەیکەر بۆ ئەو کەسانە دادەتاشن کە ستەمکار ترۆر دەکەن.

(6) "سایمۆندیس، گەر لەو باوەڕەدایت کە ستەمکار خاوەنی شتومەکی زۆرترە وەك لەکەسێکی تایبەتو هەر بۆیەشە چێژێکی زۆرتر دەبینێت لەوخاوەندارێتییە، تەنانەت ئەمەش وانییە. هەروەك چۆن وەرزشکارەکان هیچ لەزەتێك لەوەنابینن کەبیسەلمێنن لەکەسانی عادی بەهێزترن، ئاوهاش ستەمکار هیچ لەزەتێك لەوە

نابینێت کە زۆرتر شتومەکی هەیە وەك لەکەسە تایبەتیەکان، بەڵکو ئازاریکی زۆر دەچێژی کاتێك کەمتری هەبێت لەستەمکارەکانی دیکە. چونکی ئەو واسەیری ستەمکارەکانی دیکە دەکا وەکو منافسو دوژمنو چاو بڕ لەسامانی ئەم.

(7) "هەروەها ئەوشتەی کە ستەمکار ئارەزووی دەکا خێراتر نایەت بەدەستەوە وەك لەکەسێکی تایبەت. کەسی تایبەت یا ئارەزووی خانوویەك دەکا، یا کێلگەیەك، یا کۆیلەیەکی ناومال، بەڵام ستەمکار ئارەزووی شارەکان دەکا، داگیرکردنی وڵاتە بەرفراوانەکان، بەندەرەکان قەلا مەزنەکان، ئەوشتانەی کە بەقورسیو مەترسیەکی زۆرەوە بەدەست دەهێنرین، وەك لەوشتانەی کە شوێنی ئارەزووی کەسانی تایبەتن.

(8) "زیاتر لەمە، تۆ لەنیوپیاوە تایبەتەکاندا کەمتر هەژاریك دەبینی هەژارتر لەستەمکارەکان. چونکی ئەوشتەی گەورەیەو یاخود بڕیکی کافییە حوکم بەسەریدا نادری لەرووی چەندیتییەوە بەلکو لەرێگای بەکارهێنانیەوە هەلدەسەنگێندرێ. هەر بەم پییە، ئەو برەی کەزیاد لەپێویستە گەورەیەو ئەوەش کە لەسنوری کافی بوون کەمترە بچووکە".

(9) لێرەدا بۆکەسی ستەمکار جۆری مولكو مالی لەراستیدا کەمترنو نەگونجاوترن بۆ پیویستیەکانی وەك لەوەی لای کەسانی تایبەت دەیبینینەوە. کەسانی تایبەت دەتوانن مەسروفی رۆژانەیان کەم بکەنەوە بەهەر جۆریك کە دەیانەویت، بەڵام ستەمکارەکان ناتوانن لەبەرئەوەی زۆرترینی خەرجیەکانیانو پیویست ترینیان لەپاراستنو پاسەوانی کردنی ژیانیاندا خەرج دەکریت. هەروەها کەمکردنەوەی ئەو خەرجیانە دەبیتە مایەی ویرانی.

(10) دواجار، بۆچی دەبیت وەك هەژار حیساب بکردرین ئەوانەی کە دەتوانن ئەوشتانە بەدەست بهینن کە پیویستیانە لەریگای هۆکاری رەواوە؟ کی ئەو کەسانە بەهەژارو کلۆل لەقەلەم نادات کە بەهۆی پیویستیەکانیانەوە ناچارن شتی خراپو سووك دابهینن؟

(11) ستەمکارەکان لەزۆربەی کاتەکاندا زۆر ناعادلانە هەلدەستن بەتالانکردنی مەعبەدەکانو ئینسانەکان، لەبەرئەوەی هەمیشە پیویستیان بەپارەی زیاتر هەیە بۆ مەسروفاتە زیادەکانیان. وەك ئەوەی کە جەنگیکی ئەبەدی هەبیت، ستەمکارەکان ناچارن کە پشتگیری سوپا بکەن یاخود تابچن.

(1) "سایمۆندیس، با دەربارەی غەمێکی دیکەی ستەمکارەکان قسەت بۆ بکەم. هەرچەندە ستەمکارەکان هەروەك کەسانی تایبەت، ئاشنان بەکاسانی شەریف‌و ژیرو عادل، بەلام لەجیاتی ئەوەی ئیعجاب دەربارەیان دەربڕن لێیان دەترسن. ستەمکارەکان لەکەسانی ئازاو دلێر دەترسن لەو رووەوە کە رەنگە بەکارێك هەڵبستن لەپێناو ئازادیدا، لەحەکیمەکان دەترسن لەوەی رەنگە شتێکی نوێ یا هۆکارێکی نوێ دابهێنن، هەروەها لەعادلەکان دەترسن لەبەرئەوەی رەنگە کۆمەلانی خەڵك حەزبکەن لەلایەن ئەوانەوە فەرمانڕەوایەتی بکردرێن".

(2) لەکاتێکدا، بەهۆی ترسیانەوە، بەنهێنی دوورەپەرێزی دەکەن لەوجۆرە کەسانە یاخۆیانیان لێ رزگاردەکەن، کێ دەمێنێتەوە جگە لەتایپی ناعادل‌و شەهوانی (نا مولتەزیمەکان)و کۆیلە؟ ناعادلەکان لەلایەن ستەمکارەکانەوە شوێنی باوەڕن چونکی هەروەك ستەمکارەکان دەترسن لەوەی رۆژێك شارەکان ئازادبن‌و ئەمان بخەنە ژێر رکێفی خۆیانەوە. شەهوانی‌و نامولتەزیمەکان شوێنی باوەڕی ستەمکارەکانن چونکی لەئێستادا بەئارەزووی خۆیان هەڵس‌و کەوت دەکەن، کۆیلەکانیش لەبەرئەوەی هێندە بەسووك‌و سەلیمی سەیری خۆیان دەکەن خۆیان نابینن کەشایانی ئەوەبن ئازادبن. ئەم غەمە لای من زۆر زەحمەتە، لەکاتێکدا بزانی کۆمەڵێ کەسی چاك هەن بەلام ناچاربیت سوود لەکەسانی دیکە وەربگریت.

(3) "زیاتر لەمە، ستەمکار ناچارە کە عاشقی شاربێت، چونکی بێ شار نەدەتوانێ خۆی بپارێزێ‌و نەبەختەوەریش بێت. وێڕای ئەمەش ستەمکاری ستەمکارەکان ناچار دەکا کە گیرو گرفت بۆ ولاتەکانیشیان دروست بکەن. ئەوان هیچ خۆشحاڵ نابن لەوەی کە هاولاتیان ئازابن یاخود پڕچەك. بەپێچەوانەوە چێژ لەوە دەبینن کە بێگانەکان زیاتر لەهاولاتیان پڕچەك‌و شوێنی سام بن، ستەمکارەکان ئەم بێگانانە وەکو پاسەوانی خۆیان بەکاردەهێنن."

(4) زیاتر لەمە، لەکاتی وەرزی بەپیت‌و بەرەکەتداو هەبوونی شت‌و مەکی چاك، تەنانەت لەوێشدا ستەمکارەکان هەست بەخۆشی ناکەن. چونکی ستەمکارەکان لەو باوەڕەدان کە تاکو ئینسانەکان لەهەژاریدا بژین زیاتر تەسلیم دەبن‌و بەکار هێنانیان ئاسان ترە.

(1) "سایمۆندیس حەزدەکەم بۆت ئاشکرا بکەم کە ئەو چێژو خۆشییەی کاتی خۆی وەك کەسێکی تایبەت هەستم پێکردون، لەوەتەی بوومەتە ستەمکار من وای دەبینم کە بەتەواوی لێیان دابڕوام".

(2) ئەوکاتەی من لەتەك هاوڕێکانی هاوتەمەنی خۆمدا دەبووم، لەزەتم لێ دەبینین‌و لەزەتیان لێ دەبینیم، لەمیوانداریيیەکاندا بەشداریم دەکردو زۆرجار تا ئەو رادەیەی کە هەموو شتێکی ناخۆشی نێو ژیانی ئینسانم لەیاد دەکرد، بگرە زۆرجاران تاکو ئەو پلەیە رۆحم مەست دەبوو کە لەنێو گۆرانی‌و ئاهەنگ‌و سەمادا دەتوایەوە، و بگرە زۆرجاران ئارەزوی سێکسیشم سەری هەڵدەدا لەنێوان من‌و ئەوکەسانەی لەدەوروبەر ئامادەبوون.

(3) ئێستا من بێ بەشم لەوکەسانەی کە لەهاوڕێیەتیم لەزەت دەبەن، لەبەرئەوە، من کۆیلەم هەیە لەجیاتی هاوڕێکان. من بێ بەشم لەهەر هۆگری‌و نزیکیەك لەتەکیاندا لەبەرئەوەی لەناویاندا خواستێکی چاك نابینمەوە بەرانبەر بەخۆم. هەروەها زۆر بەتوندی دوورە پەرێزی دەکەم لەخواردنەوەو خەوتن وەك ئەوەی لەکەمیندابم.

(4) لە حەشامات سلّ بکەیتەوە لەکاتێکدا لەتەنیایی رابکەیت، لەوەبترسیت کە پاسەوانت نەبێت لەهەمانکاتدا لەوکەسانەش بترسیت کەپاسەوانیت دەکەن، بەوە رازی نەبیت کە چواردەورت بەپیاوی پڕچەك نەگیرابێت لەهەمان کاتیشدا حەزیش نەکەیت بەچەکەوە بیان بینیت، ئایا بەڕاستی ئەمە هەل‌و مەرجێکی شوێنی بەزەیی نییە؟

(5) زیاتر لەمە، باوەڕ بەبێگانەکان زیاتر بکەیت وەك لەهاونیشتمانیان، بەربەریەکان زیاتر لەیۆنانیەکان، ئارەزوی ئەوەبکەیت کەسانی ئازاد بکەیتە کۆیلەو ناچاربیت کۆیلەکان ئازاد بکەیت، ئایا ئەمانە هەر هەموو نیشانەی ئەو رۆحەنین کەشڵەژاوەو پەرێشان بوە لەلایەن ترسەوە؟

(6) "ترس، وەك دەزانی، لەرۆحدا تەنیا ئەوەنییە کەخۆی لەخۆیدا شوێنی ئازارە، بەڵکو دەشبێتە تێکدەری هەموو چێژەکان".

(7) سایمۆندیس گەر تۆش ئەزموونی جەنگت هەبێت‌و رەوانەی بەرەکانی پێشەوەی جەنگ کرابیت‌و رووبەڕوی دوژمن وەستا بیتەوە، بیرت دەکەوێتەوە کە چ جۆرە خواردنێکت وەرگرتوەو چۆنیش خەوت هەبوە.

(8) ئازارێك لەوكاتەدا چەشتوتە هەمان ئازارە كە ستەمكارەكان دەیچێژن، بگرە زۆر خراپ تر لەوەش. چونكی ستەمكارەكان لەو باوەڕەدان كەتەنیا دوژمنەكان لەپێشیانەوە نین بەڵكو لەهەموو لایەكدان.

(9) سایمۆندیس دوای ئەوەی گویی لەم قسانە گرت، قسەكانی بەهیرۆ بڕیو گوتی: "لەوباوەڕەدام تۆ زۆر بەچاكی مەسەلەیەكت خستەڕوو. جەنگ شتیكی تۆقینەرە. بەڵام لەگەل ئەمەشدا، هیرۆ ئیمە پاسەوان دادەنیین لەكاتی عەمەلیاتی سەربازیداو بەبرواوە بەشی خۆمان لەخواردنو خەو وەردەگرین".

(10) لیرەدا هیرۆ گوتی: "سایمۆندیس، بەلی راستە بەزیۆس سویندبی، یاسا چاودیری پاسەوان دەكا تاكو هەم لەخۆیان بترسنو هەم لەجیاتی ئیوە سل بكەنەوە. بەڵام ستەمكارەكان پاسەوانەكان بەكری دەگرن، هەروەك دروینەكەرەكان".

(11) هەروەها بەدلنیاییەوە پاسەوانەكان، گەر توانای هەرشتیكیان هەبیت، دەبیت بەوەفا بن. لەگەل ئەمەشدا پەیداكردنی پیاویكی بەوەفاو دلسۆز زۆر زەحمەت ترە لەپەیداكردنی كەسانی دیكە بۆ هەر ئەركیك دەتەویت، لەكاتیكدا ئەوانەی بەكاری پاسەوانی هەلدەستن لەبەرخاتری پارە ئەو كارە دەكەنو لەهەرچركەساتیكدا پارەیەكی زۆرتر وەربگرن لەریگای كوشتنی ستەمكارەوە، زۆرتر لەوپارەیەی كەستەمكار دەیانداتی، ئەواهیچ سل ناكەنەوە لەوكارە.

(12) "هەرچی پەیوەندی بەوخالەوە هەیە كە گوایا تۆ بەخیلی بەئیمە دەبەیت لەبەر ئەوەی ئیمە دەتوانین سود بەهاوریكانمان بگەیەنینو هەروەها لەبەرئەوەی دەتوانین باڵادەست بین بەسەر دوژمنە تایبەتیەكانماندا، ئەمەش بەوشیوەیە نییە كە تۆ بۆی چوویت".

(13) دەربارەی هاورییان، چۆن دەتوانی باوەر بەوە بهینیت كەتۆ سوودیك دەبەخشیت، لەكاتیكدا دەزانیت ئەوكەسەی زۆرترین سود لەتۆ وەردەگری زۆر بەخۆشییەوە خیراو بەپەلە لەبەرچاوت گوم دەبیت؟ لەبەرئەوەی هەرچیەك لەستەمكار وەربگری كەسی باوەرناكا مولكی ئەوبیت تاكو دوور نەكەویتەوە لەفەرمانەكانی ستەمكار.

(14) هەرچی پەیوەندی بەدوژمنە تایبەتیەكانەوە هەیە، چۆن دەلییت كە ستەمكارەكان دەستەڵاتیان بەسەریاندا دەشكیو كۆنترۆلیان دەكەن لەكاتیكدا ستەمكارەكان دەزانن كە هەموو رەعیەتەكانیان دوژمنیانن، لەكاتیكدا كەشیاو نییە هەر هەموویان بكوژیت یا تەوقو زنجیریان بكەیت؟ چونكی لەوكاتەدا كی دەمینیتەوە كەستەمكار حوكمیان بكا؟ ویرای زانینی ئەوەی كە ئەوانە هەرهەموو

دوژمنی ئەون (ستەمكار)، لەلایەكەوە دەبیت خۆی لییان بپاریزیو لەلایەكی دیكەشەوە ناچارەكە بەكاریان بهینیت.

(15) "سایمۆندیس ئەوە چاك بزانە، ئەوكەسانەی كەئەمان لییان سل دەكەنەوە لەنیو خەلكیدا، زۆر زەحمەتە بۆیان (ستەمكارەكان) كەدەیانبینن زیندوونو دینو دەچن، بەڵام كوشتنیشیان ئاسان نییە. ئەمە هەر وەك ئەوە وایە كە ئەسپیكی چاكو چاپووك هەبیت لەهەمانكاتیشدا ترسی ئەوەش لەئارادابیت كە رەنگە ببیتە مایەی دەردیكی چارەسەر نەكراو، لیرەدا ئینسان زەحمەتە بتوانی بیكوژی لەبەر چاكەكانی، لەهەمانكاتیشدا زەحمەتە هیشتنەوەی بەزیندویتی بەهۆی ئەگەری روودانی كارەساتیكەوە لەناوەراستی رووبونەوەی مەترسیەكدا".

(16) هەروەها هەروەك كۆمەلی شتی دیكە كە ئیدارەكردنیان زەحمەتەو لەهەمان كاتیشدا بەسودن، هەر هەموو دەبنەمایەی دەردەسەری خاوەنەكانیانو بگرە ئەوانەش كە خۆیان لی خەڵاس كردوە."

(7)

(1) کاتیك سایمۆندیس ئەوشتانەی لەهیرۆ بیست، گوتی: "وادەردەکەویت کەشەرەفو ناوو ناوبانگ شتیکی مەزن بیت، ئینسانەکان رەنجو زەحمەتیکی زۆر دەکیشنو بەرگەی هەموو مەترسییەکان دەگرن لەپیناو بەدەست هینانیدا".

(2) تۆش بەهەمان شیوە، هەرچەندە ئەوەتا دەلییت کەستەمکاری کیشەی زۆرە، بەلام لەگەل ئەمەشدا هەولی بۆ دەدەیت بەو هیوایەی بە بەریز سەیر بکردرییت، لەپیناو ئەوەی کە هەر هەموو ئەوانەی ئامادەن لەمەجلیسیکدا، هەر هەموو گوی رایەلی فەرمانەکانت بن بی هینانەوەی بەهانە، تا موعجیب بن پیت، لە بەرت هەلبستن، لەسەر شەقامەکان ریگات بۆ چۆل بکەن،و هەمیشە بەقسەو بەکردەوە ریزت بۆ دابنین. ئەمە ئەوشتانەن کە رەعیەت دەیکەن بۆستەمکارەنو هەرکەسیکی دی کە بەریزەوە بینرخینن.

(3) "هیرۆ، من خۆم وابیردەکەمەوە کەپیاوی راستەقینە لەبوونەوەرەکانی دیکە جیاوازە لەوەدا کە هەولی شەرەف دەدات. لەکاتیکدا هەموو ئاژەلەکان چیژ لەخواردنو خواردنەوەو خەوو سیکس دەبینن. بەلام تموح بەشیوەیەکی سروشتی لەئاژەلە ناعەقلیەکاندا سەر هەلنادات و هەروەك چۆن مەرج نییە لەگشت ئینسانیکدا سەرهەلبدا. ئەوکەسانەی کە عەشقی شەرەفو ستایش لەسەریاندا هەیە بەسروشت جیاوازنو ئەوانەی کە ئیدی تەنیا ئینسان نین بەلکو پیاوی راستەقینەن".

(4) بەم پییە، من وای بۆ دەچم کە رەنگە تۆ ئەو هەموو شتانەت لەستەمکاریدا تەحەمول کردبیت لەبەرئەوەی تۆ زۆرتر لەهەر کەسیکی دی بەرز نرخیندراویتو ریزت لیگیراوە. لەبەرئەوەی هیچ چیژیکی ئینسانی نییە هیندە نزیك بیتەوە لەوشتەی کە خودایییە جگە لەو چیژەی کە پابەندی شەرەفو ریزە.

(5) دەربارەی ئەمە هیرۆ گوتی: "بەلام سایمۆندیس، تەنانەت شەرەفو ریزی ستەمکارەکان هەروەك چیژی سیکسە کە پیشتر بۆم رونکردیتەوەو نیشانمدا چۆن حالەتیکە".

(6) خزمەتی لەوکەسانەوە بیت کە عەشق نابەخشن، گوتمان هیچ جۆرە خزمەتیكو کاریك نییە، هەروەك چۆن سیکسیك بەزۆر بیت تەنیا لەرووکەشدا وا دەردەکەوی کە خۆشە. بەهەمان شیوە خزمەتی کەسانیك کە دەترسن بەهیچ شیوەیەك ریز لینانو شەرەفی تیدا نییە.

(7) ئایا دەتوانین بلیین ئەوانەی کەناچار دەکرین لەسەر کورسییەکانیان هەلبستنە سەرپی تاریز لەوانە بگرن کە ناعادلانە مامەلەیان لەتەکدا دەکەن، یاخود ئەوانەی لەسەر شەقامەکان ریگا چۆل دەکەن بۆ بەهیزەکان، ئەو کەسانەی بەعەدلەوە مامەلەیان لەتەکدا ناکەن، ئایا ئەمە ریزدانانو بەگەورەیی سەیرکردنە؟

(8) "زیاتر لەمە، کۆمەلانی خەلکی خەلات دەدەنە ئەوانەی کە زۆرتر شوینی رق لیهاتنەوەن،و بگرە بەتایبەتی لەوکاتەدا کە هەست بکەن رەنگە زەرەرو زیانیك ببینن لەئەوانەوە. بەلام من لەو باوەرەدام کە ئەم کارانە رەنگە شیاوتربیت وەکو کاری کۆیلایەتی سەیر بکرین. لەکاتیکدا بەش بەحالی خۆم لەوباوەرەدام ریزو شەرەف لەکرداری تەواو پیچەوانەی ئەوانەوە سەر هەلدەدەن".

(9) "ئەوکاتەی ئینسانەکان، لەودیدەوەی کە پیاویکی راستەقینە دەتوانی سودمەندبیت بۆیان، لەوقەناعەتەوەی کە سود لەچاکەکانی وەردەگرن، لەبەرئەم هۆیە ناوی ئەوو ستایشی ئەو لەسەر زمانیان دەبیت، ئەوکاتەی هەر کەسە ئەو ببینی وەك چاکەی خۆی، ئەوکاتەی بەئیرادەوە ریگای بۆبکەنەوەو لەبەری هەلبستن لەدیدی ویستنو حەزلیکردنەوە نەك لەترسو تۆقاندنەوە، ئەوکاتەی خەلاتی دەکەن بۆ فەزیلەتە مەدەنیەکانیو سودەکانی، خزمەتکردنی ئەوان بۆکەسی ئاوهاو بەوشیوەیە، بەرای من ریزدانانی حەقیقییە بۆ ئەوکەسە، کەسیکی لەوجۆرەش، بەرای من، شایەنی ریزیکی لەو جۆرەیە. کەسیکی لەوجۆرە بە بەختەوەر دەزانم کە ئاوها ریزی بۆ دابنری".

(10) وای دەبینم کەسیکی لەو جۆرە پیلان دژی ناچنری، بەلکو قەلەقیەك بوونی دەبیت نەکا زەرەر ببینیو بەم شیوەیە ژیانی خۆی دەژی بە بەختەوەریو بی ترس، بی حەسودی بردن، بەدوور لەمەترسی. بەلام ستەمکار، سایمۆندیس، باش دەزانی کە ژیانی شەوو رۆژی وەك کەسیك دەژیو دەباتە سەر کە لەلایەن هەموو ئینسانەکانەوە حوکمی بەسەردا دراوە کە دەبیت بمری لەبەر ئەو هەموو ناعەدالەتیانەی کە ئەنجامی داون.

(11) کاتیك سایمۆندیس گویی لەو هەموو قسانە بوو گوتی: "بەلام هیرۆ، کەواتە گەر ستەمکار بوون هیندە مایەی کلۆلییەو تۆباش ئەمە دەزانی، هۆی چییە خۆت لەو خراپەیە رزگار ناکەیت، هەروەها بۆچی کەسیك تائیستا بەخواستو ویستی خۆی دەست بەرداری ستەمکاری نەبوە، کەسیك کەستەمکاری بەدی هیناوە"؟

(12) هیرۆ گوتی: "لەبەرئەوەی تەنانەت لەمەشدا ستەمکاری هەرمایەی بەدبەختییە، چونکی شیاونییە کەدەست بەرداری بیت. لەبەرئەوەی ستەمکار چۆن دەتوانی ئەو هەموو پارەیەی ئەو کەسانە بداتەوە کە ئەم تالانی کردوون، یاخود

لەبەرانبەردا ئازاری زنجیرو تەوقیك بچیژی كە ئەم لەدەستو قاچو ملی ئەوانی دیكەی كردوون، یاخود چۆن جەزای ئەو هەموو ژیانە بداتەوەو بمری بۆ ئەو هەموو كەسانەی كە ئەم كوشتوونی؟ راستییەكەی، سایمۆندیس، گەر خۆ خنكاندنی (واتە كەسی ستەمكار) سوود بەهەر كەسیك بگەیەنی. ئەو هیچ بەرژەوەندیەكی گیر ناكەویت، جا كیشەكانی بپاریزی یاخود بیانخاتە لاوە".

(8)

(1) ئنجا سایمۆندیس گوتی: "هیرۆ، من سەرسام نیم لەوەی كەئیستا تۆ بەدل لەگەل ستەمكاریدا نیت، چونكی تۆ لەو باوەرەدایت كەستەمكاری ریگریكە لەبەردەم بەدەست هینانی عیشقی ئینسانەكاندا ویرای ئەوەش، من لەوباوەرەدام كە دەتوانم ئەوەت فیربكەم كە حوكم كردن مەرج نییە ببیتە ریگر لەبەردەم ئەوەی كە لەلایەن خەلكییەوە خۆش بوویستریبیت، بگرە بەرژەوەندیشی تیدایە بۆ ژیانی تایبەتی".

(2) "لەكاتیكدا تاقیكردنەوەی ئەوەی كە ئەمە خودی حالەتەكەیە یاخود نەء باجاری لەوە گەریین كە فەرمانرەوا بەهۆی دەستەلاتیەوەیەتی كە دەتوانی خزمەتی گەورە پیشكەش بكات، بەلكو گەر ستەمكارو كەسی تایبەت هەمان كاربكەن، ئەو خالە لەبەرچاو بگرە كامیان زیاتر پیزانینو سوپاس دەباتەوە لەریگەی خزمەتكردنیكی وەك یەكەوە. بەنمونەیەكی سادە دەست پیدەكەم".

(3) یەكەم، گریمانی ئەوە بكە كە فەرمانرەوایەكو پیاویكی تایبەت، كاتیك كەسیك دەبینن، هاورییانە مامەلەی لەتەكدا دەكەن. لەم حالەتەدا، تۆ لەو باوەرەدایت سلاوو پیشوازی كامیان لای كەسی بیسەر زۆرتر چیژو خۆشی بەخشە؟ دووبارە گریمانی ئەوە بكە كە هەر دووكیان هەمان كەس ستایش دەكەن، كامە ستایشیان زۆرتر چیژو خۆشی بەخشە؟

(4) "تەسەور بكە، ئەو كەسە فیداكاریەك پیشكەش دەكا، هەردووكیان دەستی ریزی لی دەنین، بەرای تۆ كام دەستی ریز لینانەیا نەكە زۆرترمایەی پیزانینە؟تەسەوربكە هەردوكیان وەك یەك سەردانی نەخۆشیك دەكەن، ئایا روونو ئاشكرانییە كە سەرنجدانو بەتەنگەوەهاتنی كەسیكی دەستەلاتدار دەبیتە مایەی مەزنترین خۆشی؟ گریمانی ئەوە بكە كە هەردووك وەك یەك خەلاتەكان دەبەخشن، ئایا ئاشكرانییە كە تەنانەت لەم حالەتەشدا خزمەتو خەلاتی كەسیكی خاوەن دەستەلات زۆرتر بەهادارترە لەخەلاتو خزمەتی كەسیكی تایبەتی گەرچی لەئەسلدا نیوەی بەهای ئەو خزمەتەی ئەویشی هەبێ".

(5) "راستیت بوێ، من لەو باوەڕەدام كە ئەوكەسەی فەرمانڕەوایەو حوكم دەكات چونكی نەك تەنیا فەرمانڕەوایەتی كردن پیاوی راستەقینە زیاتر نەجیب تر دەكا، بەڵكو ئێمە بە دیدێكی ترو خۆشییەكی ترەوە لەهەمان كەس دەڕوانین زۆرتر لەكاتی ئەوەدا كە فەرمانڕەوایەتی دەكا وەك ئەوەی لەكاتێكدا كە ژیانی تایبەتیانەی خۆی

دەژی. هەروەها ئێمە زۆرتر لەزەت لەگفتوگۆی ئەوانە دەبینین کە خاوەن جیٚو مەقامن وەك لەوانە کە هاوشانی خۆمانن".

(6) "هەرچی پەیوەندی بەکوڕانەوە هەیە، کە تۆ لەوباوەڕەدا بوویت لەو روەوە ستەمکاری گونجاو نییە، ئەوان کەمتر هەست بەسوکایەتی دەکەن لەگەڵ کەسێکی پیر کاتێك ئەو کەسە فەرمانڕەوابێت، وە کەمتریش سەرنجی ناشرینی مەعشوقەکە دەدەن، چونکە بوونی ئەو وەك کەسێکی بەڕێز خۆی لەخۆیدا کۆمەك کەرە بۆ بەرز نرخاندنی، بەپلەیەك کە اهانەکانی مەحف دەبنەوە، وە ئەو شتەی کە نەجیبە زۆرتر خۆی نیشان دەدا".

(7) "کەواتە لەکاتێکدا کە تۆ سوپاسێکی زیاتر وەردەگریت لەرێگای خزمەتی یەکسانەوە، ئایا رەوا نییە بلێین، لەکاتێکدا کە تۆ دەتوانی سودی زیاتر ببەخشیت لەرێگای جێ بەجێکردنی کۆمەڵێ شتی زۆرەوەو بەخشینی خەڵاتێکی زۆر، رەوانییە بلێین کە دەتوانی زیاتر شوێنی خۆش ویستن بیت وەك لەکەسێکی تایبەت"؟

(8) هیرۆ یەکسەر وەڵامی دایەوە، سایمۆندیس، نەخێر بەهیچ شێوەیەك، لەبەرئەوەی ئێمە ناچارین کارگەلی ئەوتۆ بکەین کە دەبنە مایەی چاندنی دوژمنایەتی، زیاتر لەکەسانی تایبەت.

(9) ئێمە دەبێت تالانی بکەین بۆ ئەوەی پارەمان هەبێت بۆ جێبەجێکردنی پێویستیەکانمان، دەبێت خەڵکی ناچاربکەین پاسەوانی ئەو شتانە بن کە پێویستیان بەپاراستن هەیە، ئێمە دەبێت ناعادلەکان سزابدەین، سنوور بۆ ئەوکەسانە دابنێین کەبێ ئیلتیزامن، لەکاتی هێرشی سەربازیشدا چ لەدەریاوە بێت یا لە وشکانییەوە ناشێتو نابێت کارەکە بدەینە دەست تەمبەڵەکان.

(10) "زیاتر لەمە، ئەو پیاوەی کەستەمکارە پێویستی بەکرێگیراوەکان هەیە. هیچ بارێك گرانتر نییە بۆسەر شانی هاونیشتمانیان جگە لەمە.. چونکی هاونیشتمانیان لەوباوەڕەدان کەستەمکارەکان ئەو بەکرێگیراوانە رادەگرن نەك بۆ ئەوەی هاوبەشی رێزبن لەتەکیاندا بەڵکو بۆ ئەوەیە کە تاکو سوود مەندبن لەکۆمەکیان".

(9)

(1) لەبەرانبەر ئەوەشدا سایمۆندیس گوتی: "هیرۆ، من ئینکاری ئەوە ناکەم کە ئەو هەموو مەسەلانە پێویستیان بەسەرنجدان هەیە. هەندێ بەتەنگەوە هاتن رەنگە ببنە مایەی رقو کینە، هەندێکی دی مایەی رازی بوون".

(2) فێرکردنی ئەوشتەی کە زۆر چاکە، ستایش کردنو رێز لێنان لەوکەسەی ئەمە بەدەست دەهێنێت لە رێگای زۆر نەجیبانەوە، خۆی مەسەلەیەکە دەبێتە مایەی سەرهەڵدانی رێزی موتەبادل، لەکاتێکدا سەرزەنشتکردنی ئەو کەسەی کەمتەرخەمو بێ باکە لەئەنجامدانی کارێکدا، زۆر بۆ هێنان، سزادانو راستکردنەوە، ئەم شتانە هەر هەموو دەبنە مایەی سەرهەڵدانی دوژمنایەتی موتەبادل.

(3) بەم پێیە، من دەڵێم ئەو پیاوەی کە فەرمانڕەوایە دەبێت فەرمان بەسەر کەسانی دیکەدا بدا کە ئەوان هەڵبستن بەسزادانی ئەو کەسەی پێویستی بەزۆرە ملێ هەیە، بەڵام خۆی دەبێت خەڵاتەکان دابەش بکا. ئەوەی ئێستا روودەدا ئەوە دەسەلمێنێ کە ئەمە رێکخستنێکی چاکە.

(4) چونکە هەرکات ویستمان کۆرسەکان (تیپەکان) کێ بڕکێ بکەن ئەوا ئەرخۆن[٣] (archon) خەڵاتەکان دابەش دەکا، بەڵام کاری رێکخستنی هەر کۆرسەی بە بەڕێوەبەرەکان سپاردوە، هەروەها کەسانی دی بۆ بەکارهێنانی زۆر دژ بەوانەی لەنواندندا سستی دەنوێنن. بەم پێیە، ئەوەی لەم کێ بڕکێیانەدا دەبێتە شوێنی رێزو پێزانین ئەوە لەخودی ئەرخۆنەوە دێت، ئەو شتەش کەمایەی بوغزو بێزهاتنەوەیە لەکەسانی دیکەوە دێتو کاری ئەوانە.

(5) ئەوە چییە رێدەگرێ لەوەی کە گشت مەسەلە سیاسییەکان ئاوها بەم شێوەیە ئیدارە بکرێن؟ هەموو شارەکان وا دابەش کراون، هەندێك بەپێی قەبیلەکان، هەندێکی دی بەپێی دابەشکردنی ناوەکی، هەندێکی دی بەپێی کۆمپانیەکانو فەرمانڕەواکانیش هەریەکە لەبەشێك لێپرسراوە.

(6) گەر کەسێك پێویست بێت خەڵات بەسەر ئەو بەشانەدا دابەش بکا، وەکو کۆرسەکان، بەهۆی لەشکری چاکەوە، ئیلتزامی چاك، سوارچاکی، دلێری لەجەنگەدا، عەدالەت لەپەیوەندییە عەقدییەکاندا، ئەوا ئەم شتانە رێی تێدەچێ کە مومارەسە بکردرێن بە مەبەستو نیازەوە.

(7) "بەڵێ، بەزیۆس سوێندبێ، لەکاتی حەملەی سەربازیدا بەخێراییەکی زۆرتر بە بەرەوپیری کارەکە دەچن هەوڵی بەدەست هێنانی ڕێزو شەرەفی زیاتر دەدەن، زیاتر بەپارە بەشداری دەکەن، کە کاتی خۆی هات بێ دواخستن، هەروەها کشتوکاڵ کە بەنرخترینی شتەکانە بەڵام کەمتر ئیدارە دەکرێ لەرێگای کێ بڕکێوە، بگرە کشتوکاڵیش زیاتر پێش دەکەوێ گەر کەسێك خەڵات دیاری بکا بۆ کێڵگەکانو گوندەکان بۆ ئەوکەسانەی کە باشتر زەوی دەکێڵنو بەرهەم دەهێنن،و کۆمەڵێ کاری چاك دەشێ بەئەنجام بگەینرێت لەلایەن ئەو کەسانەوە کە لەنێو هاونیشتمانیاندا بەچالاکییەوە روو لەئەنجامدانی ئەو کارانەوە دەکەن".

(8) "بودجە بەم شێوەیە زیاد دەکا، بەدواشیدا، لەحاڵەتی نەبوونی کاتی فەراغدا اعتدال زۆرتر بەرکەماڵ دەبێت، هەرچی پەیوەندی بەکاری خراپیشەوە هەبێت، کەمتر لەوکەسانە دەوەشێتەوە کە سەرقاڵن".

(9) "گەر ئیستراد سودی هەبێ بۆشار، ئەوکەسەی ڕێزی زیاتری لێدەگیرێ لەبەر سەرقاڵ بوونی بەم کارەوە ئەوا کەسانی وەکو خۆی خڕدەکاتەوەو هانیان دەدا. گەر وادەرکەوت کە ئەو کەسەی دەرامەتێکی بێ دەردەسەری بۆ شار دەهێنێتە ئاراوە دەبێت ڕێزی بۆ دابنرێ، تەنانەت تێڕامانێکیش لەم جۆرە بێ حیساب بۆ کردن ناهێڵدرێتەوە".

(10) "بەکورتییەکەی، سەبارەت بەهەموو مەسەلەکان ئەو کەسەی کە شتێکی بەسوودی نوێ دەخاتە روو بێ ڕێزلێنان هەروا بەئاسانی بەسەریدا باز نادرێ، گەر ئەم کارە بکرێت ئەوا ئەمیش بەدەوری خۆی کەسانی دی دەرگیر ئەوە دەکا کە بیر لەشتی چاك بکەنەوە هەر کاتێکیش هەموو سەرقاڵی ئەوشتە بوون کە بەسودە، ئەمە خۆی لەخۆیدا بەناچاری دەبێتە مایەی چاککردنو داهێنانی زیاتر".

(11) "بەڵام هیرۆ گەر تۆ لەوە سڵدەکەیتەوە کە گەربێتو خەڵاتێکی زۆر بەسەر خەڵکدا دابەش بکردرێت، لەبەرانبەردا ڕێژەی خەرجی بەرز دەبێتەوە، ئەوەت لەیادبێت کەهیچ شمەکێکی بازرگانی هەرزان تر نییە وەك لەوەی کە ئینسانەکان دەیکڕن بەهۆی خەڵاتەکانەوە. ئەوە دەبینیت لەمسابەقەکانی ئەسپسواری وەرزشو کۆرسەکاندا کە چۆن خەڵاتی بچکۆلە خەرجییەکی زۆرو رەنجێکی زۆرو بەتەنگەوە هاتنێکی زۆر بۆ ئینسانەکان دەهێنێت؟"

(10)

(1) هیرۆ گوتی: "واهەست دەکەم تۆ لەمەڕ ئەم کێشانە چاك قسە دەکەیت، بەڵام ئایا هیچ شتێکت هەیە بیڵێیت لەمەڕ سەربازە بەکرێگیراوەکانەوە، تاکو من بەهۆیانەوە رقو کینەیەك ئیجاد نەکەم؟ یاخود لەو باوەڕەدایت کە کاتێك فەرمانڕەوا دۆستایەتی خەڵکی بردەوە ئیدی پێویستی بە پاسەوان نامێنێت".

(2) "سایمۆندیس گوتی: بۆ خاتری زیۆس، بەدڵنیاییەوە پێویستی پێیان دەبێت. چونکی من دەزانم کە مەسەلەیەکی سروشتییە لەهەندێ کەسدا، هەروەك چۆن لەئەسپەکاندا دەیبینین، کە بێ ئەدەبو بێ ئیلتزام دەبن کاتێك پێویستیەکانیان تێربکردرێت.

(3) ترسێك کە پاسەوان دەیخاتە دڵی ئەو جۆرە کەسانەوە دەیکاتە کەسێکی موعتەدیل. هەرچی پەیوەندی بەکەسانی جوامێرەوە هەیە، بەڕای من هیچ شتێك نییە تۆ لەڕێگای ئەم سەربازە بەکرێگیراوانەوە بیدەیتە ئەوان.

(4) دیارە تۆ وەکو پاسەوانانی خۆت کۆمەکیان دەکەیت، پێش ئێستە زۆر لەسەروەرەکان بەدەستی کۆیلەکانیان تیاچوون. گەر بێتو، ئنجا ئەمە خاڵی یەکەمە، یەکێك لەوەزیفەکانی ئەو سەربازە بەکرێگیراوانە ئەوەبێت کە، وەك ئەوەی پاسەوانی هەموو هاونیشتمانیان بن، کاتێك کەپێویستییەك لەوجۆرە خۆی سەپاند ئەوا بەهانای هەموو کەسێکەوە بچن، هەروەها فەرمانیان بەسەردا درا کە دژی هەموو پیاو خراپێك بن لەنێو شاردا، لەم حاڵەتەدا هاونیشتمانیان لەوە تێدەگەن کە ئەوا لەلایەن ئەو بەکرێگیراوانەوە کۆمەك دەکرێن.

(5) زیاتر لەمە، ئەمانە رەنگە بەچاکی بتوانن جۆرێك لەبڕواو سەلامەتی فەراهەم بکەن بۆ جوتیارەکانو زەوىو زارەکانو مەڕوماڵات لەگوندەکاندا، هەروەك پاراستنی موڵکی تایبەتی خۆتو هەموو کەسانی دی لەدەڤەرەکەدا. هەروەها دەتوانن کاتی ئازاد بۆ هاونیشتمانیان فەراهەم بکەن تاکو بەتەنگ موڵكوماڵیانەوە بێن لەرێگای پاراستنی بەرژەوەندیانەوە.

(6) هەروەها هەرچی پەیوەندی بەنهێنیو هێرشی کتو پڕی دوژمنانەوە هەبێت، ئەوەکێیە زیاتر لەهەرکەس کە دەتوانێ پێش وەخت هۆشیار بێتەوە، بەئاگا بێتەوەو بزانێ چی روو دەدا یاخود کارێك بکا پێش لەروودانی هێرشی لەو جۆرە بگرێ جگە

لەئەوکەسانەی کە لەسوپایەکانو زەبتو ڕێکخستنو مەشقیان بینیوە؟ چی هەیە لەسەربازە بەکرێگیراوەکان بەسودتر بۆ هاونیشتمانیان؟ سەربازە بەکرێگیراوەکان لەهەرکەس زیاتر دەشێ ئامادەبن بۆ زەحمەت، ریسك کردن، لەپێناو بەرژەوەندی هاونیشتمانیاندا.

(7) هەرچی پەیوەندی بەشارەکانی دراوسێوە هەیە ئایا پێویستیەك لەئارادا نییە بەتایبەت بەهۆی بوونی ئەوانەوە کە هەمیشە چەکدارن، بۆ ئارەزوو خواستنی ئاشتی؟ بەهۆی زەبتو ڕێکخستنیانەوە، سەربازە بەکرێگیراوەکان باشتر دەتوانن ئەوشتانە بپارێزن کە موڵکی هاوڕێکانەو ئەو شتانەش خاپوور بکەن کە موڵکی دوژمنەکانە.

(8) کاتێك هاونیشتمانیان لەوە تێگەیشتن کە ئەم سەربازە بەکرێگیراوانە بەهیچ شێوەیەك ئەزیەتی ئەو کەسانە نادەن کە ناعەدالەتیەکیان نەکردوە، بەڵکو تەنیا کۆنترۆڵی ئەو کەسانە دەکەن کە کاری خراپە دەکەن، بەهانای ئەوکەسانەوە دەچن کە ناعەدالەتیان بەرانبەر کراوە، راوێژ وەردەگرن یا لەجیاتی هاونیشتمانیان ڕووبەڕوی مەترسی دەبنەوە، ئا لەحاڵەتێکی ئاوهادا ئایا پێویست نییە کە هاونیشتمانیان پارەی تەواو بۆ راگرتنو پاراستنی کۆمەڵێ خەڵکی لەو جۆرە خەرج بکەن؟ لەدواجاردا لەیادمان بێت، خەڵکی پاسەوانی تایبەتی رادەگرن بۆ ئامانجی کەمتریش لەوەی ئاماژدەمان پێدا".

(11)

(1)"هیرۆ، تۆ نابێت خۆت بدزیتەوە لەخەرجکردنی ماڵو سامانت بەمەبەستی چاکەی گشتی، من وای دەبینم ئەوەی کەسێك وەك ستەمکار نەخشەی بۆ دەکێشێ لەشاردا بریتییە لەخەرجکردنی زیاد لەپێویست بۆشار وەك موڵكو ماڵی خۆی. ڕێگەبدە ئەم خاڵانە یەك بەیەك تاقی بکەینەوە".

(2) "یەکەم کامەیان، بەرای تۆ، شوینی شکۆمەندییە بۆ تۆ، خانوویەکی رازاوەو قەشەنگی گرانبەها، یاخود شاریکی رازاوە بەدیوار، مەعبەدەکان، ریزی دارودرەخت، بازارەکان، و بەندەرەکان؟

(3) سەبارەت بەسوپاکان، کامەیان زیاتر شوێنی تۆقاندنە لای دوژمنەکانت، خۆت بەسوپایەکی مەزنەوە بگونجێنی یاخود شارەکەت سەرجەم پارێزراوبێت بەسوپایەکی چاك"؟

(4) سەیری بوجەو دەرامەت بکە، بەچ ڕێگایەك دەشێ زیادبکردرێت، گەرتۆ تەنیا سەرقاڵی ئەوەبیت کە موڵكو سامانی خۆت لەحاڵەتی بەرهەمهێنانو زیادبووندابن، یاخود هەوڵی ئەوەبدەیت کە ماڵو موڵکی هەموو هاونیشتمانیان لەبرەودابن؟

(5) هەروەها لەمەڕ ئەو خولیایەی کە واسەیردەکرێ وەك نەجیب ترینو قەشەنگترین شت، پەروەردەکردنی ئەسپی گالیسکە، بەڕای تۆ کام ڕێگەیەیان زۆرترین کەرامەتو ڕێز بۆتۆ دەهێنێت، ئەوەی کەخۆت باشترین تیپی ئەسپەکان لەنێوان یۆنانیەکاندا هەڵبژێرێت،و ڕەوانەی پێشبڕکێ کانیان بکەیت، یاخود ئەوەی کە پەروەردەبووترینو بەتواناترینو ئامادەبووترین بۆکێبڕکێ لەناو خودی شارەوە هەڵبژێردرێن؟ ئنجا سەبارەت بە بردنەوە، کامەیان زۆرلای تۆ نەجیبترە، بردنەوەی ئەسپی گالیسکەکانی تۆ، یاخود بەختەوەری ئەوشارەی کە حوکمی دەکەیت؟

(6) من دەڵێم شیاونییە بۆ کەسێك کە ستەمکارە کێبڕکێ لەگەڵ کەسانی تایبەتدا بکا. چونکی گەر بیبەیتەوە، لەحاڵەتێکی ئاوهادا شوێنی ئیعجاب نابیت بەڵکو دەبیتە شوێنی حەسودی، چونکی ئەوبردنەوەیە بە بەرئەنجامی موڵكو مەسروفێکی زۆر لەقەڵەم دەدرێ، خۆگەر بێتو کێبڕکێکە بدۆڕێنی ئەوا دەبیتە شوێنی گاڵتەجاڕی".

(7) "بەڵام هیرۆ من پێت دەڵێم، تاقیکردنەوەی تۆ وا لەگەڵ ئەوکەسانەی شارەکانی دیکە حوکم دەکەن، گەر تۆکارێك بکەیت ئەوشارەی حوکمی دەکەیت لە شارەکانی دیکە بەختەوەرتربێت، ئەوە باش بزانە کە تۆ لەلایەن داوەرەوە

(حەکەمەوە) بەبراوە لەقەڵەم دەدرێیت لەتاقیکردنەوە هەرە قەشەنگەکەی نێوان ئینسانەکاندا".

(8) یەکەم، زامنی عەشقی رەعیەتەکەت دەکەیت بۆخۆت، ئەمەش ئەوشتەیە کە ئارەزوی دەکەیت. لەمەزیاتر، داوەری ئەم سەرکەوتنە یەك کەس نابێت، بەڵکو هەموو ئینسانەکان گۆرانی بۆ فەزیلەتەکانت دەچرن.

(9) وەك بابەتی ئیعجابو سەرنجدان تۆ تەنیا لەلایەن کەسانی تایبەتەوە بەرز نانرخێندرێت، بەڵکو لەلایەن هەموو شارەکانەوە نەك بەتەنیا لەبواری تایبەتیدا بگرە لەبواری گشتیداو لەلایەن هەمووانەوە بەئیعجابەوە سەیر دەکرێیت".

(10) "هەرچی پەیوەندیشی بەئاسایشی خۆشتەوە هەبێت، چاکتر بۆت دەلوێ کە سەفەربکەیت بۆ هەرکوێیەك کە دەتەوێت بۆ بینینی دیمەنەکان، هەروەها بۆت دەلوێ ئەمەبکەیتو لێرەش بمێنیتەوە. دەشێ ڤیستڤاڵی هەمیشەیی ساز بدەیت بۆ ئەوانەی حەزدەکەیت ئەو بەرهەمانە نیشان بدەن، جا چ ژێری بێت، یا جوانو قەشەنگ یا شتی چاك کە هەیانە، هەروەها بۆ ئەوانەش کە ئارەزو دەکەن خزمەتت بکەن".

(11) "هەموو ئەوانەی کە ئامادە دەبن دەبنە هاوپەیمانت، ئەوەش کە ئامادەنییە لەوێ، ئارەزوی ئەوە دەکا کە بتبینێت. کەواتە تۆنەك دەبیتە شوێنی رەزامەندی بەڵکو لەلایەن ئینسانەکانەوە خۆش دەویسترێیت. دەربارەی جوانەکانیش، تۆ هیچ پێویست ناکا کە ئیغرائیان بکەیت، بەڵکو رازی بە بەوەی کە اغراء بکردرێیت لەلایەن ئەوانەوە، هەرچی پەیوەندی بەترسیشەوە هەبێت کە رەنگە هەندێك ئەزیەت ببینیت".

(12) تۆ ئەو پیاوانەت دەبێت کەگوێڕایەڵت دەبن گەر مەترسییەك لەئارادابێت ئەوا تۆ نەك هاوپەیمانەکانت لەدەوری خۆت دەبینیت بەڵکو پاڵەوانەکانیشو ئەوانەش کە بەتاسەوەن بۆت، هەرگیز تۆ چواردەورت خاڵی نابێت لەوکەسانەی کە جوامێرن تاکو ئەو خەڵاتانەیان لەتەکدا بەش بکەیتو ئەوکەسانەی کە لەزەت لەشتە چاکەکانت دەبینەنو ئەوانەش کە ئامادەن بجەنگن لەپێناو شتەکانی تۆدا هەروەك ئەوەی شتومەکی خۆیان بێت".

(13) دەربارەی سەروەتو سامانیش تۆ هەموو سامانی هاوڕێکانت دەبێت"بەڵام هیرۆ، هاوڕێکانت بەبڕوا دەوڵەمەندبکە، چونکی ئەمە دەبێتە دەوڵەمەندکردنی خۆت. شار دەوڵەمەند بکە، بەو شێوەیەیە تۆ دەستەڵاتی خۆت زیاد دەکەیت. هاوپەیمانەکان بۆشار پەیدا بکە".

(14) "سەیری نیشتمان بکە وەکو موڵکی خۆت، هاونیشتمانیان وەکو هاوڕێکانی خۆت سەیربکە، هاوڕێکان وەکو منداڵەکانی خۆت، لەکوڕەکانتا وەکو ژیانی خۆت بڕوانە، و هەوڵبدە لەهەموو ئەمانە تێپەڕێنیت بەهۆی چاکەوە".

" گەر تۆ لەنواندنی چاکەدا لەگەڵ هاوڕێکانت بالآدەست بیت، دوژمنەکانت ناتوانن دژت بوەستنەوە. گەر هەموو ئەوشتانە بکەیت، ئەوە بزانە، هەموو ئەوشتانەی بەدەستیان دەهێنیت نەجیبترینو پیرۆزترین لەنێوئینسانەکانداو بۆماوەیەك کامەران بوون، بزانە هیچ کات نابیتە شوێنی ئیرەیی لەبەرئەوەی بەختەوەری".

* * *

لەکاتی تەفسیرکردنی ئەم تیکستەدا، دایەلۆگی "هیرۆ یا تیرانیکۆس"، هەروەك هەموو تیکستە فەلسەفیەکانی دی دەبیت سی تویژ، چین لەو تیکستە دیاری بکەین، بەواتایەکی دی سی پەیامی جیاواز بۆسی گویگر، خوینەر یا گروپ یا دەستە بژیری جیاواز، تویژی یەکەم لەم تیکستە، چینی سەرووەی ئەم دایەلۆگە، باس لەپەیامیك دەکا بۆ خوینەرە گشتییەکانو ئینسانی سادەیە، تویژی دووەم یا چینی دووەمی ئەم تیکستە باس لەپەیامیك دەکا بۆ فەرمانرەواکانو سیاسەتمەدارەکانو ئەو کەسانەی سەرقالی کاروباری سیاسیو مەدەنین، تویژی سییەمی ئەم تیکستە باس لەپەیامیك دەکا بۆ بیرمەندو فەیلەسوفەکان. پەیامی یەکەمی ئەم تیکستە کە بۆ ئەو کەسانەیە کە بەزاقو بریقی ستەمکاری هەلخەلەتاونو بەسەرسورمانەوە سەیری ستەمکاری دەکەن، بەسادەیی دەلیت کە ژیانی ستەمکار چییەو رای ستەمکار لەمەر ژیانی خۆیەوە نیشان دەدا، لەپاڵ دەربرینیکی سادەی حەکیمیکدا لەمەر ستەمکارییەوە. چ کەسیکی عەوام هەیە، ویرای ترسو تۆقاندنی ستەمکاریش، ویرای ئەو قەسابخانانەی کەستەمکاری دەیاننیتەوە، چ بەئاشکراو چ بەنهینی، چ لەبیداریداو چ لەخەودا ئیعجابی دەرنەبریبی بەرانبەر بە ستەمکاریو ئارەزوو خواستن بەژیانی ستەمکار یاخود ئارەز خواستنی بوون بەستەمکار، یا بەلانی کەمەوە پرسیاری ئەوەی کە ستەمکاری چییەو چی لەدنیای ستەمکاردا دەگوزەری.

تویژی یەکەمی، یا سەرەوەی ئەم تیکستە، کە تەنكو سادەیە، وەلامگۆی غەمو ئارەزوو پرسیارەکانی ئینسانی عوامە لەوەدا کە لەتویکلدا، لەشیوەی دەرەوەدا پیمان دەلیت ستەمکاری چییەو ستەمکار چۆن دەژیو ژیانی ستەمکارانە چ جۆرە ژیانیکە. هەموو تیکستیکی فەلسەفی، چینیك یا تویژیکی سەرەوەی بەرووکەش پەیامیکی بۆ ئینسانی سادە پییە، ئینسانی سادەش ئەو ئینسانەیە کە لەبەر هەر

هۆیەك بێت بواری قوڵ بوونەوەی فەلسەفەو مەعریفەی نەبوە، فەلسفەو فیکری نەخوێندۆتەوە،و پرسیارە هەرە قوڵەکانی کەینونە رۆحی نەکرۆشتوونو لەسەر دەستی مامۆستاکاندا نەبۆتە شاگردو مەشقی نەبینیوەو زیاتر سەرقاڵی رووکەشیی ژیانە. ئینسانی سادە، کە لێرەدا مەبەستمان حوکمی ئەخلاقی نییە، وێڕای سادەیی‌و رووکەشی پرسیارەکانیشی، خاوەنی غەمەو دەیەوێت لەکۆمەڵێ شت تێبگا، لەوانە ستەمکاری چییە ستەمکار چۆن دەژی؟ ئەم ئینسانە لەزەینیدا وێنەیەکی بۆ ستەمکارو ژیانی ستەمکار کێشاوەو بگرە لەبەر هەر هۆیەك بێت ئیعجابی بەرانبەر بەستەمکاریش هەیەو لەمەزیاتر، ئارەزووی ژیانی ستەمکارانە دەکا وەك هۆیەك بۆ رزگاربوون لەغەمە بێ سنورەکانی ژیانی رۆژانە، لێرەوە ئەم تێکستە پەیامێکی بۆ ئەو ئینسانە پێیە دیارە ئینسانی سادە، یا خوێنەرە گشتییەکان، بەخوێندنەوەی ئەم تێکستە شۆك دەبن (رادەچڵەکێن) لەبەرئەوەی وێنە سادەکانو گشتییەکان لەم تێکستەدا لەمەڕ ستەمکارییەوە کورت دەهێنن لەنیشاندانی واقیعی ستەمکاری‌و ژیانی ستەمکار. وێڕای ئەم راستییەش، لەمێژووی دوورو درێژی ستەمکاری‌و سستەمی سیاسیدا ئەو وێنانە لەمەڕ ستەمکارییەوە بەردەوامی بە خۆیان دەدەن.

پەیامی دووەم کە زۆر گرنگە، بۆ ستەمکارو سیاسەتمەدارو فەرمانڕەواکانە، کە باس لەچۆنێتی فەرمانڕەوایەتی دەکا، چاککردنی سیستەمی ستەمکاری‌و چۆنێتی دەرککردنو مامەڵەکردن لەتەك کۆمەڵانی خەڵکدا. ئەم توێژەی ئەم دایەلۆگە، کە دواجار قسەی لێدەکەین، ئەو توێژەی ئەم تێکستەیە کە سنوری مێژوو دەبڕێو لەتەك سیستەمو بارودۆخە جیاوازەکانو خوێنەران لەودیوو بارودۆخێکی مێژوویی تایبەتی‌و ناوچەگەرییەوە بەدرێژایی مێژوو قسەدەکا، هەتا رێکخستنی سیاسی بوونی هەبێت ستەمکاری ئەگەرێکە، ستەمکارەکان لەوشوێنە هەن کە دەستەڵات تەجاوزی پێدەکرێو تاکو دەستەڵاتیش تەجاوزی پێبکردرێ ئینسانەکان خۆیان لەژێر سایەی ستەمکاریدا دەبیننەوە، تاکو پێویست بێت سیاسەتمەدار هەبێت، بواری مەدەنی، دەستەڵات، کە دیارە تا رێکخستن هەبێت سیاسەتو دەستەڵاتیش هەن، کەواتە پرسیاری چۆنێتی رێکخستنی سیاسیانەی کۆمەڵگا (بەمانای مۆدرێن)و کاروباری شار (وڵات) بەمانای کلاسیك پێویستییەکی نکۆڵی لێنەکراوە. پەیامی دووهەمی ئەم تێکستە قسە لەمەڕ چۆنێتی بەڕێوەبردنی کاروباری سیاسی دەکا، گەر چی لەژێر پەردەی چاککردنی ستەمکاریشدابێت. هەر ئەمەشە پڕ مەترسیترین پەیامی ئەم تێکستە، (ئایا مەبەستی زینۆفۆن بوە لەگەیاندنی ئەم پەیامە یاخود نەء ئەمە مەسەلەیەکی دیکەیە). مەترسی سەرەکی ئەو توێژەی ئەم تێکستە لەوەدا

نییە کەباس لەوە دەکا کە پێویستە ستەمکار لەبیری خەڵکیو بەختەوەری خەڵکیدا بێت، بەڵکو مەترسییەکە لەخودی فیکرەی ریفۆرمی (چاککردنی) ئەوسیستەمەدایە، سیستەمێك کە ئەگەری ریفۆرمی زۆر کەمە، لەبیرۆکەی هونەری ستەمکاریدایە، واتە هونەرێك کە باس لەچاککردنی سیستەمێك دەکا لەرێگای کۆمەڵێ پرنسیپو هەنگاوەوە، سیستەمێك کە رەوایەتی نییە. مەترسی ئەم پەیامە رەنگە لەوەدابێت کە دەشێ ستەمکارەکانو سیاسەتمەدارەکان گوێ لەم پایامە بگرنو لەرێگای پەیڕەوکردن لەهەندێ ئامۆژگاری‌و هەندێ گۆڕانکارییەوە ئیدی دەتوانن هەموو سیستەمێکی ستەمکاریمان پێ بفرۆشن وەك سیستەمێکی چاك یاخود سیستەمێك کەژیانی ژیانەو مافی بوونی هەیە، ئەوە ئەگەر زیادەڕۆیی نەکەینو سیستەمێکی ستەمکارمان لەژێر ناوی سیستەمێکی عادلو عەقلانیو لەم رۆژانەشدا دیموکراسی پێ نەفرۆشن. پەیامی سێیەم لەم تێکستەدا بۆ فەیلەسوفەکانە کە باس لەوەدەکا چۆن ئەمان دەتوانن لەتەك ستەمکاریدا مامەڵە بکەن. با لەوە گەڕێین کە ئایا سایمۆندیس حەکیمە یا نەء، بەڵام لەیادمان بێت کە ئەم تێکستە لەلایەن فەیلەسوفێكو سیاسەتمەدارێكو مێژوو نوسێکەوە، نوسراوە، کە بێ گومان یەکێك لەپەیامە سەرەکیەکانی ئەم تێکستە رووبەرووی ئەو چەند کەسە کەمە بۆتەوە کە بەحەکیمو فەیلەسوف ناویان دەرکردوە. قوڵترین چینی ئەم تێکستە ئەوچینەیە کەباس لەفەلسەفەو ستەمکاری دەکا، ستەمکارو فەیلەسوف، سیاسەتو فەلسەفە، حەقیقەتو کاروباری سیاسی دەکا.

دایەلۆگی "هیرۆ یاتیرانیکۆس" لە دووبەش پێکهاتوە، لەبەشی یەکەمدا کە بریتییە لە حەوت بەند، هیرۆ هەوڵ دەدات کە بۆسایمۆندیسی شاعیر بسەلمێنێ کە ژیانی ستەمکار لەبەراوردا بەژیانی کەسی تایبەت ژیانێکی پڕ لەکڵۆڵییەو بەدوور لەبەختەوەری. بەشی دووەم، لەبەندی هەشتەمەوە تاکو بەندی یازدەهەم، سایمۆندیس هەوڵ دەدا کە هیرۆ رازی بکا کە دەشێ ژیانی ستەمکار چاك بکردرێتو ستەمکار دەتوانێ ژیانێکی بەختەوەرانە بژیو کارێکیش بکا کە خەڵکی هەم بەختەوەربنو هەم ستەمکاری دوای چاککردنی قبوڵ بکەنو ستەمکاریان خۆش بوێ. لەبەشی دووەمدا کە تێیدا سایمۆندیس فیکرەی چاککردنی ستەمکاری وەکو سیستەمێك دەخاتە روو بەرمەبنای کۆمەڵێ پرنسیپ یاخود کۆمەڵێ پێشنیاری چاکسازی. لەم بەشەدا ژیانی ستەمکاری "رۆشنگەر" وا وێنا دەکرێت کە ژیانێکی بالادەستترە لەژیانی کەسانی تایبەت. کەسانی تایبەت مەبەست لەوکەسانەیە کە هیچ جێو مەقامێکیان لەبواری گشتیو مەدەنیو سیاسیدا نییە. هەرچی پەیوەندی پەیامی سەرەکی دایەلۆگەکەوە هەیە دەبێت ئەوە بزانین کە ئەم دایەلۆگە رووی

لەدەمی کێیە، لەستەمکارەکان یاخود پیاوانی خاوەن کردار؟ یاخود هەرکەسێك کە بیر لەبەشداریکردن لەبەڕێوەبردنی کاروباری سیاسی شار (Polis) دەکاتەوە؟ ناتوانین ئالۆزی ئەم دایەلۆگە سادەبکەینەوە بۆ پەیامێك، بەڵکو ئەوەی نزیکترە لەراستییەوە ئەوەیە کەبڵێین ئەم دایەلۆگە فرەپەیامەو فرە نیازەو رووی دەمیشی لەکۆمەڵێك لایەنە، هەر لەستەمکارەکانەوە تاکو ئەوانەی دەیانەوێت لەبواری مەدەنیدا کاربکەن، تاکو ئەوکەسانەی گەرەکیانە لەستەمکاری وەکو سیستەمێك بگەنو بزانن کێشەکانی چییە.

زینۆفۆن لەم دایەلۆگەدا لەڕێو رەسمی "دایەلۆگە سوکراتیەکان"ی خۆی دەردەچێت، ئەو دایەلۆگانەی کە سوکرات تێیدا قسەکەرەو دەتوانین لەپەیامە سەرەکیەکەی دایەلۆگە لەرێگای ئەوەوە بگەین، وەکو دایەلۆگی "عوزرخوایی سوکرات"و دایەلۆگی "ئیکۆنۆ میکۆس"، لەدایەلۆگی" "هیرۆ یا تیرانیکۆس"دا سایمۆندیس کە هیرۆ پێماندەناسێنێ وەکو پیاوێکی حەکیم، سایمۆندیس کەسەکەیە کە ستەمکار دەجولێنێ قسەبکا، هەرئەوە سەردانی هیرۆی ستەمکاری کردوەو لەسەر سفرەی ستەمکارەکە پرسیار دەکا. هەر لەرێگەی سایمۆندیسیشەوەیە کە فیکرەی هونەری ستەمکاری دەخرێتە روو، ئەمەش خۆرزگارکردنە لە "دایەلۆگە سوکراتیەکان"و بگرە خستنە رووی فیکرەیەکە تەواو پێچەوانەی بۆچوونی سوکرات، هەر ئەمەشە کە وای لەزینۆفۆن کردوە لەجیاتی سوکرات سایمۆندیس هەڵبژێرێ وەکو هاو دایەلۆگی ستەمکارو ئەو کەسەی کە لەبەر هەرهۆیەك بێت، جا چ هۆی خودپەرستی بێت، خۆ بردنە پێشەوە بێت لەستەمکار یاخود بەراستی باوەڕی تەواوی بەڕاو بۆچوونی خۆی هەیە، ئەوکەسەی کە فیکرەی هونەری ستەمکاری دەخاتە روو. سوکرات بەشێوەیەکی موتڵەق ستەمکاری رەتدەکاتەوەو لێرەوە ناشێ ئەو قسەکەرە بێت لەدایەلۆگێکدا کە فیکرەی چاککردنی ستەمکاری لەسەر زمانی ئەوەوە بخرێتە روو. بەلام ئایا سایمۆندیس حەکیمە؟ دواجار بۆ وەڵامی ئەم پرسیارە دەگەرێینەوە. خاڵێك کە جەوهەرییە ئەوەیە کە پەیامی ئەم دایەلۆگە ئالۆزەو ناتوانین کورتی بکەینەوە بۆیەك رەهەندو لەوە بەولاتریشەوە ئێمە ناتوانین بلێین مەبەستو نیازی خودی زینۆفۆن لەم دایەلۆگەدا ئا ئەمەیە، بۆ نمونە، ناتوانین بلێین زینۆفۆن دژی ستەمکاری نەبوە، یاخود بلێین سایمۆندیس زمانحاڵی زینۆفۆنە لەم دایەلۆگەدا، ناتوانین بلێین فیکرەی هونەری ستەمکاری فیکرەی خودی زینۆفۆنە، لەلایەکی دیکەشەوە ناتوانین ئەم ئەگەرە بەتەواوی لەیادبکەینو تووڕی هەڵبدەینە ئەولاوە. هەر لەبەر ئەم ئالۆزیو سەنگینی فیکرەی هونەری ستەمکارییە کە زینۆفۆن ناوی خۆی ناهێنێت. لە دایەلۆگەکانی تریدا، زینۆفۆن یا بەناوی خۆیەوە

قسەدەکات وەکو لەدایەلۆگی "رێگاکانو هۆکارەکان Ways and Means" دا دەبینین، یاخود ناوی خۆی دەهێنێت، جگە لەدایەلۆگی ئیکۆنۆمیکوس کە سەبارەت بە چۆنێتی بەڕێوەبردنی کاروباری ناوماڵە، واتە ئابوری. ئێمە وای دەبینین هۆی ناو نەهێنانی خۆی، بەئیحتمالی زۆر دەگەڕێتەوە بۆ خستنەرووی. فیکرەی "هونەری ستەمکاری"، واتە سەیکردنی چاککردنی ئەو سیستەمە وەکو هونەرێك لەپاڵ هونەرەکانی دیکەدا وەکو هونەری فەرمانڕەوایەتی کردن کە دایەلۆگی "پەروەردەی کوروش" لەو هونەرە دەدوێ. هۆی ناونەهێنانی نوسەر لەم دایەلۆگەدا وەکو گوتمان لەسەنگینی خودی فیکرەی چاککردنی ستەمکاری دایە وەکو فیکرەیەکی نا ـ سوکراتی. هەر لێرەشەوەیە دەتوانین کلیلی ئەو نهێنییەمان دەست بکەوێ کە بۆچی لەجیاتی سوکرات زینۆفۆن سایمۆندیسی شاعیر هەڵدەبژێرێ وەکو کاراکتەرێکی ئەم دایەلۆگە، سوکراتی فەیلەسوف وانەی هونەری فەرمانڕەوایەتی کردن، هونەری سیاسەت دەڵێتەوەو سایمۆندیسی شاعیریش ئەو هونەرە پێشنیار دەکا کە لەڕووی پلەوپایەوە هونەرێکی نزمترە لەهونەری سیاسەت کە بریتییە لەهونەری ستەمکاری، واتە هونەری چاککردنی سیستەمێك بێ گۆڕانی جەوهەری، قبوڵکردنی سیستەمێك دوای هەندێ ئاڵو گۆڕو گۆڕان. سوکرات لەدایەلۆگی "Oeconomicus"دا کە دایەلۆگێکە لەنێوان سوکراتو ئەسینایەکی تردا لەمەڕ کاروباری ئابورییەوە، قسە لەهونەرێك دەکا بەناوی هونەری شاهەنشاهی (Royal art) ئەویش هونەری بەڕێوەبردنی ناوماڵ (ئابوری)و هونەری بەڕێوەبردنی کاروباری شارە. لێرەدا سوکرات قسە لەدیسپلینکردنی ئارەزووەکان دەکاو لەگوتنەوەی ئەم هونەردا سوکرات هیچ نیازێکی شەخسی نییەو تەنیا چاوی لەبەرژەوەندی گشتیو مەدەنی بڕیوە. بەڵام سایمۆندیسی شاعیر قسە لەهونەرێکی دیکە دەکا کە لەڕووی ئەخلاقییەوە بەپلە دوو دێتو قسەیەکیش لەدیسپلینکردنی ئارەزووەکان لەئارادا نییە. تۆ بڵێی هەر ئەمە جیاوازی فەیلەسوفو شاعیر، فەلسەفەو شیعر نەبێت، یەکێکیان باس لەدیسپلینکردنی ئارەزووەکان لەلایەن عەقڵەوەو جڵەو خۆشکردن تەنیا بۆ عەقڵو ئەوی دیکەیان رەهاکردنی ئارەزووەکان؟

دایەلۆگی "هیرۆ یا تیرانیکۆس" بەم شێوەیە دەست پێدەکا "سایمۆندیسی شاعیر جارێك لەجاران هات بۆلای هیرۆی ستەمکار. دوای ئەوەی هەردوکیان حەوانەوە.." سایمۆندیسی شاعیر لەبارەگای هیرۆی ستەمکاردایەو لەسەر سفرەی ستەمکار . عیبارەتی "دوای ئەوەی حەوانەوە" دەمانتوانی بەم شێوەیەش تەرجومەی بکەین "دوای ئەوەی کەیفو خۆشیانکردو خواردیانو خواردیانەوە.."

ئەوەی گرنگە سەرنجی بدەین ئەوەیە کە شاعیر لەسەر سفرەی ستەمکارەو نانی ستەمکار دەخواو هەر لەوێدایە کە دەحەوێتەوە، بوونی ئەو لەمەجلیسی ستەمکاردا کۆمەڵێك دەلالەتی خۆی هەیەو لەهەمان کاتیشدا سنور بۆ ئەو شتانە دادەنێت کە دەیانڵێت یاخود ئەوشتانەی دەیانڵێت بەهۆی بوونییەوە لەسەر سفرەی ستەمکار مەجرایەکی دیکە بەخۆوە دەبینن. گەر ئەم گفتوگۆیە، بۆ نمونە، لەئاگۆرادا، واتە بازاڕ یا فەزای گشتیدا ئەنجام بدرایە مەجرای قسەکان شێوەی دیکەیان بەخۆوە دەگرت گفتوگۆکە ئازادانەتر دەبوو، بەڵام لەسەر سفرەی ستەمکار ئەمە خۆی مانایەکی دیکەو دەلالەتێکی دیکەی هەیە. دوای خوێندنەوەی دایەلۆگەکە بۆمان دەردەکەوێت کە ئەوە سایمۆندیسە ئامۆژگاری ستەمکار دەکاو پێشنیاری چاککردنی رژێمەکەی دەکا، بەواتایەکی دی هیرۆی ستەمکار راوێژی بەسایمۆندیسی ژیرنەکردوە، هیرۆ رۆژێك بەخەیاڵیدا نەهاتوە کە ستەمکاری پێویستی بەچاککردنەو لێرەوە پێویستە ئەو راوێژ بە کەسێکی ژیری وەکو سایمۆندیسی شاعیر بکا، ئەوە سایمۆندیسی شاعیرە هاتوە بۆلای هیرۆو خۆبەخشانە لەهونەری ستەمکاری دەدوێ. گرنگی ئەم خاڵە لەوەدایە کە هیرۆ دواجار بۆ چوونی هەرچیەك بێت بەرانبەر بەستەمکاری ئەوە ئاشکرایە کە وێڵی رێگایەك یا شێوازێك نییە تاکو سیستەمەکەی چاك بکاو هەر بۆیەشە ئەو نەیناردوە بەدوای حەکیمێکدا یا نەچۆتە لای حەکیمێك تا راوێژی پێ بکا، بەڵکو ئەوە شاعیرە وا لەبارەگای ستەمکارداو هەر شاعیریشە، بەزمانی سەربازی قسان بکەین، سەرقاڵی دارشتنی ستراتیژیەتێکە بۆ نەك خەفەکردنی ستەمکاری بەڵکو چاککردنی ئەو سیستەمە. وێڕای ئەوەش کە ئەو لەبارەگای ستەمکاردایە، لەکۆمەڵێ شوێنی ئەم تێکستەدا هەست بەوە دەکەین کە هیرۆی ستەمکار گومان لەهەڵوێستی سایمۆندیس دەکا، تۆ بڵێی سایمۆندیس ئەجێندایەکی تری نەبێت لەودیو راوێژەکانیەوە؟ یاخود ئەمە سەرەتای دارشتنی تەقلیدێکە، تەقلیدی هەبوونی راوێژکار لەلایەن فەرمانڕەواوە، دارشتنی پەیوەندیەکە لەنێوان فەرمانڕەواو داڕێژەرانی ستراتیژیەت، دیسکۆرس (گوتار) هەر لەسۆفستائیەکانی یۆنانی کۆنەوە تاکو "رۆشنبیران"ی ئەمڕۆ لەژێر پەردەی شارەزایاندا؟

سایمۆندیس گفتوگۆکە بەپرسیارێك دەکاتەوەو بابەتی شوێنی گفتوگۆ سەرەتا بەراوردکردنی ژیانی ستەمکارو ژیانی کەسێکی تایبەتە واتە کەسێك لەدەرەوەی سیاسەتو کاروباری مەدەنی،و پرسیارەکەش ئەمەیە کە کامەیان، ژیانی ستەمکارانە یا ژیانی تایبەتی، زیاتر شوێنی ئاواتخواستنە؟ بەڵام بابزانین سروشتی ئەم پرسیارە چییە؟ پرسیارەکە سەبارەت بەدوو جۆر شێوازی ژیانەو بەرمەبنای

داوپێنگێکی ئیستاتیکی (جواںناسی)یە لەوەدا کە قسە لە "چێژ"و "ئازار"دەکا، دیارە چێژو ئازاری ژیانی ستەمکاری یاخود ژیانی کەسی تایبەت. سایمۆندیس ناپرسێ کە کامە ژیان راسترە، لەحەقیقەتەوە نزیکترە، چاکترە بۆ جڤات، بۆ شار، کامەیان سیاسیانەترە، مەدەنیانەترە، بگرە جڤات لەدەروەی لەبەرچاوگرتنەکانە، پرسیار لەچێژو ئازاری شێوازێکی تایبەتی ژیانە، کامەیان لەو دووجۆر شێوازە ژیانە چێژبەخشترە یا ئازاری زۆرترە ژیانێکی ستەمکارانەی کە ستەمکاردەژی یا ژیانی کەسێکی تایبەت. هیرۆی ستەمکار لەپرسیارەکەی سایمۆندیس سەری سوڕ دەمێنێ، هۆکەی ئەوەیە کەسایمۆندیس لێرەدا بەحەکیم ناوی هاتوە، ئایا هۆی چییە کە نازانێ ژیانی ستەمکار ژیانێکی کلۆڵانەیە، هەر ئەمەشە وادەکا لەناواخنی ئەم تێکستەداو لەهەڵوێستی هیرۆوە ئێمە لەوە بگەین کە هیرۆ بەگومانە لەهەڵوێستی سایمۆندیس، ئاخر چۆن بەگومان نەبێت کە لەلایەکەوە ئەو راستییە نابینێت کە ستەمکار بەختەوەر نییەو لەلایەکی دیکەوە لەکێشەی ستەمکاریدا لەژیانی ستەمکارو چۆنێتی ئەو ژیانەوە دەست پێدەکات، کەواتە یاسایمۆندیس ژیر نییە یاخود مەرامێکی هەیە کە بەلانی کەمەوە لەدایەلۆگەکەدا مەرامەکانی دیکەی سایمۆندیس شاراوەبن ئەو مەرامە ئاشکرایە کە سایمۆندیس گەرەکیەتی وانەیەك بە هیرۆی ستەمکار بڵێتەوە لەمەڕ هونەری ستەمکارییەوە. رەنگە وەك شاعیرێك بیەوێ وەڵامی چاکەیەکی هیرۆ بداتەوە بەگوتنەوەی وانەیەك لەمەڕ چاککردنی ستەمکارییەوە، لەمەڕ چۆنێتی حوکمکردنەوە وەك ستەمکارێك بەڵام ئەمجارە وەك ستەمکارێکی خۆشویستراو. بەڵام سایمۆندیس واگفتوگۆکە دەست پێدەکا وەکو ئەوەی کە ئەوکەسەی دەبێت فێربێت خودی سایمۆندیسە نەك هیرۆ واتە سایمۆندیس دەیەوێت لەهیرۆوە فێربێت، هەرئەمەشە ئایرۆ نییە کە (موفارەقەکە)، واتە حەکیمێك کە مەبەستیەتی وانەیەك بەستەمکارێك بڵێتەوە داوا لەستەمکار دەکا تاکو جیاوازی نێوان دوو جۆر ژیانی بۆ دیاری بکا، بەواتایەکی دی مەبەستیەتی لێوەی فێربێت.

سایمۆندیس لەسەرەتادا لەو بۆچوونەوە دەست پێدەکا کە پێی وایە ژیانی ستەمکاری بالآترو چێژ بەخشترە، ئەمەش بۆچوونی زۆربەی خەڵکییە، بەڵام دیارە بۆچونێکی حەکیمانە نییەو بەدوورە لەحیکمەتەوە، جا ئەمە تاکتیکە یاخود بەڕاستی سایمۆندیس رای وایە ئەمە پرسیارێکی دیکەیە. گەر بڵێین سایمۆندیس رای وایە کە ژیانی ستەمکاری چێژبەخشترە ئەوا ئەو لەحەکیم بوون دەکەوێ، پێدەچێ شێوازێك بێت تا لەرێگەوەی هیرۆ هانبدا قسان بکاو دواجار مەرامە سەرەکیەکەی کە گوتنەوەی وانەی هونەری ستەمکارییە بەیان بکا. لەهەموو حاڵەتەکاندا

سایمۆندیس کارێك دەکا کە هیرۆ قسان بکاو ئەو بۆچوونەی زۆر بە (کۆمەڵانی خەڵك) رەت بکاتەوە، سایمۆندیس هیرۆ ناچار دەکا هەموو کەموکوڕییەکانی ستەمکاریو ژیانی ستەمکار بخاتە روو. بەلانی کەمەوە لێرەدا ژیرێتی سایمۆندیس بەدیار دەکەوێ. وەکو گوتمان هەقمانە بەگومان بین لەحەکیم بوونی سایمۆندیس، بەڵام بەمانایەکی دیکەی ژیرێتی، واتە زۆرزان، سایمۆندیس ژیرە. سایمۆندیس لەپێستی جاهیلێکدا خۆی دەشارێتەوەو لەرێگای خستنەڕووی ئەو بۆ چوونەی عەوامەوە کە دەڵێت ژیانی ستەمکار باڵادەستترە هیرۆ ناچاردەکا سروشتی ستەمکاری یەکالابکاتەوە.

هیرۆ لەکاتی خستنەرووی راستی ژیانی ستەمکاردا هەر لەسەرەتاوە پێ بزانێ یا نەء کێشەیەکی فەلسەفیمان بۆ یەکلایی دەکاتەوە ئەویش رۆڵی هەستەکان لەکەشفکردنی حەقیقەتدا. کاتێك کە سایمۆندیس باس لەهەستەکان دەکا وەکو بینین، بیستن، بۆ نکردنو هتد، و دەڵێت "چێژ لای ستەمکار چەندین جار رێژەی زیاد دەبێت لەرێگای هەریەك لەو هۆکارانەوەی کە ئاماژدەمان پێدان، هەروەها ستەمکار خاوەنی ئەوشتانەیە کە کەمتر ئازار بەخشن"، سایمۆندیس لەرووکەشدا باس لەهەستەکان دەکا وەکو هۆکارێك کەلای ستەمکار مایەی هێنانی بەختەوەرین، بەڵام لەجەوهەردا کێشەیەکی دیکەی فەلسەفی فرە رەهەند دەخرێتەروو ئەویش پەیوەندی هەستەکانو بەختەوەری، رۆڵی هەستەکان لەکەشفکردنی حەقیقەتداو..هتد. هیرۆ دوو رەهەندی ئەو کێشەیەمان بۆ یەکلایی دەکاتەوە، یەکەم ئەوەی کە هەستەکان وەکو هۆکارێك لەژیانی ستەمکاردا مایەی هێنانی بەختەوەری زیاترنین ئەمەش لەبەرئەو کۆمەڵە هۆیانەی کەباسیان دەکاو هەرهەموو پەیوەندیان بەسیستەمی ستەمکاریو جیۆ مەقامی ستەمکارەوە هەیە، و دووهەم نیشاندانی ئەو راستییەی کە هەستەکان ناشێت پشتیان پێ ببەستین بۆ زانینی جەوهەری ستەمکاری، حەقیقەتی ستەمکاری شتێکەو هەستەکانیش وێنەیەکی دیکەمان دەربارەی ستەمکاری لادروست دەکەن کە شتێکی تەواو جیاوازە. ئەمەش ئەو کێشە ئیبستیمۆلۆژییەیە کە فەلسەفە لەمێژووی خۆیدا دەستو پەنجەی لەتەکدا نەرم کردوە. هیرۆ نەك ئەرگومێنتەکەی، وێنەکەی سایمۆندیس یا زۆربە هەڵدەوەشێنێتەوە لەپەیوەندیدا بەرۆڵی هەستەکانو ژیانی ستەمکارەوە، بەڵکو بەپەنهانی بەسایمۆندیسیش دەڵێ کە ئەو وێنە رووکەشەی هەستەکان لەمەڕ ستەمکارییەوە دەیکێشن وێنەیەکی دروست نییەو بەدوورە لەحەقیقەتی ستەمکارییەوە. (دواجار دەگەڕێینەوە سەرکێشەی هەستەکان).

هیرۆ لەکاتی خستنەرووی راستی ژیانی ستەمکاردا باس لەترسی ستەمکار دەکا لەپیاوی دلێرو عادلو ژیر (بەشی پێنجەم، ١و٢). ستەمکار لەپیاوی دلێر دەترسێ

چونکی پیاوی دلێرو جوامێر ریسك بەژیانییەوە دەکا لەپێناو ئازادیداو کۆیلایەتی قبوڵ ناکاو ئنجا کۆنترۆڵیش ناکردرێت. ستەمکار لەپیاوی عادل دەترسێ چونکی وەکو هیرۆ دەڵێ رەنگە خەڵکی یا زۆربە هۆشیار ببنەوەو بیر لەوەبکەنەوە کە چاکترە لەلایەن کەسی عادلەوە فەرمانڕەوایەتی بکردرێن، واتە لەهەردوو حاڵەتەکەدا ستەمکار لەکاراکتەرو خاسیەتەکانی ئەو دوو تایپە دەترسێ، تایپی دلێرو تایپی عادل، دلێریو عەدالەت، کە ئەم قسەیەی هیرۆ جەوهەری ستەمکاری دەردەخا کە رژێمێکە دژ بەئازادیو دژ بەعەدالەتو رژێمێکە ئەوکەسە بەدوژمنی خۆی دەزانێ کەباس لەئازادیو عەدالەت بکاو رژێمێکیشە لەدواجاردا لەسەر دەستی عەدالەتخوازو ئازادیخوازەکاندا کۆتایی پێ دێت، گەر کۆتایی پێبێت، رژێمێکە نەك ترس تێیدا فەرمانڕەوایە بەڵکو ترسنۆك بەرهەمدەهێنێ. لێرەوە ترسی هیرۆ لەکەسانی دلێرو عادل ترسی ستەمکارێك نییە بەڵکو ترسی ستەمکارییە لەعەدلو ئازادیخوازی. بەڵام ئەی ترس لەحەکیم یا حیکمەت (Wisdom) لەم ڕەوتەدا چ مانایەکی هەیە؟ بێ ئەوەی بچینە پێچ پێچەکانی ئەم کێشەیەوە دەتوانین بڵێین کە ترسی گەورەی هیرۆ لەحیکمەت ئەوەیە کە حیکمەت خۆی دەستەڵاتێکە سنور بۆ دەستەڵاتی ستەمکار دادەنێ. حیکمەت، هەرچی پەیوەندی بەفەرمانڕەوایەتی کردنەوە هەبێت، کۆمەڵێ پرنسیپە (Principles) کە لەناواخنیدا هەم دلێری لەخۆدەگریو هەم دژایەتیکردنی کۆیلایەتیو هەم عەدالەت لەخۆدەگرێ، بگرە عەدالەت جەوهەری حیکمەتە، لێرەوە حیکمەت هەڕەشەیەکی گەورەیە بۆ سەر ستەمکاری. ئێمە لێرەدا لەگەڵ تەفسیری پرۆفیسۆر شتراوسدا یەك ناگرینەوە کە لەلێدوانیدا لەسەر ئەم دایەلۆگە عەدالەتو دلێری لێك جیادەکاتەوە، بەڕای ئێمە حیکمەتێك بوونی نییە بێ دلێریو بێ هەستی عەدالەت، هەر ئەمەشە بۆچوونی ئەرستۆ لەکتێبی "ئەخلاقی نیکۆماخی"دا. بەدگومانی بەرانبەر بەحەکیمو حیکمەت چ لەلایەن ستەمکارانەوەبێت یا خەڵکی عەوام لەڕاستیدا قسە لەخاڵێکی گرنگ دەکا ئەویش ئەوەی کەحیکمەت خۆی جۆرێکە لەدەستەڵات، مەبەستو نیازی مەعریفەیە، مەقامێکە، حاڵەتێکە کە بۆ هەموو کەس نییەو گەیشتن پێی ئاسان نییە،و نیازو مەرامیش لەحیکمەت خودی حەقیقەتەو هەر لێرەشەوە چ حیکمەتو چ حەکیم دەبنە شوێنی گومان لەلایەن ستەمکارانو بازاڕییەکانەوە شایانی لێتێگەیشتنە کە دەبینین ترسی گەورەی هیرۆ لەئینسانی حەکیمە، نەك لەبەرئەوەی کە حەکیم بیەوێ جێی ستەمکار بگرێتەوە، نەك لەبەرئەوەی وەك کەسی دلێر ریسك بەژیانییەوە بکا لەپێناو ئازادیدا، بەڵکو بوونی حەکیمو حیکمەت خۆی دانانی پرسیارە لەبەردەم ستەمکاریدا، داوپێنگەکانی ئینسانی حەکیم جیاوازنو بەهیچ شێوەیەك شوێنێك بۆ سازش لەگەڵ ستەمکاری

ناهێڵنەوە. لای ستەمکار نیازو مەرامی کەسی دلێرو کەسی عادل ئاشکرایە بەڵام نیازو مەرامی کەسی حەکیم ئاشکرا نییە ئەوەندە نەبێت کەستەمکاری لەلایەن حیکمەتەوە شایانی قبوڵکردن نییە. لێرەدا شوێنی خۆیەتی جارێکی دی گومان بکەین لەوەی کە سایمۆندیس بەڕاستی حەکیمە، چونکی هەر لەسەرەتاوە وا دەدوێ وەك ئەوەی ئەو بۆچونەی قبوڵ بێت کە ژیانی ستەمکاری شوێنی ئاواتخواستنە. لێرەدا هیرۆ هەقیقەتی گومان لەسایمۆندیس بکاو ئێمەش هەقمانە بپرسین ئەمە چ جۆرە حیکمەتێکە؟ شتراوس لەم رەوتەدا باس لەدووجۆر حیکمەت دەکاو ناونانی حیکمەتی سایمۆندیسیش جێدەهێڵێ بۆ ئێمە، حیکمەتی سۆفستائیو حیکمەتی ناسۆفستائی کە دەشێ ناوی بنێین حیکمەتی سوکراتی[٤]. ئینسانی حەکیم، بەقەولی شتراوس، "جەنتڵمانەو سۆفستائیش کۆیلەیەو بازاڕی". ئێمە وای دەبینین کە ئینسانی حەکیم ئینسانێکی جەنتڵمانە نەك مل نانێت بۆ ستەمکاری بەڵکو تاکە سامو هەیبەتێکە کە ستەمکاری لەبەردەمیدا بسڵەمێتەوە، سۆفستائیش ئەو کەسە بازاڕییە کە نەك بەتەنیا مل بۆ ستەمکاری دەنێ بەڵکو بەهانە بۆ ستەمکاری دەهێنێتەوەو لەتەك هەموو رژێمەکاندا هەڵدەکا. جەنتڵمان خاوەنی پرنسیپە، سۆفستائی نەك پرەنسیپی نییە بەڵکو بانگەشە بۆ کەیاس (ئاژاوە)و بەزمانی مۆدێرن "فەوزەویەت" دەکاو مشەخۆرێکە لەسەر کەیاس دەژیو هەمووشت لای ئەو دەڕوا جگە لە حەقیقەت.

ترسی هیرۆی ستەمکار لەحیکمەت لەراستیدا لەوێدایە کە ئەو لەحیکمەت تێناگا، حیکمەت لای ئەو موعەمایە، ئەو لەدلێریو ئینسانی دلێر تێدەگا، ئەو لەنیازی ئینسانی عادلو لەعەدالەت تێدەگا، تێدەگا کە عەدالەت پێچەوانەی ستەمکارییە، بەڵام چونکی ئەزموونی حیکمەتی نییە لەحیکمەت تێناگاو هەرلێرەشەوە حیکمەت مەترسییە گەورەکەیە بۆ سەرخۆی وەك ستەمکارێكو بۆ سەر رژێمەکەی کە ستەمکارییە. هەموو شتێکی نادیار شوێنی مەترسییە، بەڵام حیکمەت تەنیا شتێکی نادیار نییە کە رەنگە رۆژێك بەدیار بکەوێ، بۆ هەمیشە حیکمەت بۆ بازاڕییەکانو شاعیرەکانو ستەمکارەکان ئەو موعەمایەیە کەشوێنی مەترسییە، چونکی لەگەڵ دەرکەوتنی یەکەم پریشکی حیکمەتدا بازاڕییەکانو شاعیرەکانو ستەمکارەکان بەشەوارە دەکەون. رەنگە بشێ رای جیاوازمان هەبێت بەرانبەر بەژیرێتی سایمۆندیس، بەڵام دەشێت هەموو لەسەر ئەو خاڵە کۆك بین کە سایمۆندیس بەژیرێتی خۆی هیرۆ ناچار دەکا کە کەمو کوڕییەکانی ستەمکاری بدرکێنیو تاڵترین راستی دەرك پێ بکا ئەویش ئەوەی "شارەکان بەڕێزەوە لەبکوژانی ستەمکارەکان دەڕوانن".

لەبەشی یەکەمدا سایمۆندیس ئاماژدە بەهەشت جۆر لەچێژو ئازاردەکا کە رەنگە وابکەن ستەمکاری شوێنی ئاواتخواستن بێت، لەوانە بینین، دەنگەکان، سێکسو هتد.. هیرۆش یەك بەیەکی ئەو ئەرگومێنتانە پووچەڵ دەکاتەوەو هەرچی پەیوەندیشی بەسێکسەوە هەبێت (لێرەدا قسە لەسەر پرنسیپی چێژە) ئەو رای وایە کە ستەمکارەکان لەم روەشەوە لەمەوقعێکی خراپدا خۆیان دەبیننەوە چونکی ستەمکارەکان بێ بەشن لەعەشق. تائێرە دایەلۆگەکە لەدەوری دوو بۆچوون دەسوڕێتەوە، یەکێکیان کە سایمۆندیس دەریدەبڕێو بۆ چوونێکی بازاڕییەو وا لەستەمکاریو هۆکانی ستەمکاری دەڕوانێ کە چێژە بەدەنییەکان، لەوانە سێکس، ئەو هۆیانەن لەپشت، ستەمکارییەوە، دووەمیان بۆچوونی هیرۆیە کە بەپێی ئەرگومێنت خاڵ بەخاڵی بۆچوونی یەکەم بەتاڵ دەکاتەوەو بۆچوونێکە دەڵێ: ستەمکار دابڕاوە لەهەمووشتی چاكو بەچێژ، چێژی جەنگ، مانای قوڵی هاوڕێیەتی، بڕوا، وڵات، هامشۆکردنی پیاو چاکان، نەبوونی عەشق، لەجیاتی ئەوە لەترسێکی هەمیشەییدا دەژی، ناچارە تاوان لەسەر تاوان ئەنجام بدا تاکو دەستەڵاتی بپارێزێو گەر کوژراش خەڵکی رێزێکی زۆر بۆ بکوژەکەی دادەنێن، گرنگ ئەوەیە کە ئەمە ستەمکارەو لەجەوهەری ستەمکارانەی رژێمەکەی دەدوێ تائێرە تاکتیکی سایمۆندیس بەچاکی ئیشی کردوە، بەمانایەکی دی، ئەو خاڵەی کە سایمۆندیس چاوی لێبڕیوە ئەوەیە کە ژیانی ستەمکاری دەبێتە مایەی بەدەست هێنانی دەستەڵاتو سامان، بەڵام لەچێژە بەدەنیەکانەوە دەست پێدەکا تاکو هیرۆ ناچار بکا ئەو بەرەتکردنەوەی ئەو بۆچوونە هەڵبستێو ئیدی ئەوەی دەمێنێتەوە بیستنی هۆ سەرەکییەکانن یا پاڵنەرە سەرەکیەکانی کە لەپشت ستەمکارییەوە بونیان هەیە. ئەگەر چێژە بەدەنیەکان پالنەر نەبن لەودیو کەڵکەڵەی ستەمکاریەوە، ئەی پاڵنەری سەرەکی چییە؟ سایمۆندیس دوای بێدەنگییەك کە خۆی لەم تێکستەدا بێدەنگییەکە زۆرتر لەهەر رستەیەك یاگوزارەیەکی دیکە دەدوێ، ئایدیایەکی دیکە دەخاتە روو بۆ تاقیکردنەوە ئەویش ئایدیای (honor)ە، شەرەفو رێزو ناوو ناوبانگ، واتە ئەو چێژەی کە رێز بۆ دانانو ناو و ناوبانگو شەرەف دەیبەخشێ وەکو پاڵنەرێك بۆ بوون بەستەمکار. سایمۆندیس پێی وایە کە هیچ چێژێك نییە بالاتر لەچێژی بەدەستهێنانی رێزو شەرەفو جێو مەقامو ناوبانگ. تەنیا ئەم چێژە ئینسانیەیە کە دەتوانێت نزیك بێتەوە لە خودایەتیەوە (Divinty)، ستەمکارەکان شوێنی شکۆو رێزدانانن لەهەر کەسێکی دیکە زیاتر. لەمەزیاتر، ئەو دەڵێت ئینسان بەهۆی بوونی هەستکردن، چێژ وەرگرتن لەشەرەفو رێزو ناوو ناوبانگ لەئاژەڵ جیا دەکرێتەوە. با لەسەر ئەم خاڵە کەمێك بوەستین.

کۆژیف لەوتارەکەیدا (ستەمکاریو حیکمەت) لەسەر کتێبەکەی شتراوس کە دواجار لەدوو توێی کتێبێکدا چاپ دەبنەوە، ئایدیای شەرەفو ناوو ناوبانگ لەم دایەلۆگەدا دەبەستێتەوە بەهاوکێشەی سەروەرو کۆیلەوە لای هیگڵ، کە بەڕای ئێمە هەوڵێکی مانادارەو لەشوێنی خۆیدایە بەڵام ئەوەی کە ووتارەکەی (کۆژیف)ی لاواز کردوە لەلایەکەوە پێ داگرتنی کۆژیڤە لەسەر کۆتایی هاتنی مێژوو سەرهەڵدانی "دەوڵەتێکی موتەجانسسی گەردوونی"و لەلایەکی دیکەوە سادەکردنەوەی خودی فەلسەفەی هیگڵ (قسەکردن لەسەر کۆژیڤ کێشەیەکی دیکەیەو لێرەدا بواری درێژەدان بەم خاڵە نییە).

گەر لەدیدی هیگڵەوە بڕوانینە کێشەی شەرەفو ناوو ناوبانگ ئەوا دەبێت بڵێین ئەمە خاسیەتی هەموو ئینسانێك نییە بەڵکو خاسیەتی سەروەرەکانە (Masters)، واتە ئەوە تەنیا سەروەرە کە لەبیری شەرەفو سومعەدایەو لەپێناویدا ئامادەیە بمرێ. گەر خوێندنەوەیەکی هیگڵی بۆ گوزارەکەی سایمۆندیس بکەین ئەوا دەبێت لەفیکرەی ئارەزووەوە دەست پێ بکەینو سومعەو شەرەف وەکو ئارەزووی ئارەزوەکان سەیربکەین[٥] . بەپێی خوێندنەوەیەکی هیگڵی دەتوانین بڵێین کە ئارەزو ئەو شتەیە کە بوون دەگۆڕێ، لەحاڵەتێکی سروشتییەوە بۆ حاڵەتێکی باڵاتر، خۆی بۆ خۆی بەیاندەکا لەمەعریفەدا، واتە وەك بابەت خۆی بۆ زاتێك بەیاندەکا. لێرەوە مرۆڤ لەرێگەی ئارەزووەوە دروست دەبێت (لەبیرمان بێت ئەمە بەپێی خوێندنەوەی هیگڵی) خۆی بەیان دەکا بۆ خۆیو ئەوانی دیکە وەك "من". "من" بریتییە لەمنی ئارەزوو. ئارەزوو مرۆڤ پاڵ پێوەدەنێ بۆ کردار (Action)، کرداریش خودبەخود فیکرەی (نەفیکردنەوە) یاخود وێرانکردن لەخۆ دەگرێ. تێرکردنی ئارەزوو پێویستی بەکردارەو کرداریش وێرانکردنو بیناکردنەوەیەو هەر ئەمەشە واقیعی خودێتی (subjectivity). بۆ ئەوەی خود (زات) هۆشیاری هەبێت بەناچاری دەبێت ئارەزوو چاو لەشتێکی ناسروشتی ببڕێت ئەمەش هیچ نییە جگە لە خودی ئارەزوو، واتە ئارەزوو ئاراستەی ئارەزوویەکی دیکە دەکرێتو ئەمەش لەڕێگای نەفیکردنو توانەوەی کردارەوە کە دەبێتە مایەی تێرکردنی ئەو ئارەزووە، لێرەوە منێکی دی دروست دەبێت. بەڵام مادامێك ئارەزوو لەڕێگای کردارەوە دێتە دی، کەواتە خودی "من" هیچ نییە جگە لەکردار. ئارەزووی مرۆڤ ئاراستەی ئارەزوویەکی دیکە دەکرێ، کەواتە لێرەدا قسە لەفرەیی ئارەزووەکان دەکەین، مەبەستیش لەئینسانەکانە، لێرەوە ئارەزوو ئاراستەی بەدەستهێنانی ئارەزووی ئەوانی دیکە دەکرێت، واتە بەدەستهێنانی ئارەزووی ئەوی دیکە بۆ خۆ. لەم هاوکێشەیەدا ئارەزوو کە چاو لەئارەزووی ئەوی دیکە دەبڕێت ئەمەش واتە دەست

بەسەراگرتنی ئارەزوی ئەوی دیکە، واتە بەدەستهێنانی ددان پێدانان (Recognition) یاخود بوون بەشوێنی عەشق، خۆش ویستن لەلایەن ئەوی دیکەوە (to be desired) یاخود بەدەستهێنانی سومعەو شەرەف کە ئارەزووی ئارەزووەکانە. تەنانەت شتو مەکی مادی کە لەخۆیدا مانایەکی نییە کە ئارەزوو دەکرێ بۆ ئەوەیە چونکی ماتەریالی ئارەزووەکانی دیکەیە. ئارەزووی ئینسانی بۆ ئەوەی ببێتە ئینسانی دەبێت ئارەزووە ئاژەڵییەکان بەجێ بهێڵێو لەودیو ئەو ئارەزووانەوە ئارەزووی ئینسان بکاو ئەمەش ریسك ئامێزە بەڵام هەر ئەم ریسکەشە بەپێی هیگڵ کە ئینسان دەکا بەئینسانو واقیعی ئینسانی لێ دروست دەکرێت. ئینسان دەبێتە ئینسان لەرێگای ریسککردنیەوە بەژیانییەوە بۆ بەدەست هێنانی ئارەزووی ئینسانی، واتە ئارەزووی ئاراستەی ئارەزوویەکی دیکە دەکرێت، ئەمەش واتە جێگۆڕکێ کردنی ئارەزوویەك (ماتەڕیالیەکان) بەئارەزوویەکی دیکە کە ئارەزووی ئەوی دیکەیە. "من" ئارەزوودەکەم کە "ئەو"ی دیکە ددان بە بەهاکانی مندابنێ، یاخود من ئارەزوو دەکەم، بێگومان ریسك بەژیانمەوە دەکەم، تا ئەوی دی لەمندا "سەرچاوەی شکۆو دەستەڵات ببینێتەوە". لێرەوە هەموو ریسکی ئینسانی، لەم دیدەوە، بریتییە لە بەدەست هێنانی ئەو ددان پێدانانەو قسەکردنیش لەخود هۆشیارییە، واتە قسەکردن لەسەر ئەو شەڕەیە لەسەر ددان پێدانان، شەڕێك لەپێناو هەیبەتو سومعەو شەرەفدا، کە بەڕای هیگڵ بێ ئەم شەڕە تامردن لەپێناو سومعەدا شتێك نەدەبوو بەناوی واقیعی ئینسانییەوە. ئینسان لەو ئارەزووە دروست بوە کە چاو لەبەدەستهێنانی ئارەزووی ئەوی دیکە دەبڕێ. لەم جەنگە خوێناویەدا یەکێك ئامادەیی ریسك کردنی هەیەو ئارەزووی سومعەو شەرەفو ددان پێدانانی دەکا لە ئەوی دیکەو یەکێکی دی دەترسێو ریسك ناکاو لەدواجاردا مل کەچ دەکاو ددان بەجێو مەقامو دەستەڵاتو هەیبەتی ئەوی دیکەدا دەنێتو دەست بەرداری ئارەزووی بەدەست هێنانی ئارەزووی ئەوی دیکە دەبێت، واتە دەست بەرداری "ددان پێدانان" دەبێتو ددان بەئەوی دیکە دادەنێتو بێ ئەوەی ددانی پێدا بنرێ (without being recognized) ددانان بەئەوی دیکەدا واتە سەیرکردنی وەکو سەروەرو کردنی خۆ بەکۆیلە. یەکێکیان هۆشیارییەکی سەربەخۆیە، واتە واقیعی جەوهەری لای ئەو بوونە بۆ خۆی، ئەوی دیکە هۆشیارییەکی نا سەربەخۆیە (واتە سەر بەکەسێکی دی هۆشیارییەکی دیکەیە) واتە واقیع لای ئەو بریتییە لەبوون بۆ کەسێکی دیکە کەسی یەکەم سەروەرە،و ئەمەی دوایی کۆیلەیە.

هیرۆ ئەوە بۆ سایمۆندیس روون دەکاتەوە کە سومعەو شەرەفێك کە ستەمکار بەدەستی دەهێنێ سومعەو شەرەفێکی رەسەن نییە چونکی سەرچاوەکەی ترسە

"خزمەتێك كە بەرئەنجامی ترس بێت ناشێ بەڕێزو شەرەف لەقەڵەم بدرێت" بەڵكو جۆرێكە لە كۆیلایەتی. كەواتە كرداری كۆیلە ناتوانێ سەروەر رازی بكاو لەم حاڵەتەدا ستەمكار، گەر هیگڵیانە لەمەسەلەكە بڕوانین دەڵێین، هەر ئەمەشە تراژیدیای سەروەر، هەر ئەمەشە چارەنوسی جەنگی بەدەست هێنانی سومعەو دەستەڵاتو ئارەزووی ددان پێدانان كە لەدواجاردا سەروەر خۆی لەبەردەمدا دەبینێتەوە. بۆ ئەم حاڵەتە تراژیدییە؟

لەجەنگی سەروەرو كۆیلە بۆ بەدەست هێنانی ددان پێدانانو سومعەدا، سەروەر تەنیا كەسێك نییە كە خۆی بەسەرەوەر بزانێ بەڵكو كۆیلەش واسەیری دەكاو كۆیلەش خۆی بەكۆیلە دەزانێ (چونكی شەهامەتی ریسك كردنی بەژیانەوە نییە،و ئنجا لەچاوی سەروەریشەوە بەكۆیلە سەیر دەكری). راستە سەروەر ددان بەكەرامەتی ئینسانیدا دەنرێ بەڵام ئەم ددان پێدانانە لەلایەن كەسێكەوەیە كە ئەم، واتە سەروەر، ددان بە ئەودانانێو لەلایەن كەسێكەوەیە كە شایانی ئەوە نییە، لەمەوقیعی ئەوەدا نییە كە ددان بەكەسدا بنێو بگرە چونكی ئازاد نییە، سەروەرنییە، شەهامەتی سەروەرانەی نییە، ددان پێدانانەكەی مانایەكی نییە، هەر ئەمەشە تراژیدیای سەروەر، واتە لەدواجاردا لەلایەن كەسێكەوە بەبەڕێزو خاوەن شكۆ لەقەڵەم دەدرێ كە كۆیلەیە، هەر ئەمەشە مەغزای قسەكەی هیرۆ، هەرئەمەشە كە هیرۆ دەیەوێت بەئازارێكی زۆرەوە تەعبیری لێبكا وەك ئەوەی بڵێ "من چی بكەم لەناوو ناوبانگێك كە لەلایەن كۆیلەكانەوە بەدەستی دەهێنم". هیرۆ چاك دەزانێ كە ئەوەی خەڵكی یا رەعیەتەكەی لێی دەترسن، ئەوەی كە ستەمكاری لەسەر ترس بەندە، كرۆكی تراژیدیای ستەمكارو ستەمكارییە. ئەو چاو لەوكاتە دەبڕێ كە خەڵكی بەسەرچاوەی ئەتۆڕەتی (دەستەڵات)ی بزانن، بەڵام ئەم سەیركردنە سەرچاوەكەی ترس نەبێت، ددان پێدانان بەدەست بهێنێ بەڵام ئەم ددان پێدانانە سەرچاوەكەی ترس نەبێت، لەكەسانێكەوە نەیەت كە ترسنۆكنو لەترسی ژیانیان ئامادەن هەموو جۆرە درۆیەك بكەنو ددان پێدانانێك لەئەمانەوە مانایەكی نییە، ئەوكەسەی شەهامەتی نەبێتو بەڕێزەوە سەیری خۆی نەكاو سومعەی نەبێت ناشتوانێ بەكەسی دیكەی ببەخشێ (مەسەلە عەرەبییەكەی دەڵێ "فاقد الشیئ لایعطیه") (ئەو كەسەی شتێكی نەبێت ناتوانێ بیدا). هیرۆ ددان بەو راستییەدا دەنێ كە فەشەلی هێناوە چونكی تەنیا لەرێگەی هێزو ترسەوە، كە جەوهەری ستەمكارییە، توانیویەتی كارێك بكا خەڵكی قبووڵی بكەنو هەرچیەكیش دەیبیستێ لەستایشو پێدا هەڵدان مانایەكی نییە چونكی لەرەعیەتێكی تۆقیوو ترساو بێ شەهامەتەوە دێتەدەرێ. بەڵام ئەوەی كەهیرۆ لەیادی دەكا ئەو خاڵە جەوهەریەیە كە ئەوەی ئەو باسی دەكا

كرۆكی ستەمكارییە، ستەمكاری چییە گەر كەسێك، دەستەیەك، خۆی یا خۆیانو دیدو بۆچوونیانو كردارەكانیان بەسەر زۆربەدا نەسەپێننو بۆ سەرگرتنی ئەم هەوڵەش ترسو تۆقاندن وەك چەك بەكار نەهێنن بێ ئەوەی حیسابێك بۆ دیدو ئارەزووی زۆربە بكەن؟ ستەمكاری بریتییە لەفەرمانڕەوایەتیكردنێك بەسەر كەسانێكدا كە هیچ دەستەڵاتێكیان نییە لە هەڵبژاردنی ئەو سیستەمەدا،و جۆرە فەرمانڕەوایەتیكردنێكە بێ یاسا، یا لەدەرەوەی یاساو عەدالەتو تەنیا ئیرادەی ستەمكارە كە بریتییە لەكۆی یاساو دەستەڵات. كەواتە حوكم كردنێكە بەسەر رەعیەتێكدا كە لەمرۆڤ بوون كەوتوونو ئامادەی هەموو فەرمانێكن. مەبەستی سایمۆندیس لەفیكرەی "هونەری ستەمكاری" گۆڕینی ئەم حاڵەتەیە لەقبوڵنەكردنی ستەمكارییەوە لەلایەن خەڵكییەوە بۆ قبوڵكردنی دوای هێنانەدی چەند گۆڕانكاریەك. ستەمكاری حوكم كردنێكە لەدەرەوەی یاساو بزربوونی یاساش واتە نەبوونی ئازادی، ئازادی بوونی نییە لەغیابی یاسادا.

گەر شەرەفو ناوو ناوبانگ خاڵێكی جەوهەری بێت لای سایمۆندیسی شاعیر ئەوا عەشق خاڵێكی جەوهەرییە لای هیرۆی ستەمكار. هیرۆ دەیەوێت خۆش بویسترێو دادو بێدادیەتی لەوەی كەبێبەریە لەعەشق، لەخۆشەویستی لەلایەن كەسانی دیكەوە. لێرەدا زینۆفۆن خاڵێكی جەوهەری ستەمكاریمان بۆ بەیان دەكا ئەویش ئەوەی كە ستەمكارەكان تەنیا بەداگیركردنی دەستەڵات ناوەستنەوە، بگرە داوای ئەوە دەكەن كە خۆش بویسترێن لەلایەن هەموانەوە، بەواتایەكی دی لەپشت ستەمكارییەوە ئیرۆسێك (Eros) لەكاردایە. لێرەدا زینۆفۆنو ئەفلاتوون یەك دەگرنەوە لەسەر ئەو خاڵەی كە ئیرۆس پاڵنەری سەرەكی ستەمكارییە. لەلایەكی دیكەشەوە جیاوازی فەیلەسوفو ستەمكار لێرەدا دەردەكەوێ، هەردووك لەلایەن ئیرۆسەوە فەرمانڕەوایەتی دەكرێن، یەكێكیان لەلایەن ئیرۆس یاعەشقی حیكمەتو مەعریفەوە، ئەمەش كەس نییە جگە لە فەیلەسوف، ئەوی دیكە ئیرۆسێكی سیاسی واتە بەدەستهێنانی عەشقی كۆمەڵانی خەڵكی.

هیرۆ نەك لەدەستی بێ عەشقی گلەیی دەكا بەڵكو لەبێ هاوڕێیەتیش، هاوڕێیەتی راستەقینە، دادو فوغان دەكا. هاوڕێیەتی بریتییە لەخۆش ویستنو تەقدیركردنو بڕوا پێهێنان لەلایەن دۆستێك یاچەند دۆستێكەوەو ئەمەش سەرچاوەی چێژێكی بێ سنورە. هاوڕێیەتی نەك چێژ بەخشە بەڵكو سەرچاوەی چاكیشە، دەبینین هیرۆ حەسودی بەوانە دەبا كە هاوڕێیان هەیە. هیرۆ تەنیا ئاماژدە بەو راستییە دەكا كە ستەمكار بێ هاوڕێیە چونكی لەرێگای ترسو ترۆرەوە حوكم دەكاو بوارێكی بۆ هاوڕێیەتی راستەقینە نەهێشتۆتەوە، ئەمەش لەبەرئەوەی هاوڕێیەتی نییە

لەدەرەوەی، یەکەم، بڕوا (trust)، دووەم، عەشق، سێیەم، ئازادی، واتە هاوڕێیەتی تەنیا لەنێوان کەسە ئازادەکاندا دێتە ئاراوە، ئەوکاتەی کەسێك بەئاگرو ئاسن حوکم بکا مانایەك بۆ دۆستایەتیو بڕواو ئازادیو متمانە نامێنێتەوە، دوای زینۆفۆن بەدوو هەزار ساڵ مۆنتسیکیۆ جارێکی دی جەغد لەسەر ئەم راستییە دەکاتەوە کە لەژێر سایەی ستەمکاریدا. هاورێیەتی بوونی نییە.

* * *

با لەسەرەتایەکی تازەوە دەست پێ بکەین بۆ خوێندنەوەی ئەم تێکستە گرنگەو ئەمجارە چەمکی ئازادی خاڵی دەست پێکردن بێت، واتە بێ بەری بوونی ستەمکاری لەئازادیو بگرە ئازاد نەبوونی خودی ستەمکار کە هیرۆ جەغدی لەسەر دەکات. هیرۆ لەبەراوردکردنی ستەمکار بەکەسی تایبەتدا بە پلەی یەك دەڵێت کەستەمکار کەسێکی ئازاد نییە، ئازاد نییە لەوەی کە سەفەربکا بۆ هەر کوێیەك کە دڵی دەخوازێ، ناتوانێ گەشتو گوزاربکاو دیدەنی شوێنی جیاوازبکا بۆ بینینی دیمەنە سەر سوڕهێنەرەکانو ناتوانێ لەفیستڤاڵەکاندا بەشداری بکا لەبەرئەوەی شوێنی ئاسایشو ئەمان نییە بۆ ستەمکار کە "بچن بۆ ئەو شوێنانەی کە ئەمان تێیدا بەهێزنین..". هەروەها ستەمکار ئازاد نییە لەوەی کە خۆشی ببینێت لەبیستنی ستایشکردنی خۆی چونکی دەزانێ ئەوستایشانە پڕن لەنیفاقو هەروەها ئەوانەی کە هیچی خراپ ناڵێن دەربارەی ئەم خۆی لەراستیدا لەدڵی خۆیاندا هەزاران ئایدیای خراپیان لەسەر ئەم کەڵەکە کردوە. هەروەها ستەمکار ئەوە دەزانێ کە ئەوکەسانەی ستایشی دەکەن بەئیحتمالی زۆر یاموجامەلەی دەکەنو تەمەلوقی بۆدەکەن یاخود مەبەستێکی خود پەرستانە لەودیو ئەو ستایشەوە خۆی مەڵاس داوە. دووبارە لەمەڕ خواردنو خواردنەوەشەوە ئازاد نییە، بەڵکو بەڕای هیرۆ ستەمکار هیچ ئازادییەکی نییە لە لەزەت کردن لەخواردنو خواردنەوەداو لەبەر کۆمەڵێك هۆ (بڕوانە1.23-1.25). ئەو ئازاد نییە لەوەی کە جڵەوی ئارەزووەکانی بگرێتەوە ئەمەش واتە بێ ڕێزی، چۆن؟ لەبیرمان بێت کەسایمۆندیس کاتێك بەراوردی ستەمکار دەکا لەگەڵ تایپەکانی دی، بەراوردی ستەمکار ناکا لەگەڵ کەسی بازاڕی، عەوام، یا سادە، بەڵکو تایپێکی دیکە لەبەردەمیدا قووت دەکاتەوە کە تایپی پیاوی راستەقینەیە (Real man). پیاوی راستەقینە ئەو پیاوەیە کە ئازادە، ئازادیش لەوەدانییە کە هەرچیت بوێت بیکەیت، بەڵکو ئازادی پیاوی راستەقینە وا لەزەبتکردنی نەفسو دەروونو خۆدا، واتە هەبوونی ژیانێکی موعتەدیلو هەبوونی توانای زەبتکردن، دیسپلینکردنی زات. ستەمکار ئازاد نییە چونکی خاوەنی ئەم ئیرادەیە نییە، بەڵکو توانای زەبتکردنی خۆی نییە لەهەموو روەکانەوە، ئەمە جگە

لەوەی کە ئازاد نییە بەهۆی بێ بڕواییو بێ هاوڕێیەتیو بەهۆی بڵاوکردنەوەی ئەو هەموو دوژمنایەتیو ترسو لەرزەوە لەنێو شاردا. هەروەها وەك گوتمان ستەمکار ئازاد نییە لەچێژوەرگرتن لەعەشق چونکی عەشق ئەوکاتە مانای هەیە کە لەنێوان دووکەسی ئازاددا روودەداو هەر دوولا وەك یەك عەشق بەیەکتری دەبەخشن لەبەرهیچ نا، نەدەستەڵاتو نەسامانو نەجێو مەقام، بەڵکو لەبەر خودی عەشق، ئەمەش مەیسەر نابێت مەگەر لەگەڵ تایپی خۆنەبێت، لەم روەوە ستەمکار زەرەریەتی. هەروەها لەیادمان بێت کەستەمکار ئەزمونی ئەو عەشقە ناکات کە لەنێوان دڵدارەکانو دۆستەکاندا هەیە چونکی رەهەندێکی سەرەکی عەشق بڕواو باوەڕهێنانە بەیەکدیو ستەمکاریش لەم روەوە ژیانی ئەو، ئەزموونەکانی، مەوقیعی سیاسی ئەو کورتی دەهێنێتو بگرە ژیانێك دەژی بەدوور لەعەشق، بۆ؟ ژیانێك دەژی بەدوور لەعەشق چونکی ئەو هەمیشە لەدڵەڕاوکێو ترسو بێ بڕوایدا دەژیو ناتوانێت باوەڕ بەکەسێك بکا جا چ دەگابەوەی کە کەسێکی دی خۆش بوێت، خۆش ویستن واتە بڕوا کردن بەمەعشوق، بڕوا لەوەدا کە مەعشوق نەك نابێتە سەرچاوەی خراپی بۆ عاشق، بەڵکو سەرچاوەی هەموو دڵنیاییە کە ستەمکار لەم دڵنیاییە بێ بەشە، بەمانایەکی دی لەئەزمونی عەشق بێ بەشە. لەعەشقدا ترس لە گیانی خۆو سەلامەتی بەدەنی خۆ بوونی نییە، بەڵکو عەشق خۆ بەدەستەوەدانی مەعشوقە، بەڵام لەبیرمان بێت کە ستەمکار لەترسێکی ئەبەدیدا دەژی هەرچی پەیوەندی بەئەوانی دیکەوە هەبێت. ئەو دەزانێ کەشیاو نییە بۆ ستەمکار کە بڕوابەکەس بهێنێ کە ئەو خۆشی دەوێ، هەر ئەمەشە دۆزەخی ستەمکار، ئاخربڕوا نەهێنان بەدوژمن نەك سادەیە بەڵکو پێویستە، بڕوانەهێنان بەهەموو کەس حیکمەتە، بەڵام بڕوانەهێنان بەهیچ کەس ئائەمە دۆزەخە، جا ئەو کەسە بگرە دۆستو مەعشوقت بێت. کورت هێنانی ستەمکاری لەبواری عەشقدا گرنگیەکی تایبەتی هەیە چونکی پەیوەندییەکی تەنگاتەنگ هەیە لەنێوان ستەمکاریو عەشقدا. ستەمکاری ئەو سیستەمەیە کە لەدوورەوە ئەو خولیایە دروست دەکا لەخەڵکیدا بەرانبەر رژێمی ستەمکاری وەك ئەوەی مەیدانێك بێت بۆ بەدەست هێنانی عەشق، دەست گەیشتنی بەهەر مەعشوقێ کە دڵت بخوازێ بەهەر عیشقێ کە خولیای بیت، لەودیدەوە کە ستەمکار سەروەری مەیدانی عەشقە، ئەمە دیارە بێ ئاگا لەوەی کە ستەمکار ئەو بیابانە بەرە هووتەیە خاڵی لەعەشق. وێڕای حەقیقەتی ستەمکاری، لەناو خەڵکیدا ئەو حەماسەتە، بەڵام بەهەڵە، دروست دەبێت بۆ ستەمکاری وەکو ئەوەی ئەو سەرزەمینەبێت کە تێیدا ئارەزووە عیشقیەکان تێردەبن.

سایمۆندیس بەسادەیی مەسەلەکە روون دەکاتەوەو پێی وایە کەستەمکاری ئەوهەلو مەرجە بۆ ستەمکار دەڕەخسێنێ بۆ ئەوەی کە لەتەك جوانترین کەسدا پەیوەندی عیشقی بکا، هیرۆ لەتەك ئەم جۆرە بیرکرنەوەیەدا نییەو بەتایبەت لەتەك ئەم بەهانە هێنانەوەیەدا گیروگرفتی هەیە، هیرۆ ئەوە روون دەکاتەوە کە چۆن رەوانییە، شیاو نییە لەتەك ئافرەتێکی خۆمالّیدا زەماوەند سازبدا، بۆیە دەبێت تەنیا ئەم کێشەیە لەڕێگای زەماوەندێکەوە چارەسەر بکردرێت لەتەك ئافرەتێکی هەندەرانیدا کە خودی ستەمکارپێشتر نەیبینیوەو دەستی بەردەستی نەکەوتوە، بەواتایەکی دی هەرگیز شوێنی ئارەزووی ستەمکارنەبوە، واتە بزربوونی عەشقو ئارەزوو،و ئامادەبوونی هۆو بەهانەی دیکە لەوانە سیاسیو ئابووریو.. هتد، هەلّبژاردنی ئافرەتێکی هەندەرانی هەلّبژاردنێکە بەرمەبنای هەندێ حیساباتو لەبەرچاوگرتنی سیاسیو کۆمەلاّیەتی بەدوور لەعەشق، لەوانە بۆ نمونە دەولّەمەندبوونی ئافرەتی هەلّبژێردراو، واتا حیساب بۆکردنی سامان نەك هەستو عەشقی ساتەوەختی یەگتر بینینی عاشقانە، خواستنی شتێك لەدەرەوەی عەشق، خواستنی دەستەلاّتو پلەوپایەی کەسی خوازراو نەك کەسی شوێن ئارەزوو و تاسە.

چ کارەساتێك گەورەترە لەکارەساتی زەماوەند کردن لەتەك کەسێکدا کە نەشوێنی رەحمو نەشوێنی عیشقی ئێمەبێت؟ بەلّێ ئائەمەیە کلۆلّی ستەمکار. بەڕای سایمۆندیس، هیرۆ دەتوانێ دەستی بەشتە خۆشەکان بگاو دەتوانێ لەگەلّ جوانترین کەسدا بخەوێ، بەلاّم لەبەرئەوەی هیرۆ لەرێگای ترسو تۆقاندنەوە حوکم دەکا ناتوانێ ئومێدی ئەوەی هەبێت کە عیشقی وەلاّم بدرێتەوە یاخود باوەڕی هەبێت بەهەر وەلاّمێك کە ئەوە لەعەشقەوە سەرچاوەی گرتوە. ترس هەموو متمانەیەك دەکوژێو نەبوونی متمانەش لەخۆیدا دەبێتەوە هۆی پەخش بوونەوەی ترس، بەلاّم ئەمجارە ترسی ستەمکار لەدەوروبەرو بەرئەنجامەکەشی مەحف بوونەوەی عەشق.

دەبێت لەیادمان بێت کە ئێمە لێرەدا لە ئیرۆسێکی تایبەتی قسەدەکەین بەمانای ئارەزووی مرۆڤەکان بۆیەکتر، دەنا ستەمکاریو ستەمکار بێ بەش نین لەئیرۆس، ئەوەی لەستەمکاردا چالاکە جۆرە ئیرۆسێکی سیاسییە بەلاّم بەهۆی لەدەست چوونی یا کەم بوونەوەی دەستەلاّتی عەقلّەوە ئیرۆسێکە دێوانەو بێ هیچ سنورێك. ئیرۆسی سیاسی کە دواجار لای ئەفلاّتون دەیبینینەوە گەر رێنومایی بکردرێت لەلایەن عەقلّەوە بەرهەمو کرداری نەجیبانەی لێدەکەوێتەوە. شێوازی ژیانی ستەمکار بریتییە لەهەوەسو ئارەزوو بۆ هەیمەنە پەیداکردن بەسەرئەوانی دیکەدا کە لەبواری گشتیو مەدەنیدا بەستەمکاری دەشکێتەوە، لەسەر ئاستی تاکە کەسیانەی ستەمکاریش ئەو بۆشاییە رۆحییە دروستدەکا کە عەشقی تێدانییەو ژیانی

ستەمکار دەبێتە گێژاوێکی دووبارە بوەوە لەچاندنی ترسو بڕوانە بوونو ئنجا دەست درێژی بۆسەر دونیای هەموان. هیرۆ خۆی ددان بەو راستییەدا دەنێ کە "بەزۆر شت سەندن لەدوژمن" چێژێکی زۆری پێدەداو باجی ئەم چێژەش ئەو شێوازی ژیانەیە کە ئەو دەژیو خالّییە لەمتمانەو ئنجا دۆستایەتی. دۆستایەتی رەسەن تەنیا ئەو کاتە مەیسەر دەبێت کە ئینسانەکان ئازادن، بەزمانی یۆنانی کۆن قسان بکەین، تەنیا ئینسانە ئازادەکان، نەك کۆیلەکان، دەتوانن ببنە دۆست، بەلاّم بەهۆی حوکم کردنییەوە لەرێگای ترسو زەبرو زۆرەوە، ستەمکار لەلایەکەوە بێ دۆست ترین کەسەو متمانەی بەکەس نییەو کەسیش متمانەی پێ ناکا، لەلایەکی دیکەشەوە خۆی کەسێکی ئازاد نییە. ستەمکار کۆیلەی ئیرۆسە سەر لێشێواوەکەی خۆیەتی، کۆیلەی هەوەسی دەستەلاّتو ئارەزووی خستنەژێر رکێفی ئیرادەی کەسانی دیکەوە بۆخۆیو تەنیا لەبەرخاتری دەستەلاّتو تێرکردنی ئەو هەوەسەی کە تێربوونی بۆنییەو سنورێك ناناسێت. هیرۆ بەهۆی ئەوەی کە دۆستایەتی لەناو بردوە لەنێو رەعیەتەکەیدا، خۆشی تووڕ هەلّداوەتە نێو گێژاوی نەبوونی متمانەوەو ئازادییەوە.

سایمۆندیس لەدوای بەشی هەشتەمەوە هەولّی ئەوە لەگەلّ هیرۆدا دەدات کە رێگای نیشان بدا چۆن شێوازی حوکم کردنی کە ستەمکارییە بگۆڕێ، هەندێك گۆڕانکاری بەدی بهێنێت تاکو لەلایەن شارەوە رێزی بۆ دابنرێ (بڕوانە بەشی 8-9-10). ئەو گۆڕانکاریانە لەبوغزو کینە دژ بەستەمکار کەم دەکەنەوەو لەرێژەی ترس کەم دەکەنەوە، بەرئەنجامەکەشی چاککردنی ئەو سیستەمە دەبێت.

ئەوەی شوێنی سەرنجە ئەو خالّەیە کە کۆمەلّێك لەئامۆژگاریو پێشنیارەکانی سایمۆندیس لای هەندێ بیریاری سیاسی قۆناغی مۆدێرن دووبارە دەبنەوە لەوانە ماکیاڤیلليو رۆسۆ، و لەسەردەمی مۆدێرندا ئەو پێشنیارانە دەبنە بەرنامەی دەولّەتی نەتەوە بۆنمونە کاتێك کەسایمۆدیس دەلّێ پێویستە ستەمکار چەندین جۆر لەخەلاّت دابەش بکا لەبوارەکانی کشتوکالّو پیشەسازیو بازرگانی بەمەبەستی تەشویق کردنی خەلّکیو دەست گرتنی بەهرە جیاوازەکان، ئەمە ئەوشتەیە کە دەولّەتی نەتەوە پێی هەلّدەستێ چ ماکیاڤیلليو چ رۆسۆش ئاماژدە بەو پێشنیارە دەدەن، هەروەها کە دەلّێ لەجیاتی بەکرێ گرتنی کۆمەلّێ چەکدار ستەمکار پێویستە سوپایەکی رێكو پێكو خاوەن دیسپلین (زەبت) بهێنێتە ئاراوە، یاخود پۆلیسی دەولّەت وەك هێزێکی هەمیشەیی بۆ پاراستنی ئیدارە (کە دەشێ بلّێین

دەوڵەت) ئەمەش ئەو شتەیە کە دەوڵەتی مۆدێرن ئەنجامی داوە، واتە دەوڵەت بەخۆی‌و لەشکرو سوپاو دەستگای پۆلیسەوە.

سایمۆندیس دەڵێ لەجیاتی کۆمەڵێ چەکداری بەکرێگیراو پێویستە ستەمکار بیر لەوەبکاتەوە کە دانیشتوان سەربازی بکەن وەك ئەرکێکی ئیجباری، ئەم پێشنیارانە لەدنیای مۆدێرندا بەووردی جێ بەجێ کراون، لێرەدا بپرسین ئایا دەوڵەتی مۆدێرن دەوڵەتێکی ستەمکاری چاك کراو نییە؟

سایمۆندیس پەنجە دەخاتە سەر خاڵێکی جەوهەری کە پەیوەندی بەعەشقی جەماوەرەوە هەیە، ئەویش بۆ ئەوەی فەرمانڕەوا شوێنی ڕێزو مەحەبەتی خەڵکی بێت دەبێت ستەمکار کاریان بۆ بکا (بەشی 1و 8)، ستایشیان بکا (8.3-3-8-4)، بەمانایەکی دی دەبێت خەڵکی هەست بکەن کە کەرامەتیان پارێزراوە، کە بەرئەنجامەکەی بۆ فەرمانڕەوا بریتی دەبێت لەگەڕانەوەی دەستی ڕێز بۆ خودی ئەوو ئەمجارە خەڵکی دەستی ڕێز لە ئەودەنێن‌و لەئەنجامیشدا شار کەش‌و هەوایەکی دیکە تێیدا بالادەست دەبێت. سایمۆندیس لەبەشی (11-13-11-14)دا قسە لەسوودەکانی ئامۆژگاریەکانی خۆی دەکا بۆ ستەمکار. هەموو ئەم ئامۆژگاریانە دواجار ماکیاڤیللی پێشنیاریان دەکا بۆ میر. نزیکییەکی تەواو هەیە لەنێوان ئەم دایەلۆگەی زینۆفۆن‌و کتێبی "میر"ی ماکیاڤیللیدا.

ماکیاڤیللی لەنێو نووسەرو بیریارە کلاسیکەکاندا زۆرتر ئاماژدە بەزینۆفۆن دەداو بەتایبەتی دایەلۆگی "هیرۆ" ئەمەش زیاتر لەکتێبەکەیدا "گووتارەکان"[٦] لە "گووتارەکان"دا ماکیاڤیللی ئاماژدە بەهیرۆ دەدا وەك ستەمکارێك‌و وەك نموونەی ستەمکار دەیهێنێتەوە کە هەروەك چۆن زینۆفۆن مەبەستیەتی لەو دایەلۆگەدا بیلێ، ماکیاڤیللی پێ لەسەر ئەو خاڵەدادەگرێ کەستەمکارەکان لەخزمەتی شارو وڵاتەکانیان دانین‌و هیچ کات لەبیری دەوڵەمەندکردن‌و هێنانە کایەوەی ئاسایش دانین بۆ شار، ئەوشارەی کە ستەمکار حوکمی بکا دەستەڵاتی لەنێو شارەکاندا زیاتر نابێت. ماکیاڤیللی هەروەك زینۆفۆن لەوباوەڕەدایە کەستەمکار بۆ ئەوەی حوکم بکا بەناچاری دەبێت شار، یاخود وڵات بەزمانی ئەمڕۆ، دابەش بکاو جیاوازی‌و تەفرەقە بخاتە نێو جڤاتەوەو لێرەوە بەرژەوەندی خود پەرستانە دەست بەسەر بەرژەوەندی مەدەنی‌و گشتیدا دەگرێت.

خاڵێکی دیکەی گرنگ کە هاوبەشە لەنێوان دایەلۆگی "هیرۆ.."و بۆ چوونەکانی ماکیاڤیللیدا بریتییە لەفیکرەی چاککردنی ستەمکاری، بەشێوەیەك کە پێشنیارەکانی سایمۆندیس بەشێوەی جۆراوجۆر لای ماکیاڤیللی دووبارە دەبنەوە. دووبارە کردنەوەی کۆمەڵێ ئایدیای ناو دایەلۆگی "هیرۆ" لەلایەن ماکیاڤیللییەوە

نابێت ئەوخاڵەمان لەبیربەرێتەوە کە ماکیاڤیللی بەزمانێکی نوێ‌و لەسەردەمێکی نوێدا هەندێ خاڵی پێشنیارکراو دووبارە دەکاتەوە، لەسەرەتای سەردەمێکی نوێداو داڕشتنی جیهان بینییەکی نوێ کە تێیدا جیاوازی هەیە لەنێوان ئەخلاق‌و سیاسەتدا، لەم دیدگا نوێیەدا سیاسەت لەحیکمەت جودا دەبێتەوە. وێڕای ئەم جیاوازییە گەورەیەش، شتراوس رای وایە کە دایەلۆگی "هیرۆ" نیشانەی خاڵێکی پەیوەندی نزیکە لەنێوان زانستی سیاسی پێش مۆدێرن‌و زانستی سیاسی مۆدێرندا.

هیرۆ لەبەردەم پێشنیارەکانی سایمۆندیسدا بێدەنگی هەڵدەبژێرێ‌و ئەو شپرزەییە لای ئێمە دروست دەکا کە ئێمەنەزانین خوی ستەمکار چۆن وەك پیاوێکی خاوەن کردار (Man of action) چۆن سەیری ئەو پێشنیارانە دەکا؟ بەڵام بێدەنگی هیرۆ خۆی زۆرتر لەوە دەدوێ گەر بهاتایەو قسەی کردبا. لەیادمان بێت کە هیرۆ ستەمکارێکی هۆشیارە، ستەمکارێك نییە نەزانێ ستەمکاری چییەو ئاگادار نەبێت لەرەهەندە ترسناکەکانی ئەو سیستەمە. لێرەوە لایەنێکی بێ دەنگی هیرۆ تاڕادەیەك لەگومانێك دەدوێ لەبەرانبەر پێشنیارەکانی سایمۆندیس بۆ چاککردنی ستەمکاری. یاخود بەلانی کەمەوە هیرۆ دەزانێ کە ئەو پێشنیارانە ستەمکاری ناگوێزنەوە بۆ سیستەمێکی تەواو جیاواز، واتە لەجەوهەردا ستەمکاری چاك ناکرێت، ناتوانی بیگۆڕی تەنیا بەوەی کارێك بکەیت خەڵکی بەختەوەربن، ئەمەی دواییان دیموکراسیەتی مۆدێرنە، سەردەمی کۆمەڵانی خەڵکدا (Masses) ، دیموکراسیەتی مۆدێرن ستەمکارییەکە کە ئامۆژگارییەکانی سایمۆندیسی پەیڕەو کردوە خاڵ بەخاڵ.

لەلایەکی دیکەوە بێدەنگی هیرۆ لەوخاڵە جەوهەرییە دەدوێ کە پێشنیارەکانی سایمۆندیس مامەڵە لەتەك ئەو گۆڕانکارییە دەرەکیانە دەکەن کە پەیوەندیان بە خودی هیرۆوە نییە، وەك ئەوەی هیرۆ بیەوێت بڵێت دوای ئەو هەموو گۆڕانکاریانەش من وەکو زاتێکی کڵۆڵ دەمێنمەوە. بێدەنگی هیرۆ لەو سەرسوڕمانە دەدوێ کەستەمکارێك هەیەتی بەرانبەر بەشاعیرێك کە ناتوانێ ستەمکاری وەکو نەخۆشییەك ببینێ بەپلەی یەك لەخودی ڕۆحی ستەمکاردا، بەواتایەکی دی وەکو گوتمان سایمۆندیس بەراستی سوکراتی نییە چونکی سوکرات ستەمکاری وەك نەخۆشی ڕۆحی دەبینێت، بەڵام نەخۆشییەك کە چارەسەری نییە مەگەر بەبڕینی هەموو ئەو خانانەی کە بیمار بوون، موبتەلا بوون بەو نەخۆشییە. لای سوکرات هەر هەوڵێك بۆ چاککردنی ستەمکاری هەوڵێکی بێهودەیە. لای سوکرات هۆی سەرەکی ستەمکاری زاڵ بوونی ئارەزووە ناپێویستەکانەو کزبوونی ڕۆڵی عەقڵە لەحوکم کردندا. بەپێی ئەم بۆچوونە ستەمکاری بریتییە لە "بێ یاسایی"و عەدالەتیش هاوشێوەیە لەتەك